

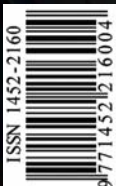
ОДБРАНА

САЈАМ КЊИГА
2018.

ИНТЕРВЈУ

ЖИВАДИН ЈОВАНОВИЋ,
МИНИСТАР СПОЉНИХ ПОСЛОВА СРЈ

ЗАМКЕ
КОНСТРУКТИВНИХ
НЕЈАСНОЋА

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ
И ВОЈСКА СРБИЈЕ

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ
И ВОЈСКА СРБИЈЕ

ОДБРАНА
43 НАСТАВНИКА
ВОЈВОДА ПЕТАР БОСОВИЋ
ЗЕМЕЉОТВОРЦЕ И ПОКУЧАК
ЕУ ВРАНИЧЕВУ
КОМ РАТУ 1914-1918
УМРЕЖИЈА ПОЗИВА (1914-1915)
ИЗ СЛОВАКА АРАБОВИНЕ СРБИЈЕ
(1897-1918)
МИНИЈЕТОВО ДОБА
ЖИВА У СРПСКОЈ ВОЈСЦИ
КОМ СВЕТСКОМ РАТУ

ПРИШТИНСКИ КОРПУС 1998–1999, Сведочења ратних команданата Приредила: Д. Марковић

Тврди повез, ф. 16×23, 184 стр. шифра 111391, цена: 550,00
са попустом: 385,00

Књига је драгоцену помоћ и онима који у новим искушењима по Србију морају да доносе тешке и одсудне одлуке. Моћи ће да разумеју зашто је свим командантима, учесницима рата, теже од свих НАТО бомби пала команда да морају да напусте Космет и оставе свој народ или да га прате у егзодус. Кроз сведочење највиших команданата, кроз бројке које говоре о капацитетима непријатељских „прокси“ снага, види се о којим параметрима морају да воде рачуна планери одбране Србије, да их случајно не превиде. Из сведочења се види колико су актерима из 1998. и 1999. помогла искуства са грешкама ЈНА из 1990. и 1991. године.

Речи ратника који су искусили сва могућа искушења у рату и после њега, доживели да се њихово дело баца у страну, да буду омаловажавана, да се не извуку поуке за будуће конципирање безбедности Србије, овде стоје као опомена – опомена савести.

БИТКА ЗА ПАШТРИК, Сећања учесника 1999. Приредио: Р. Мутавџић

Тврди повез, ф. 16×23, 144 стр. шифра 111392, цена: 440,00
са попустом: 308,00

Битка на Паштрику, позната и као операција „Стрела“, била је ваздушно-копнена битка између припадника 549. моторизоване бригаде, 55. граничног батаљона и делова других јединица Приштинског корпуса и Војске Југославије против шиптарских терориста такозване Ослободилачке војске Косова, НАТО снага и регуларне војске Републике Албаније, вођена од 26. маја до 10. јуна 1999. године на југословенско-албанској граници, током НАТО агресије на СР Југославију.

О данима када је и камен Паштрика горео од НАТО бомби, а хероји одбране остајали на својим положајима не дајући ни педаљ своје отаџбине, у књизи „Битка за Паштрик“ сведоче учесници одбране Паштрика.

Потресне приче говоре о херојству оних који нису одступили пред надмоћним непријатељем. Команда „Нема назад, иза је Србија“ зауставила је све покушаје терориста и НАТО авијације да пробију одбрану већ на самој граничној линији. Неуспех непријатеља да оствари циљ претворио је операцију „Стрела“ у „Сломљену стрелу“, у којој је 549. моторизована бригада имала 25 погинулих и око 200 рањених припадника.

БИТКА НА КОШАРАМА, Сећања учесника 1999. Приредио: Р. Мутавџић

Тврди повез, ф. 16×23, 144 стр. шифра 111393, цена: 693,00
са попустом: 485,10

Ова књига враћа дуг херојима који су током НАТО агресије 1999. године бранили и одбранили државну границу СР Југославије према Албанији.

Удруженој непријатељској сили – шиптарској терористичкој тзв. Ослободилачкој војсци Косова, НАТО снагама и регуларној војсци Републике Албаније супротставили су се припадници 53. граничног батаљона, 2. моторизованог батаљона 125. моторизоване бригаде, борбене групе 63. падобранске и 72. специјалне бригаде, делови других јединица Приштинског корпуса и Војске Југославије и добровољци из Србије, Русије и више других земаља.

О тим славним данима одбране отаџбине сведоче учесници битке, у славу и част својих 108 погинулих сабораца, за историју и за нова поколења.

SPORT VISION d.o.o.

Milentija Popovića 5v, Beograd

KUPUJTE PREKO

ADMINISTRATIVNE ZABRANE

U SVIM NAŠIM PRODAVNICAMA

NA

6

RATA

UZ ADMINISTRATIVNU ZABRANU

BEZ
KAMATE

SPORT VISION

Beograd, Bulevar Arsenija Černojevića 97a
Beograd, Crnotravska 7-9
Beograd, Immo centar, Gandijeva 21
Beograd, TC Delta City-KIDS, Jurija Gagarina 16
Beograd, TC Delta City, Jurija Gagarina 16
Beograd, TC BIG BG, Višnjička 84
Beograd, Požeška 67a
Beograd, TC Stadion, Zaplanjska 32
Beograd, TC UŠĆE, Bulevar Mihajla Pupina 4
Beograd, OUTLET BANJICA, Crnotravska 4
Beograd, OUTLET, Bulevar Vojvode Mišića 10
Beograd, OUTLET, Batajnički drum 1/1
Beograd, OUTLET, Bulevar kralja Aleksandra 391
Jagodina, TC Vivo Park, Stevana Ivanovića bb
Kikinda, Trg srpskih dobrovoljaca 30
Kragujevac, TC Plaza, Bulevar Kraljice Marije 56
Indija, OUTLET, Vojvode Putnika bb
Kragujevac, OUTLET, Dr. Zorana Dinkića 10
Kraljevo, Trg srpskih ratnika 5
Kruševac, Mirka Tomića 18
Leskovac, Trg revolucije 33
Loznica, Vojvode Mišića 1
Mladenovac, Braće Badžaka 2
Niš, TC Forum, Obrenovićeve 42
Niš, TC STOP SHOP, Bulevar Medijana 21
Novi Pazar, Čerkez Mahala bb

Novi Sad, Kids, Pozorišni trg 5
Novi Sad, Zmaj Jovina 20
Novi Sad, TC Big, Sentandrejski put 11
Čačak, Skadarska 12
Bačka Topola, Boljai Farkaša 2
Obrenovac, Miloša Obrenovića 36
Pančevo, Aviv Park, Miloša Obrenovića 12
Požarevac, Trg Oslobođenja 1
Ruma, Glavna 141
Šabac, Zapadna Transverzala 4
Smederevo, Šalinačka bb
Sombor, Kralja Petra I 12
Subotica, TC Shoppy, Segedinski put bb
Užice, Trg partizana 1
Valjevo, TC Stop Shop, Uzun Mirkova 2b
Vranje, Stefana Prvovenčanog 115
Vršac, Stepe Stepanovića bb
Zaječar, Trg Oslobođenja 20
Zlatibor, TC KO Čajetina
Zrenjanin, Aviv Park, Bagljaš zapad 5

Beograd, Knez Mihailova 21
Beograd, TC Usce, Bulevar Mihajla Pupina 4
Beograd, OUTLET, Bulevar kralja Aleksandra 391
Beograd, TC Delta City, Jurija Gagarina 16
Beograd, TC BIG BG, Višnjička 84
Novi Pazar, 28. Novembra BB
Niš, TPC Kalča, Obrenovićeve bb
Novi Sad, Zmaj Jovina 2
Zrenjanin, Bagljaš zapad 5
Užice, Dimitrija Tucovića 99
Subotica, Rudić 1
Kruševac, Vidovdanska 10
Kragujevac, TC Plaza, Bulevar Kraljice Marije 56
Kraljevo, Miloša Velikog 7

EXTRA
SPORTS
.com

Beograd, Beram, Bulevar kralja Aleksandra 168
Beograd, TC Extra, Omladinskih brigada 100
Beograd, Borča TC Shoppy, Zrenjaninski put bb
Kruševac, Mirka Tomića 26
Lazarevac, TC Stop Shop, Železnička bb
Valjevo, Pop Lukina 1
Piot, Dragoševa bb
Sombor, Kralja Petra I 32
Požarevac, TC Stop Shop, Đure Đakovića bb

adidas

Reebok

new balance

lotto

CONVERSE

Champion

ellesse

umbro

ONSDALE

SPORTVISION.RS email: obustave@sportvision.rs

CALL-CENTER-BESPLATNI-POZIV
0800-003-004

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране и Војске Србије

„Одбрана“ наставља традицију „Ратника“, првог војног листа у Србији, који је изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Медија центар „ОДБРАНА“
Београд, Браће Југовића 19
medijacentar@mod.gov.rs

Директор

Стевица С. Карапанџин, пуковник

Главни и одговорни уредник

Владимир Почуч, потпуковник

Заменик главног уредника

Александар Петровић, мајор

Уредници

Мира Швелић, Душан Глишић

Новинари

Мирјана Крстовић, капетан
Слађана Ракоњац, потпоручник

Стални сарадници

др Себастијан Балаш, др Славиша Влацић,
Милосав Ц. Ђорђевић, др Милан Мијаљковски,
др Зоран Миладиновић, др Владимир Баровић,
др Миљан Милкић, Будимир М. Попалић,
Милош Стругар, Никола Остојић, Бојан Рајић,
Влада Ристић, др Мирјана Зорић, Милена Милетић,
Александар Киш

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (уредник – графички дизајнер)
Станислава Струњаш (ликовно-графичка уредница)

Фотографија

Даримир Банда, Душка Стефановић, Јово Мамула
(фото-репортери)

Језички редактори

мр Наташа Николић, Слађана Мирчевски,
Јелица Живановић

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Татјана Шућин

Документација

Горан Станковић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор 3241-258; 23-809

Главни и одговорни уредник 3241-257; 23-808

Секретар редакције 3201-809; 23-079

Прелом 3240-019; 23-583

Маркетинг 3201-728; 23-728; 3349-536

Преплата 3241-009; 3201-995; 23-995

Продаја 3201-810; 3241-254; 23-810

ТЕЛЕФАКС 3241-258

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19
odbrana@mod.gov.rs
redakcija@odbrana.mod.gov.rs
www.odbrana.mod.gov.rs

Жиро-рачун

840-312849-56 МЦ „Одбрана“

Преплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РЦ
месечно 160 динара. За претплатнике преко
Поштанске штедионице месечно 180 динара.

Штампа „ПОЛИТИКА“ АД, Београд
ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

„Одбрана“ је члан
Европског удружења
војних новинара

БРОЈ 315/316

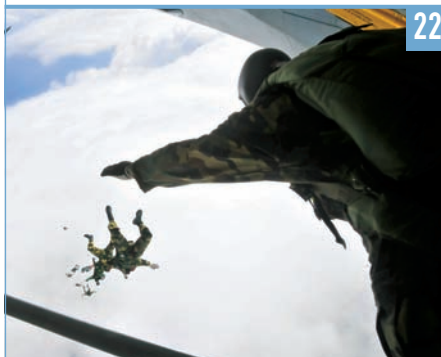
МЕДИЈА ЦЕНТАР
„ОДБРАНА“ НА САЈАМУ
КЊИГА У БЕОГРАДУ

Снимио
Даримир БАНДА

СПЕЦИЈАЛНИ ПРИЛОГ 194
СТО ГОДИНА ОД ЗАВРШЕТКА
ПРВОГ СВЕТСКОГ РАТА
НЕЗАДРЖИВО
КА БЕОГРАДУ

„REGEX 18“
ПАРТНЕРСТВОМ
ДО БЕЗБЕДНОГ
СВЕТА

Вежба „Аксалп 2018“
СПЕКТАКЛ
ИЗМЕЂУ АЛПСКИХ
ВРХОВА

Сајам књига 2018.

РАДОСТ
ЧИТАЊА

У овом броју...

- 8 Редовно служење војног рока
**ЦЕНА ВОЈНЕ
НЕУТРАЛНОСТИ**
- 12 Живадин Јовановић, министар
спољних послова СРЈ
**ЗАМКЕ
КОНСТРУКТИВНИХ
НЕЈАСНОЋА**
- 20 Стручни скуп из области
одбрамбених технологија
– ОТЕХ 2018
**САГЛЕДАВАЊЕ
ТРЕНДА РАЗВОЈА**
- 30 Капетан бојног брода
др Јерг Хилман
**ИНТЕРПРЕТАЦИЈЕ
НИСУ ЧИЊЕНИЦЕ**
- 34 Седам деценија СУБНОР-а
**ЗЛО ДОЛАЗИ
ИЗ ЗАБОРАВА**
- 36 Две и по деценије Удружења
војних пензионера Србије
**ЗА ДОСТОЈАНСТВО
ПОЗИВА**
- 38 Мигрантска криза поново
разједињује Европу
**СТАРЕ ПОДЕЛЕ
СТАРОГ КОНТИНЕНТА**
- 42 Витезови темплари – мистични
ратници и приказани монаси (4)
**ВРХУНСКА ВОЈНА
ОРГАНИЗАЦИЈА**

Систематска настојања да Србија призна илегално отцепљење Косова и Метохије имају за циљ смањивање и слабљење Србије, а награђивање бивших терористичких савезника. Такође, амнестирање свих одговорних за агресију 1999. године, етничко чишћење и злочине, каже Живадин Јовановић, министар спољних послова СРЈ у интервјуу за наш лист и додаје да би се тиме учинило беспредметним то што пет чланица Европске уније и НАТО-а не признаје сецесију Приштине.

Нови број „Одbrane“ доноси и текст о теми која је прилично узбуркала јавност – поновном враћању обавезе редовног служења војног рока. Министарство одbrane и Војска Србије, у складу с иницијативом председника Републике, већ раде свеобухватну анализу на основу које ће дати одговор на питање да ли је то неопходно, колико би нас коштало и каква је друштвена корист од тога.

– Наша земља опредељена је за војну неутралност и, у том смислу, потребно је да све оно што се односи на њену одбрану и безбедност буде засновано, у највећој мери, на сопственим ресурсима – истиче државни секретар Министарства одbrane Александар Живковић и наводи да управо зато систем одbrane редовно прати изазове, ризике и претње, предлажући одговарајуће мере за унапређење капацитета одbrane.

Пажњи читалаца препоручујемо и запис о мултинационалној регионалној командно-штабној вежби подржаној рачунарским симулацијама „REGEX 18“, која је одржана у Центру за обуку путем симулација. Окупила је више од 230 припадника оружаних снага и представника невојних организација. Уз 123 припадника Војске Србије, увежбавали су се официри и подофицири из Азербејџана, Алжира, Босне и Херцеговине, Колумбије, Грузије, Казахстана, Молдавије, Мауританије, УАЕ, Украјине, Македоније, Пакистана, Египта, Јордана и Јерменије.

На страницама „Одbrane“ доносимо и напис о вежби „Аксалп 2018“, коју швајцарско ратно ваздухопловство већ деценијама изводи у Алпима. Њен главни део јесте гађање бојевом муницијом из авионских топова мета које се налазе на надморској висини већој од 2.000 метара. Програм се традиционално завршава наступом акрогрупе „Патрол свис“.

У рубрици Свет поново анализирамо политичку кризу коју је прилив избеглица из Африке и Блиског истока створио у Европској унији и земљама које јој гравитирају. Опасност од новог миграционог таласа води ка заоштравању реторике међу супротстављеним опцијама у Унији, потврђујући на тај начин старе поделе Старог континента.

Међу више од хиљаду излагача, и домаћих и иностраних, и ове године на 63. међународном сајму књига у Београду учествовао је Медија центар „Одbrана“ са 17 нових издања, намењених широј читалачкој публици, и мноштвом стручних дела, досада необјављиваних докумената и рукописа, биографија. У средишту пажње издавачке делатности нашег система одbrane били су Велики рат и рат деведесетих, у новој едицији „Ратник“, те до сада мало познати хероји. ■

МИНИСТАР ВУЛИН НА СЈАНГШАН ФОРУМУ У ПЕКИНГУ

ПОЛИТИКА СИЛЕ ПОРАЗИЛА ЈЕ МЕЂУНАРОДНО ПРАВО

Већина безбедносних претњи које данас погађају Европу последица су униполарног света, у коме је сила сама себи оправдање, што је довело до „смрти“ међународног права. Ако га не „оживимо“, наш живот неће бити вредан живљења, поручио је српски министар одбране.

Регион Југоисточне Европе, као и већи део света, данас погађа исламски фундаментализам, мигрантска криза и повратак униполарног менталитета, а сви наши проблеми могу да стану у реченицу – „смрт међународног права“ – рекао је министар одбране Републике Србије Александар Вулин, 25. октобра, на првој пленарној сесији „Међународна безбедност, нове идеје и приступи“ 8. међународног Сјангшан форума у Кини, где је учествовао на позив министра националне одбране те земље.

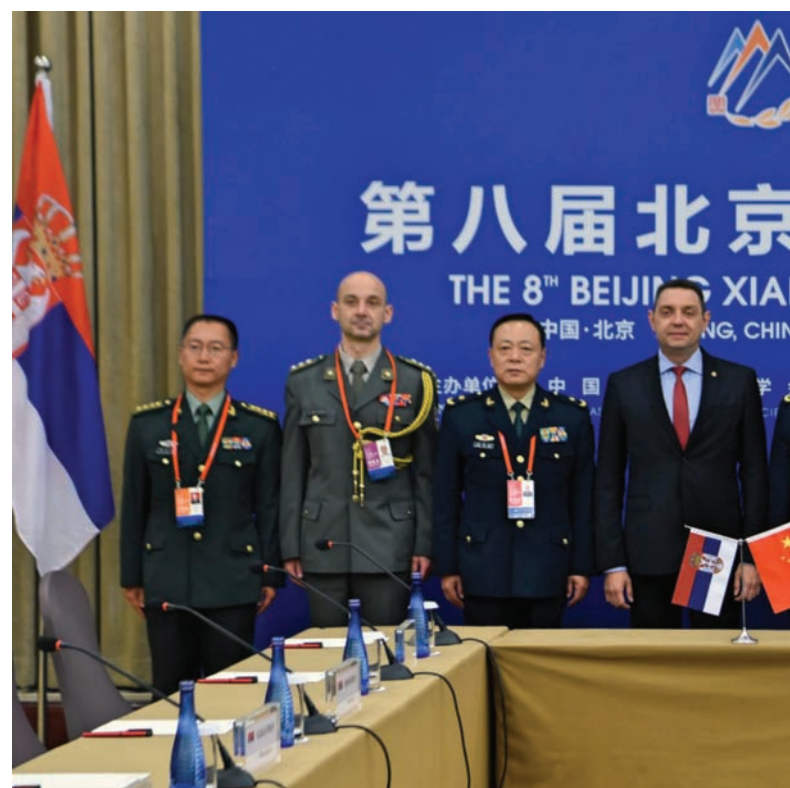
Безбедносна претња Балкану

Учеснике скупа, око 500 представника 72 земље и међународних организација, министар Вулин подсетио је да је међународно право „умрло“ након што је, без одлуке Савета безбедности Уједињених нација, НАТО бомбардовао Србију.

– И сада постоје притисци да се такозвано Косово прими у Интерпол или УНЕСКО. Како ће Интерпол сачувати

углед ако податке о нарко-дилерима буде делио с Приштином, одакле долазе најмоћнији нарко-кланови? Сви ви који сте признали такозвано Косово, као последицу силе, размислите још једном, јер све оно што је урађено мојој земљи, може бити урађено и вама. Када сила постане закон, никада нећете знати када ће се применити и на вас – поручио је српски министар одбране.

Учесницима Форума такође је скренуо пажњу на чињеницу да се Србија данас суочава и с посебним изазовом – стварањем Велике Албаније, који је и највећа безбедносна претња на Балкану.

– Да би била створена, она мора да поцепа Србију, Црну Гору, Северну Македонију, па и Грчку. Они који су мислили да се исламски тероризам може заситити српским народом на путу су да понове грешку. Ако се у дијалогу, који храбро и мудро у име Србије с Приштином води председник Вучић, не буде постигло решење прихватљиво за обе стране и ако се силом покуша створити Велика Албанија, онда ће Балкан још једном горети. А тај пожар неће горети само на Балкану – навео је министар Вулин.

Излагање је закључио речима да се сви морамо супротставити униполарном свету ако желимо да останемо слободни.

– Ако не „оживимо“ међународно право, наш живот неће бити вредан живљења – рекао је министар одбране Републике Србије.

Равноправно партнерство

На маргинама Форума у Пекингу, министар Вулин се 26. октобра састао са министром Народноослободилачке армије Народне Републике Кине генералом Веи Фенгхеом.

Министар Веи Фенгхе рекао је да је учешће наше земље на тако значајном скупу за Кину доказ да Србија придаје велики значај и гаји дубоко пријатељство и према његовој држави и према кинеској армији.

Саговорници су се сагласила да одлични лични односи између председника и врховних команданата Си Ђинпинга и Александра Вучића дају додатни подстрек и обавезу да две земље проширују и продубљују сарадњу. Истакли су да су за два месеца, од прве посете министра Вулина Кини, обе стране уложиле велики напор, а да је већ остварен низ резултата у интензивирању сарадње у области одбране.

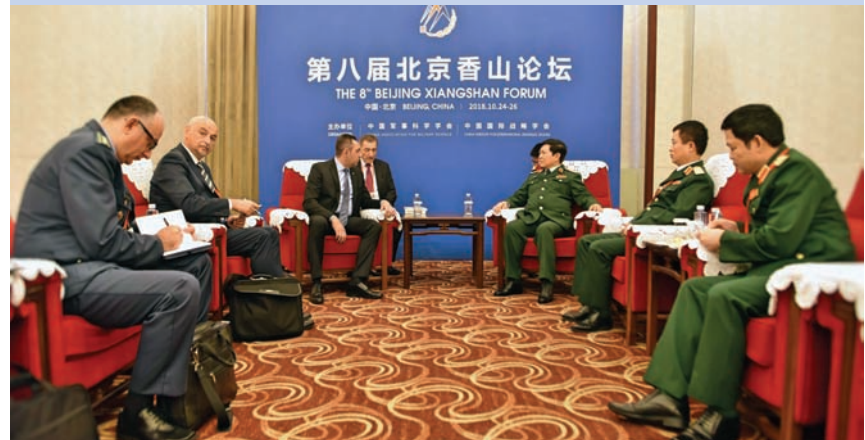
Кинески званичник исказао је потпуно разумевање за проблеме с којима се наша земља већ годинама суочава и нагласио да сарадњи са пријатељем као што је Србија, по свим питањима, његова земља придаје велики значај.

Министар Вулин захвалио је кинеском колеги на позиву за учешће на Сјангшан форуму, нагласивши да му је била посебна част што је имао прилику да се обрати скупу и пренесе ставове Србије представницима најјачих армија света.

САРАДЊА СРБИЈЕ И ВИЈЕТНАМА

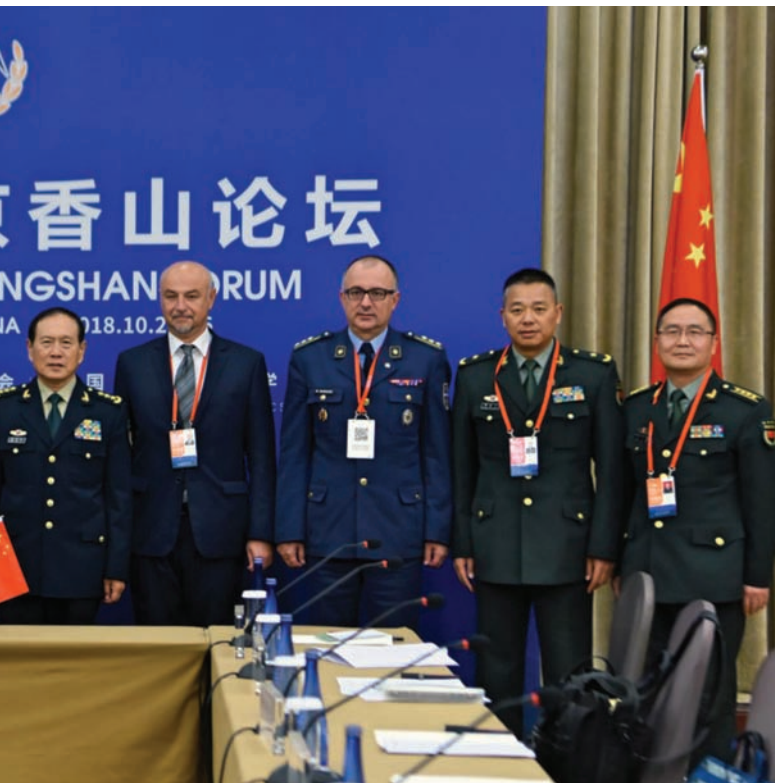
Током боравка у Пекингу, министар одбране Александар Вулин састао се са министром Националне одбране Социјалистичке Републике Вијетнам генералом Суан Лич Нгоом. Захвалио је вијетнамском колеги на принципијелној подршци његове земље Србији када је реч о Косову и Метохији.

Министри су се сагласили да су наше земље и до сада имале добру војнотехничку сарадњу. На састанку су разговарали и о унапређењу сарадње два министарства и у осталим областима. Министар Лич Нго упутио је позив министру Вулину да званично посети Вијетнам и изразио намеру да са Србијом закључи споразум о сарадњи у области одбране.

Такође, изразио је захвалност Кини за подршку коју пружа Србији када је реч о Косову и Метохији, не тражећи, при том, ништа за узврат. Према речима министра Вулина, Кина нашу земљу доживљава као равноправног партнера.

Српски министар одбране нагласио је значај заједничког учешћа војника две земље у мировним операцијама под командом Уједињених нација, те понудио кинеском колеги наше центре за обуку у мултинационалним операцијама. Упутио је и позив за школовање официра кинеске војске у српским војнообразовним институцијама. Том приликом, позвао је министра Фенгхеа да посети Србију. ■

РЕДОВНО СЛУЖЕЊЕ ВОЈНОГ РОКА

Министарство одбране и Војска Србије, у складу с иницијативом председника Републике, већ раде свеобухватну анализу на основу које ће дати одговор на питање да ли је потребно поновно увођење обавезног служења војног рока, колико би нас то коштало и каква је друштвена корист од тога

Одлуком државног врха 2011. године да се суспендује обавеза служења војног рока с оружјем и да се уведе принцип добровољности Војска Србије је професионализована. Ипак, на тај начин драстично је смањен број обучених грађана наше земље и за поступање у ратном и у ванредном стању – елементарним непогодама, несрећама или актима тероризма. Недавна изјава председника Републике да се разматра поновно враћање обавезе редовног служења војног рока прилично је узбуркала јавност.

Стога је Медија центар „Одбрана“, током овогодишњег Сајма књига, на трибини „Редовно служење војног рока“ окупио релевантне саговорнике у потрази за одговором на питање колико смо далеко од одлуке да младиће не само добровољно, већ по сили закона, шаљемо у Војску.

Преиспитивање одлуке

– Република Србија опредељена је за војну неутралност и, у том смислу, потребно је да све оно што се односи на њену одбрану и безбедност буде засновано, у највећој мери, на сопственим ресурсима – сматра државни секретар Министарства одбране Александар Живковић, додајући да управо зато Министарство одбране и Војска Србије редовно анализирају резултате добровољног служења војног рока, али и прате изазове, ризике и претње, предлажући одговарајуће мере за унапређење капацитета одбране.

Баш зато, напомиње он, систем одбране, у складу с иницијативом председника Србије, већ ради свеобухватну анализу на основу које ће дати одговор на питање да

НЕ

ли је потребно поновно увођење обавезног служења војног рока, колико би нас то коштало и каква је друштвена корист од тога.

Начелник Управе за обавезе одбране пуковник Драган Котарлић истиче да су све земље у окружењу пре нас укинуле обавезно служење војног рока и наглашава да Србија није једина земља која разматра његово поновно увођење.

– Шведска је, на пример, пре четири године донела одлуку о стварању услова за поновно увођење обавезног служења војног рока. Чак и поједине државе у нашем окружењу преиспитују ту одлуку. Многе земље, попут Руске Федерације, Украјине, Белорусије, Турске, Грчке, Кипра, Норвешке, Финске, Данске, Швајцарске, Аустрије и Молдавије, никада нису ни укинуле редовно служење војног рока – објашњава пуковник Котарлић, додајући да се,

ЦЕНА ВОЈНЕ УТРАЛНОСТИ

Снимео Д. БАНДА

ипак, дужина служења војног рока разликује од земље до земље.

Коментаришући резултате анкете Истраживачког центара за одбрану и безбедност, у којем је учествовало 1.117 испитаника оба пола из 11 градова и општина у Србији, и према којима су за поновно увођење војног рока чак 77 одсто мушкараца и 74 одсто жена, некадашњи начелник Војне академије генерал-мајор у пензији Видосав Ковачевић сматра да су грађани рекли своје, те да се њихово мишљење, свакако, мора узети у обзир.

– Имамо читаве генерације младих које нису прошле никакву обуку и под хитно морамо створити услове да их припремимо за личну одбрану, одбрану породице и државе. Не можемо оставити стотине хиљада људи по страни, не укључујући их, ни на који начин, у одбрану земље – рекао је генерал Ковачевић, изражавајући задовољство што

је Министарство одбране препознало важност преиспитивања одлуке о суспензији обавезног служења војног рока.

У корак с временом

Пуковник Саво Иришкић, начелник Управе за људске ресурсе Генералштаба, истакао је да је увођењем принципа добровољног служења војног рока реализована идеја о потпуној професионализацији Војске Србије.

– Основни концепт био је да професионални, бројчано мањи, али опремљенији и оспособљенији кадар може извршити све три мисије наше војске. Од марта 2011. до септембра 2018. године имали смо око 25 упутних рокова, 14.500 пријављених, од којих је око 11.500 одслужило војску – наводи пуковник Иришкић и наглашава да је чак 77 одсто тих младих људи као основни мотив за служење вој-

Учесници шрибине „Редовно служење војног рока“

СНИМИО С. ХАЈСТЕР

ног рока навело могућност запослења у јединицама Војске Србије.

Према његовим речима, професионални вид обучавања омогућава војницима каријерни развој, јер најбољи међу њима имају могућност да постану старешине уколико успешно заврше Лидерски и Основни курс за подофицире.

– Чињеница је да је добровољно служење војног рока дало позитивне ефекте. Обука се у концепту није мењала – траје шест месеци, организована је у две фазе, три месеца индивидуалне, а три колективне обуке – каже пуковник Иришкић, напомињући да је добровољно служење војног рока омогућено и девојкама, што је показало да су заинтересоване да стану раме уз раме с колегама.

Државни секретар Живковић тврди да Војска Србије има исте инфраструктурне капацитете које је имала и пре суспензије обавезе редовног служења војног рока. Ти капацитети би, додаје, требало у одређеној мери да се дограде, као и да се обезбеде одређена материјално-техничка средства за реализацију обуке уколико би надлежни одлучили да се врати редовно служење војног рока.

– Колико би све то коштало, зависи од начина организације обуке. Ипак, питање је има ли цену способност грађана да одбране животе, здравље и имовину у свим условима опасности. Основни циљ враћања редовног служења војног рока јесте оспособљавање најширег дела становништва. Осим тога, имали смо искуства у протеклом периоду у току служењу војног рока да млади људи сем знања и вештина, стичу и драгоцену животна искуства – каже др-

НЕУТРАЛНА ШВАЈЦАРСКА

– Ни Швајцарска, као војно неутрална земља, никада није одустала од редовног служења војног рока. Реч је, иначе, о земљи која је последњи пут ратовала 1815. године. Иако је у последњих двадесетак година три пута расписивала референдум о укидању те обавезе, грађани су сва три пута гласали против – каже начелник Управе за обавезе одбране Драган Коталић, појашњавајући да после одслуженог војног рока Швајцарци све до 45. године живота имају војну обавезу и одређен број дана у току године проведу на војним вежбама и обучавању.

жавни секретар и објашњава да је основни смисао да држава има оспособљену и војску и комплетно друштво за одбрану од свих потенцијалних облика угрожавања.

– С обзиром на то да је реч о питању које је од важних интереса за државу и грађане, систем одбране ће припремити све релевантне податке како би државно руководство могло, на основу реалних параметара, да донесе коначну одлуку – закључује државни секретар Живковић и додаје да ће припадници Министарства одбране и Војске Србије извршити сваки постављени задатак.

Пуковник Котарлић подсетио је да је и одлуци о суспензији обавезног служења војног рока под оружјем претходила анализа и да је тадашње државно руководство 2004. године формирало Групу за реформу одбране Србија – НАТО.

– До 2010. године министар одбране формирао је и Радну групу за професионализацију Војске. Извршене су анализе, припреме и повећање нивоа попуњености професионалним војницима, а смањен је број војника на обавезном служењу војног рока. Влада је у децембру 2010. предложила Скупштини да обустави обавезно служење војног рока. Једина смо земља у окружењу која је, кад је донела такву одлуку, ипак задржала обавезу увођења у војну евиденцију свих пунолетних грађана, као и обавезу служења у резервном саставу. Зато је код нас резервни састав боље организован него у свим суседним земљама. Реч је, додуше, о чланицама НАТО-

ОБУКА НЕОБУЧЕНИХ

Младићи у Србији који нису одслужили војни рок ипак нису аболирани од увођења у војну евиденцију када напуне 18 година, као ни превођења у резервни састав после 30. године живота.

– Прве групе лица која имају 30 и више година, а који су преведени без дана обуке у резервни састав, 22. октобра ове године су у центрима за обуку у Сомбору, Ваљевоу и Лесковцу започели двонедељно оспособљавање за извршавање обавеза у резервном саставу. Такву праксу ћемо наставити и у наредном периоду. Они који ове године заврше такву обуку, следеће ће имати тронедељно стручно-специјалистичко обучавање. Реч је о интензивнијој обуци како би се за што краће време оспособили за основне војничке дужности – наводи пуковник Котарлић и појашњава да ће на тај начин бити спремни за извршавање свих обавеза у резервном саставу.

а. Ми смо војно неутрална земља и ослањамо се на сопствене војне капацитете – истиче начелник Управе за обавезе одбране и подсећа да је требало готово седам година да се донесе одлука о обустави обавезног служења војног рока, те се не може на пречац одлучити ни о њеној суспензији, односно поновном увођењу обавезе служења војног рока.

Стратешко промишљање

У овом тренутку, наглашава пуковник Котарлић, Министарство одбране прикупља све податке, анализира могуће варијанте служења војног рока, како би конкретне податке презентовало државном руководству.

– Обавезно служење војног рока јесте најбољи начин за оспособљавање младих за одбрану земље и поступање у ванредним ситуацијама. Свакако је и начин да се негује патриотски дух и традиција нашег народа. Осим тога, служење војног рока је и својеврсна школа живота и иницијација у свет одраслих, зрелих људи – сматра пуковник Драган Котарлић.

Да и добровољно служење војног рока има предности тврди пуковник Иришкић, истичући да су „добровољци“ више мотивисани од редовних војника.

– Знатно су истрајнији и посвећенији приликом обучавања. Током војничког оспособљавања јасно се види да су спремни за већа психофизичка напрезања. Многи међу њима виде себе у строју професионалаца – каже пуковник Иришкић и сматра да код обавезног служења војног рока мотивација, ипак, варира.

Током српске историје, подсећа генерал Ковачевић, више пута доказано је да наш народ воли слободу и да је за њу спреман да се жртвује.

– Слободна смо земља, једна од ретких која је војно неутрална, а то много кошта – тврди некадашњи начелник Војне академије, додајући да поновно враћање обавезног служења војног рока није политичко питање, већ државно, те да истраживања сведоче да „Србин, ипак, радо иде у војнике“.

Генерал у пензији Спасоје Мучибабић указује на чињеницу да је савремено ратовање вишедимензионално и подразумева не само оружане, већ и неоружане акције. Таквом сукобу можемо се једино супротставити мултидисциплинарном одбраном.

– И такве промене морамо уважавати када одлучујемо о редовном служењу војног рока. Свакако је корисно, сматрам и ургентно, оспособити младе за одбрану земље. Ваља увек имати на уму да је необучен човек највећа жртва рата, а ми се не спремамо да штитимо туђе интересе, него сопствену земљу – каже генерал Мучибабић и наглашава да је редовно служење војног рока питање на коме треба брзо радити и што пре донети одговарајућу одлуку.

Некадашњи помоћник министра за људске ресурсе у Министарству одбране Бојан Димитријевић сматра да је одлука о суспензији редовног служења војног рока била погрешна, те да је Србију довела у лошију безбедносну позицију.

– Као неко ко је био у администрацији која је укинула војни рок, иако у том тренутку нисам био на дужности, осећам велики степен личне одговорности. Противио сам се таквој одлуци и уверен сам да је стратешки погрешна. Те 2003. године пројектовали смо да наша земља већ 2010. го-

КОМБИНОВАНИ МОДЕЛ

Пуковник Котарлић подсетио је да је Шведска последњих 15 година имала професионалну војску и да је пре четири године донела одлуку о стварању услова за поновно враћање обавезног служења војног рока, задржавши и професионалце у строју.

– Шведска има регрутне контингенте веће од Србије, али не шаље све регруте на обуку, већ само најспремније. То је такозвани комбинован модел, који подразумева одабир најмотивисанијих да служе војни рок. Од 60.000 младих у војску упуте тек око четири до пет хиљада – каже пуковник Котарлић.

дине буде у НАТО-у, те да део својих одбрамбених потенцијала „веже“ за тај савез. Стога смо с Генералштабом планирали постепено укидање војног рока. Када је 2008. године такозвано Косово прогласило независност, ми смо прекинули „пут“ у Алијансу. Промениле су се, дакле, политичке околности, али је војни рок ипак суспендован, без обзира на ставове струке – каже Димитријевић и додаје да су људи са којима је тада радио такву одлуку донели, заправо, ношени жељама за политичким поенима. Данас се залаже за постепено враћање војног рока, бржом динамиком, јер се Србија мора оспособити за одбрану, а грађани треба да буду спремни да „стану у строј“ уколико то затреба. ■

Мирјана КРСТОВИЋ

Живадин Јовановић, човек који је водио југословенску дипломатију у годинама највећих изазова 1998. и 1999. године, две деценије доцније говори о догађајима који су и даље отворена рана српског народа. Ништа овде на Балкану, сматра саговорник „Одбране“, не може да се разуме само као игра локалних фактора. Неопходно је разумевања глобалног контекста, сматра искусни дипломата, али и пуна национална зрелост.

– Сећам се мог оца који је знао да каже: „Шљиве би могле да се беру, ал’ су још зеленчиве“. Ми Срби смо такође зеленчиви. Интелигентни смо, талентовани, креативни сочни као воће у Шумадији, али смо незрели, поводљиви, верујемо на реч и имамо комплекс инфериорности у односу на

запад. Лако се „пресалдумимо“, што би код мене у Левчу рекли. „Види, бога ти, шта каже неки Британац, Немац или Американац, мора да је тако!“ Па, не треба ничију реч да примаш „здрavo за готово“, како ти се на први поглед учини, поготову у дипломатији и политици! То што чујеш, увек мораш повезивати са његовим поступцима, коренима, интересима да био знао с ким имаш посла, колико вреде његове оцене или савети. Себе и своје увек треба да цениш да би и тебе други ценили – уводи нас у разговор Живадин Јовановић подсећајући на горак укус грешака које смо не тако давно и не тако ретко понављали.

Београдски форум за свет равноправних, невладина организација којом председава од 2005. године, и Српска књижевна задруга недавно су објавиле Јовановићеву књигу

ЖИВАДИН ЈОВАНОВИЋ,
МИНИСТАР СПОЉНИХ ПОСЛОВА СРЈ

ЗАМКЕ ТРУКТИВНИХ НЕЈАСНОЋА

Систематска настојања да Србија призна илегално отцепљење Косова и Метохије имају за циљ смањивање и слабење Србије, а награђивање бивших терористичких савезника. Такође, амнестирање свих одговорних за агресију, етничко чишћење, за злочине... Најзад, тиме би се учинило беспредметним то што пет чланица ЕУ и НАТО не признаје сецесију Приштине, па да тако Србија плати успостављање јединства унутар ЕУ, у којој и без разлика о Косову и Метохији, бујају поделе и системски проблеми.

– „1244 Кључ мира у Европи“. Истину да је Косово историјски, културно, духовно и државотворно део Србије, наводи аутор у уводу свог дела, треба вратити на њено место.

– Оно што је храброшћу, знањем и професионалним вештинама наше војске одбрањено 1999. године и што је касније преточено у један општеобавезујући међународно-правни акт не би требало олако крчмити у мирним условима – каже Јовановић.

О Гошћово двадесет година воде се дебате о Резолуцији 1244 Савета безбедности Уједињених нација. Колико је тај документ и данас жив?

– Ако бисмо се ограничили само на тренутак када је у Савету безбедности изгласана Резолуција 1244, бојим се да не бисмо разумели вредност тог документа. Он је имао своје

мукотрпно грађење и рађање. „Брушен“ је два месеца док је наша земља непрекидно, 24 сата дневно, била под бомбама. Било је неколико рунди преговора Милошевић–Черномирдин у Белом двору, у размацама од по 10 до 15 дана. А када није било преговора у Белом двору, о садржини тог документа расправљало се на највишим нивоима у светским центрима као што су Њујорк, Москва, Вашингтон, Берлин, Брисел, Лондон... Дакле, пре и после сваке рунде преговора у Београду одвијало се много паралелних „унутрашњих“ преговора између земаља Запада, као и између Запада и Русије. И сваки пут када би Черномирдин одлазио из Београда, по правилу, бомбардовање је бивало јаче јер је филозофија НАТО-а да су преговори за њих успешни само док користе челичну песницу. А, као што је познато, агресија се није одвијала према тријумфалистичким прогнозама планера НАТО-а. Наишли су на одбрану наше војске какву су најмање очекивали, која је задивила свет својом чврстином, знањем и моралом.

О И онда се ѿјавио Ахтисари?

– Марти Ахтисари, као раније афирмисани адвокат интереса САД, од самог почетка био је укључен у процес преговора. Упознао сам га 1989. у Намибији као представника УН у процесу стицања независности те земље. Договор је коначно постигнут 2. и 3. јуна 1999, када је Черномирдин дошао у Београд са Ахтисаријем, који је у том часу представљао Европску унију, Сједињене Државе, али и генералног секретара УН Кофија Анана. Они су тада дошли са документом и ставовима који су, по њиховом мишљењу, били резултат свих дотадашњих рунди, али су у неким стварима кардинално одступали од претходних договора. За нас је посебно било проблематично позивање на главу 7. Повеље УН, која предвиђа примену силе за поштовање одлука, иако је на претходној рунди преговора са Черномирдином и он сам прихватио да то буде глава 6, која предвиђа мирно, добровољно решавање спорова.

О У чему је била суштинска разлика?

– Глава 6. предвиђа искључиво мирно решавање спорова уз сагласност државе (СРЈ), а глава 7. ништа осим примене силе. Тада је разобличена намера агресора да окупирају нашу државу, што је био њихов полазни циљ. И током преговора у Паризу и у Рамбујеу од Југославије је тражен потпис да НАТО добије право распоређивања својих трупа на целој територији земље, без икаквих ограничења. Била би то захтев за прихватање капитулације и окупације целе земље. Када то није прихваћено, они су применили силу. После агресије, „пост фестум“ су од УН добили сагласност да међународно војно присуство може бити успостављено на Косову и Метохији под називом КФОР са разрађеним мандатом УН. Било је јасно да ће те снаге углавном чинити НАТО, јер је НАТО, а не неко други, извршио агресију. Дакле, после примене силе они су желели да примене Рамбује који није ни потписан, додуше само на територији наше јужне покрајине.

О Ошћуд такав „заокрећ“ у финалној фази?

– Реч је о тактици фазног остваривања геостратегије. Косово и Метохија за почетак, а остатак земље чим спроведу план о збацивању Милошевића. Глобална стратегија војне експанзије на Исток не предвиђа изузетке, чак ни у случају Србије. Милошевић је на претходном састанку питао Черномирдина да ли је позивање на главу 6. Повеље његов лични став. Он је одговорио: „Не, ја сам изасланик председника Јељцина и то је став Руске Федерације и председника Јељцина лично.“

И онда се *џог 2. јуна догодио сјонџани ђријаџељски загрљај Ахџисарија и Черномирдина који сје ђоменули у једном инџервјуу?*

– Да. Упитао сам Черномирдина откуд у папиру, који нам је иначе на брзину копиран и подељен на енглеском језику, позивање на главу 7, а не на главу 6. Повеле УН, како је договорено на претходним преговорима недељу дана пре тога. Черномирдин је ђутао док је Ахџисари пребацивао своју руку преко његових рамена и погледавши ме доста дрско одговорио: „То је зато што смо се ја и мој брат Виктор тако договорили!”. Тиме је ставио до знања бар две ствари. Прво, да је то ултиматум и да не жели преговоре, а друго да је Черномирдин, односно Јељцин, на њиховој страни, пратилац захтева НАТО-а, а не очекивања Србије (СРЈ), каква год она била.

Како објашњаваџе џакву ђозицију Русије?

– То што се догодило нама само је последица чињенице да у то време Русија није довољно бринула ни о својим сопственим интересима. Моје је мишљење да Русија у време Јељцина није била свесна нити својих ограничења која је, под снажним утицајем проамеричке елите, углавном преувеличавала, нити својих потенцијала које је, из истог разлога, углавном потцењивала. А ситуација са Виктором Черномирдином се касније објашњавала директним утицајем Вашингтона. Наводно, њега је пре поласка у Београд звао амерички потпредседник Ал Гор и затражио да у свему подржи захтеве из документа, укључујући позивање на главу 7, у замену за подршку САД на изборима за председника Русије.

Иџак, документи који је 10. јуна усвојен на Исџ Риверу садржао је и сџавке у инџересу Југославије.

– Зато смо га и прихватили. У уводном делу Резолуције 1244 Савет безбедности, поред осталог, „поздравља то што СР Југославија прихвата принципе који су наведени у тачкама 1–9. у папиру који је поднет у Београду 2. јуна 1999. године (8/1999/649), анекс 2. уз ову резолуцију и сагласност СР Југославије на тај папир”. Резолуција 1244 има више повољних одредби за нас. Прво, она у неколико делова реafirмише обавезу свих чланица УН да поштују суверенитет и територијални интегритет Савезне Републике Југославије, а самим тим и Србије, чији је она међународно правни сукцесор. Друго, предвиђена је могућност повратка одређеног контингента наше војске и полиције, где стоји једна недовољно одређена клаузула „стотине, не хиљаде”. Онај ко довољно добро познаје енглески језик зна да се израз „хиљаде” користи тек од „две хиљаде”, што би значило да, према слову документа, ми имамо право да захтевамо повратак 1.999 припадника наших снага безбедности. Даље, распоређивање припадника нашег безбедносног особља, поред осталог, предвиђено је „на главним граничним прелазима”, што одражава и потврђује полазни принцип о гарантовању суверенитета и територијалног интегритета СРЈ, односно, Србије. Следеће, у анексу 1. Резолуције наводи се обавеза међународне заједнице да економски обнови и реконструише регион. То је разлог више да Србија захтева ратну одштету. И оно најважније – Резолуција гарантује слободан и безбедан повратак свих прогнаних и расељених, што се односи и на 250.000 Срба, који су етничким чишћењем протерани, а којима се ни данас не дозвољава да се врате! Реч је о неспорном стандарду и обавези међународне заједнице јер нико не сме да повлађује, нити да апсолвира политику етничког чишћења. Замислимо ситуацију да се у Покрајину врати 250.000 Срба и других протераних неалбанаца. То стратешки мења ситуацију и додатно јача по-

зицију Србије у преговорима. Сматрам да се ради о принципијелно чистом, стратешки битном питању, о терену на коме Србија може имати иницијативу. Да ли се то некоме допада или не, да ли се уклапа у нечије интересе или не, да ли је „политички целисходно” или није – не сме да буде разлог за дефанзиву Србије.

Како је дошло до џога да заџдне силе, које су у највећој мери уџициале на садржај Резолуције 1244, факџички ђочну да ђосџуџају ђроџив џог документа?

– Велике силе у одређеном тренутку теже одређеном ефекту, резултату. Када то постигну, иду даље не обазирјући се много ни на своје неизвршене обавезе, ни на непринципијелност, ни на накнадно откривене обмане. Када су лидери НАТО-а захтевали од Русије и Черномирдина да се ангажују око окончања агресије, то је пре свега био њихов интерес. Наравно, био је то и наш интерес, јер је наш народ гинуо и наша је земља разарана. Разуме се, ми смо, пре свега, тежили и радили да се сукоб избегне. Али је интерес друге стране био да изврши агресију и то заобилажењем СБ УН и кршењем основних принципа међународног права. Сада располажемо и писаним документима која потврђују да им је циљ био повод за трајно распоређивање снага НАТО-а (САД), као корак у глобалној експанзији на Исток и стварање преседана за друге војне интервенције. А то је све друго осим интереса „у локалу”, „одбране” ђудских права, „спречавања хуманитарне катастрофе” и слично. У прилог томе говори и податак да је прецизна одлука о бомбардовању Савезне Републике Југославије донесена у мају 1998. године. О томе у свом сведочењу за Хашки трибунал говори и пуковник британске војске Џон Кросланд, ондашњи војни аташе у Београду. Он, поред осталог, пише да су маја 1998. године Клинтон, Олбрајтова и Холбрук донели одлуку да збаци Милошевића и оценили да у томе највећу помоћ може да им пружи тзв. ОВК. „Од тог часа било је потпуно ирелевантно шта ја, или било ко други, мисли о ОВК” – написао је, поред осталог, пуковник Кросланд. Сједињене Америчке Државе су 1998. године једну терористичку организацију прихватиле као партнера. Холбрук је у месту Јуник на Косову седео са командантима ОВК, разговарао, сликао се и та је слика објављена на дуплерици „Тајм” магазина. И шта смо видели? Изасланика председника САД који изувен седи са командантима тзв. ОВК која је, истог тренутка, прешла са листе терористичких на листу ослободилачких организација и добила статус америчког партнера. И када се зна да је од почетка план био да се на нашој територији распореде трупе НАТО-а, онда је јасно да су преговори у Рамбујеу били такозвани „алиби преговори”. Њихов једини смисао био је да се светска јавност увери да са Милошевићем и Југославијом нема другог метода осим силе. За текст споразума у Рамбујеу, који никад није ни био споразум, као што није било ни преговора, Хенри Кисинџер је рекао да је то „сраман текст који никада није ни требало да угледа светлости дана. Власт ни једне суверене државе на свету не би то прихватила”.

Осџаје нејасно заџто је Заџад џада у Резолуцију 1244 уградио неџто чега се касније одрекао и џто је, ђрема Вашим речима, у сџроџносџи са њиховим инџересима.

– Запад са Клинтоновом администрацијом на челу није желео целовиту СРЈ. Паралелно је подстицао сепаратизам Црне Горе и Приштине. Ишло је то дотле да се Србија савсим искључи из европског развоја, а да се српски народ ис-

парцелише и толико ослаби да више не буде политички фактор на Балкану. У том смислу, кад им је било суштински битно да изађу из агресије коју су сами иницирали, они су признали суверенитет и територијални интегритет СРЈ. Кад су то завршили Резолуцијом СБ 1244, они су почели да је гурају у страну, а да разбијају СРЈ и Србију настављајући још интензивније да подржавају сецесионистичка вођства у Подгорици и Приштини. Да ли је баш случајно што је отцепљењем Црне Горе дириговао лично бивши генерални секретар НАТО-а Хавијер Солана? Систематска настојања да Србија призна илегално отцепљење Косова и Метохије имају за циљ смањивање и слабење Србије, а награђивање бивших терористичких савезника. Такође, амнестирање свих одговорних за агресију, етничко чишћење, за злочине... Најзад, тиме би се учинило беспредметним то што пет чланица ЕУ и НАТО не признаје сецесију Приштине, па да тако Србија плати успостављање јединства унутар ЕУ, у којој и без разлика о Косову и Метохији, бујају поделе и системски проблеми.

Постоје ситуације када се, уз учешће (посредовање, добре услуге), воде стратешки значајни преговори, али су шансе да се постигне успех мале или никакве. Велике силе онда прибегавају разним методама убеђивања, ширења питања о којима се преговара ради лакше „трговине“ или постизања такозваних „вин вин“ ситуација. Кад ни све то не помогне, онда се праве текстови споразума са такозваним „конструктивним нејасноћама“. Тако је могуће, на пример, да се у једном члану споразума дословце наведе позиција једне стране, а у неком другом члану истог споразума, дословце позиција друге стране које се међусобно искључују. Међутим, силе медијаторке користе чак и такве „конструктивне нејасноће“ да би прогласиле да је проблем решен, да је споразум постигнут. Притом рачунају – када дође до спора у примени, оне су једино овлашћене да протумаче шта споразум запра-

во значи. Тиме се одређени кризни момент у преговорима превазиђе тренутно, али се неретко „посеје семе“ за још веће проблеме у будућности.

○ Да ли је у договор Милошевић–Черномирдин–Ахтисари акци са „конструктивним нејасноћама“?

– Свакако. Рецимо, у њему се помиње „Споразум из Рамбујеа“, који никада није постигнут нити потписан.

○ Сјада ли у ње нејасноће и огредница која се односи на повраћање наше војске и полиције? Тамо пише да о њој треба да се постигне некакав договор, али остaje нејасно са ким.

– Разуме се. У мојим белешкама са преговора 2. јуна 1999, на маргинама текста који су донели Ахтисари и Черномирдин, написао сам „Ко? С ким?“. Међутим, када је Ахтисари загрио „свог брата Виктора“, било је јасно да суштинских измена нема. Државно руководство одлучило је да се предлог упуту Скупштини на усвајање. Као што је познато, посланици су прихватили да се рат и разарања окончају, да се отвори перспектива мира и развоја. Кључни разлог за прихватање договора јесте гаранција СБ УН, односно, светске заједнице, суверенитета и територијалног интегритета Србије (СРЈ) са Косовом и Метохијом као широком аутономијом у оквиру Србије (СРЈ). Зато је потребно истрајати на поштовању одлуке СБ УН. Она је део међународног правног система, али и система безбедности у Европи. Док се у потпуности не оствари и не испоштује Резолуција СБ УН 1244 као одлука органа најодговорнијег за мир и безбедност на свету, не треба се замајавати било каквим ниже ранжираним „свеобухватним правним документом“ и гаранцијама изван система УН.

○ Многим Србима ни данас није јасно како су се на њој српској 21. века нашли њод бомбама земаља савезни-

ца из оба светска рата. Није ли то можда ограз оне наше незрелости коју сте поменули?

– Желим да нагласим да су за агресију искључиво одговорни НАТО и тадашња америчка администрација председника Била Клинтона. Читав Запад и читав свет то добро знају и Србија не сме да одустаје од те оцене или да на било који начин умањује одговорност НАТО-а. Србија је била жртва агресије, а агресија је злочин против мира и човечности. Изгледали бисмо превише неозбиљно и у очима самог НАТО-а, а камоли у очима доказаних савезника и пријатеља широм света, уколико бисмо се посипали пепелом и били нејасни у оценама. Никада нисмо желели конфронтацију ни са киме, најмање са НАТО-ом, али у оценама агресије и одговорности за њу морамо бити кристално јасни: НАТО је одговоран, без остатка. Са њим је Србија у међувремену потписала ПЗМ и ИПАП и то је то. И садашњи председник САД Доналд Трамп и његов саветник за безбедност Џон Болтон и бивши државни секретар Хенри Кисинџер јавно су осуђивали напад НАТО-а на Србију (СРЈ), кршење међународног права, улоге СБ УН, Оснивачког акта из 1949, Устава. И сам НАТО и лидери многих земаља чланица јавно су признали да су прекршили међународне законе и улогу СБ УН. Управо ових дана, поводом посете генералног секретара НАТО-а Јенса Столтенберга и његових изјава у Србији огласио се чешки председник Мијлош Земан поручивши Столтенбергу да нема разлога да накнадно тражи оправдање за агресију која је била велика грешка Алијансе. Осуде су јавно изражавали француски генерал Пјер Мари Галоа, немачки генерали Елмар Шмелинг и Ханц Локваји, а многи су због таквих оцена губили положаје. Зашто би било ко у Србији умањивао одговорност НАТО-а за злочине, да тако исказе конструктивност, окренутост будућности, приврженост „истим вредностима“?! А како делима, понашањем у политици показати достојанство, поштовање недужних жртава, бранилаца отаџбине, бригу за патриотско васпитање младих?

○ Чини се да смо пречесто цитирали њавду и тамо где је нема. Најзад, и Ви сте то признали.

– У паузи преговора јуна 1998. године упитао сам једног америчког генерала, који је био у пратњи Ричарда Холбрука, да ли види да терористи на Косову и Метохији убијају учитеље, шумаре, поштаре, свакога ко се идентификује са Србијом као својом државом. Он ми је одговорио да види. Онда сам га питао зашто траже (САД) немогуће ствари од нас, зашто на исти начин третирају нашу државу која се брани од тероризма и сецесионизма, на једној, и терористе и њихово политичко крило, на другој страни? А он ће на то: „Ја се Вама чудим и истовремено дивим. Ви говорите о стварности, а бавите се политиком земље за коју мора бити битна једино америчка перцепција стварности“. Сећам се да сам узвратио питањем: „А ко и са каквим демократским мотивима креира америчку перцепцију“?

○ Сигално помињете Америку и њену геополитичку улогу овде. Има ли Европа ушлицаја на оно што се збивало и збива на Балкану?

– Говорим углавном о политици Клинтонове администрације, а не о Америци као друштву и нацији. Није тачна оцена да европске земље, поготово ове велике, само прате Америку. Оне пратећи Америку у њеној стратегији конфронтације са Русијом гледају шта могу да освоје за себе. Није добро поједностављивати ствари, па рећи да је за све крива Америка, нити пак рећи да су за све одговорне Британија и Немачка. Али, не ваља испуштати из вида врло велику одговорност од-

ређених европских земаља за све што се догађало и све што се и данас догађа на Косову и Метохији. Ко је у дугом периоду подржавао, финансирао, обучавао и наоружавао терористе у нашој покрајини? То нису чиниле само САД? Ко се данас залаже за формирање тзв. оружаних снага Косова, ко им шије униформе, ко их опрема, обучава, организује? Све то чине исте оне земље које су их деценијама помагале кршећи конкретне одлуке СБ УН. Тако је Европа, следећи Клинтона, Олбрајтову, Блера и неке друге, миц по миц, 1999. године ушла у рат против себе саме. Рушила је путеве, пруге и мостове на европским коридорима 8, 10 и 11, бродовима потопљеним у Првом и Другом светском рату и неексплодираним бомбама на дну Дунава, додавала је нове трујући и зачепљујући најважнију артерију воденог транспорта. Сада слушамо од европских лидера да је дошло време да се Европа окрене себи. Које је досад била окренута? Шта значи окретање себи? Да ли је оно уопште могуће без најширег прихватања оцене председника Милоша Земана и извињења Србији за 1999. годину?

○ Делите ли мишљење да се у политици Вашингтона сада осећа више слуха за интересе Србије?

– Саветовао бих обазривост и стрпљење, а не брзо закључивање. Засад је, сматрам, поменути оптимизам заснован више на нашим жељама, него на реалности. Има промена у америчкој реторици. Они се сада не противе нечему што се у јавности помиње као „корекција граница“, не противе се и „договору две стране“, али се губи из вида да то важи само уколико договор иде у прилог геополитичким интересима Вашингтона. У сваком случају, решавање питања Косова и Метохије је веома сложен процес који ће још дуго потрајати. Сједињене Државе се, уз значајну еволуцију политике од доласка на власт председника Трампа, и даље држе својих геополитичких циљева, међу којима је и војна експанзија на Исток. О чему говоре садашње војне вежбе 50.000 војника НАТО-а у Норвешкој? Тачно је да је дошло до извесних промена. Подсетићу да су САД иступиле из неких важних међународних мултилатералних договора, из одређених тела Уједињених нација. Најављено је и иступање из договора о контроли нуклеарног наоружања. Сједињене Државе су недавно усвојиле низ важних стратегијских докумената која треба пажљиво анализирати.

○ Сами сте рекли да је председник Трамп својевремено јавно иступио против бомбардовања СРЈ, као, уосталом, и његов саветник за безбедност Болтон.

– Он јесте тада, као послован човек, био против Клинтоних одлука 1999. године. И ја бих лично волео када би се он дистанцирао од лажи и неморала ондашње америчке администрације, који су без преседана у историји демократског света. Има ли Трамп интереса да све промашаје Клинтона, Олбрајтове и њихових наследника, укључујући агресију 1999. године против савезничке Србије, и све њене последице, укључујући незакониту сецесију 2008, прихвати као баштину највеће демократије на свету? Сматрам да нема и да би он учинио велику ствар за САД, али и за свет у целини, када би се дистанцирао од те политике и свих њених последица.

○ У чему би се састојао интерес Америке да направи такав коберникански заокрет?

– Чинећи отклон од агресије Клинтон–Олбрајт–Блер повратио би на светску сцену величину САД као истинске демократије, ојачао би кохезију америчког, сада дубоко подељеног друштва, на здравим демократским, моралним и цивилизацијским вредностима. Натерао би тзв. дубоку државу у

дефанзиву, допринео би правом миру и стабилности у Европи и одржао лекцију сатрапској европској елити која тренутно тумара по беспућу. И више то не би био „Трампов популизам“ него „Трампова брига за демократију и поштовање принципа међународног права“. Мислим да би чак и оне државе које су из овог или оног разлога зависне од Америке, али је не воле, могле почети да суштински мењају свој однос према њој. А међу њима и Србија која би то препознала и вратила се природи односа са Сједињеним Државама какве је одувек током историје и имала. Све, па и јаснији однос САД према Србији, односно њеном суверенитету и територијалном интегритету, очекујем почеће да се кристалише после предстојећих избора за Конгрес, новог разговора Путин–Трамп и нових седница СБ УН, посебно оне којој ће председавати Кина.

Q *Како видиште будућност односа Србије и Запада?*

– У принципу Србија треба да очува и унапређује постојеће односе са Западом, уз истовремено даље интензивирање сарадње и односа са Русијом, Кином, Индијом и свим другим пријатељским земљама. Србија има довољно тешког искуства да би веровала обећањима или гаранцијама које нам се данас нуде. Запад је својом политиком током протекле две деценије руинирао кредибилитет који је раније уживао. Сматрам да Запад у целини треба да се „раздужи“ према Србији и то не толико због Србије колико због себе самога. Лицемерјем, уценама, ласкањем и преварама не може стићи далеко у новој констелацији глобалних односа. Акумулирали су превише недела, резерви и реваншизма у свом начину резонувања, а све то није прилог разумевања, партнерства и поверења. Западу је неопходан искрен однос према Србији и српској нацији, који се може испољити једино делима.

Q *Треба ли имати поверења у Уједињене нације после свега што се десило?*

– Уједињене нације су и даље, поред свих својих слабости и недоречености, незамењив форум који, чини ми се, Србија недовољно користи. Шта нам преостаје? Брисел? Ми не можемо доћи до уравнотеженог решења кроз механизме који постоје једино да обезбеде западне геополитичке интересе. Не желим да слушам приче о признавању Косова као карту за улазак у Европску унију! То нису упарене вредности.

Q *Да ли нам интентивни политички и економски односи са Кином могу помоћи да нас свеи озбиљније схвати или ће нам то бити још једна оштравајућа околност у односима са Бриселом и Вашингтоном?*

– Србија у развијању стратешких свеобухватних односа са Кином није мотивисана супротстављањем онима који врше притисак. Не, ми идемо линијом својих интереса, активно задржавајући конструктиван однос према западним партнерима. Али Србија неће бесконачно чекати да је ЕУ, или Запад у целини, схвати озбиљно, да схвати да су они Србији потребни само онолико колико је Србија потребна њима. А

сведоци смо да је Европа постала нестабилан континент. Унија је оптерећена Брежитом, мигрантском кризом, унутрашњим несугласицама. Они се, нажалост, сада баве највише сами собом. А Србија не може губити време. Истина је да је наша земља достигла веома висок ниво политичких, економских и културних односа са Кином нарочито од када се придружила глобалном пројекту „Један појас, један пут“ и формату сарадње Кина+16ИЕЗ. Одлучујући је заједнички економски интерес и Србије и Кине, а то несумњиво има политичке ефекте као што и изванредни традиционални пријатељски политички односи имају позитивно дејство на развој економске сарадње. То што имамо кућу наспред пута, што смо на осовинама и на раскрсницама стратешких комуникација, верујем да први пут у историји постаје битан фактор нашег економског и технолошког напретка. Још се то не види довољно, али сам уверен да је међународни положај наше земље ојачао након приступања пројекту „појас и пут“ и свестраног јачања односа са Кином, Русијом, Индијом..

Q *Не штедиште критике према западним демократијама када говорите о нејоштовању договора са Србијом. Каква је будућност Босне и Херцеговине и Републике Српске као њеног енџинџиша имајући у виду да и оне почињају на међународним договорима?*

– Улазак у међународне договоре са собом носе одређене ризике. Међутим, ризици су већи уколико су формати за постизање тих договора

ужи и уколико су више везани за геополитичке интересе једне или друге стране. Према томе, да би Србија или представници нашег народа у другим државама могли бити уверени у поштовање договора које ће евентуално потписивати, мора се тежити уравнотеженим форматима за преговоре. Нема уравнотежених формата без учешћа Русије и Кине.

Q *Како видиште будућност односа међу глобалним силама?*

– Плашим се да је мир угрожен и у Европи и у свету. Мислим да би могли да га угрозе пре свега они центри који би да штите привилегије у глобалним односима по цену употребе чак и нуклеарног наоружања. Ако то не узмемо у обзир, ништа нећемо разумети – ни откуда сад те велике вежбе у Норвешкој, пре тога оне на Балтику, ни откуда сада питање војске такозваног Косова. Србија осећа последице тих глобалних конфронтација, а у западним перцепцијама ми смо непоправљиви русофили, посматрају нас по систему – или си са нама или против нас. Као да једна мала земља нема право да има своје националне интересе и да брани своју независност?

Q *Да ли је војна сила аргуменџи дипломатије само када је реч о великим силама или то важи и за мале земље?*

– То је универзално правило. Наравно, велике силе имају и велике амбиције. Србији треба снажна и способна војска, али само за одвраћање. Уосталом, свака држава је независна у оној мери колико то може да одбрани. ■

Александар ПЕТРОВИЋ
Снимео Горан СТАНКОВИЋ

„REGEX 18”

ПАРТНЕРСТВОМ ДО БЕЗБЕДНОГ СВЕТА

Основни циљ иницијативе REGEX и вежби које се у различитим земљама организују већ пет година јесте развој интероперабилности партнерских оружаних снага за припрему и извођење заједничких вежби према стандардима НАТО-а, које су учесници усвојили.

Према речима пуковника Бошка Зорића, вршиоца дужности начелника Управе за обуку и доктрину, ангажовање Војске Србије у иницијативи израз је отворености за сарадњу са партнерима ради јачања улоге наше земље и њеног утицаја на стабилност и безбедност у региону и свету.

– Највећи број садржаја на вежби односи се на обуку припадника наше војске. Имајући то у виду, може се рећи да иницијатива REGEX представља најзначајнији догађај на годишњем нивоу из области обуке на којем учествујемо у оквиру сарадње с Алијансом. Носилац иницијативе је Команда здружених снага НАТО-а из Напуља која, у сарадњи с оружаним снагама земље домаћина, организује више радионица за припрему вежбе, док је вежба, као завршни део обуке, у одговорности домаћина. Стога је Војска имала за циљ да покаже и своје могућности и способности за извођење такве врсте

Мултинационална регионална командно-штабна вежба подржана рачунарским симулацијама „REGEX 18”, одржана од 15. до 19. октобра у Центру за обуку путем симулација Управе за обуку и доктрину Генералштаба, показала је завидан ниво способности штабних официра за командовање и контролу снага ангажованих у мировним операцијама, као и висок степен интероперабилности учесника

вежби и остварени ниво обучености својих припадника – каже пуковник Зорић.

Током припреме вежбе у нашој земљи је током протекле и ове године реализовано седам радионица, чији је циљ био обука учесника, припадника наше и војски из иностранства. Уз ангажовање стручних лица из Команде здружених снага у Напуљу, тај циљ је и остварен, кажу у Управи за обуку и доктрину. На радионицама је започет и процес припреме завршне вежбе, израђена су потребна планска документа, координисана логистичка и оперативна подршка команди и јединица Војске Србије.

Снимко Д. БАНДА

– Организовањем и реализацијом ове и сличних мултинационалних вежби у Србији и учешћем припадника наше војске на увежбавањима партнерских оружаних снага, у свим крајевима света, унапређује се наша интероперабилност у области обуке и вежби, стварају улови за даљи развој и примену заједничких процедура и стандарда у обуци, вежбама и операцијама, као и за употребу компатибилних борбених средстава и система за командовање и руковођење, те коришћење заједничких ресурса и заједничког језика и терминологије – наводи пуковник Бошко Зорић.

Свеобухватни приступ

Осмишљена да подржи заједничку обуку војне, цивилне и полицијске компоненте у операцијама подршке миру, „REGEX 18” је, према оцени релевантних чинилаца, у потпуности остварио циљеве. Увежбана је реализација задатака Команде бригаде у НАТО вођеној мултинационалној операцији подршке миру под мандатом Уједињених нација у условима „свеобухватног приступа”, односно сарадње војних и невојних актера у зони операције.

Вежба „REGEX 18” окупила је више од 230 припадника оружаних снага и представника невојних организација. Уз 123 припадника Војске Србије, увежбавали су се официри и подофицири из Азербејџана, Алжира, Босне и Херцеговине, Колумбије, Грузије, Казахстана, Молдавије, Мауританије, УАЕ, Украјине, Македоније, Пакистана, Египта, Јордана и Јерменије. Међу цивилним организацијама значајну улогу, посебно у реали-

зацији радионица, имали су припадници МУП-а Србије, Комесаријата за избеглице, Канцеларије УН у Београду, UNICEF-а, UNHCR-а, ОЕБС-а, те Међународног комитета Црвеног крста и Црвеног крста Србије, као и осам припадника Команде здружених снага НАТО у Напуљу и НАТО канцеларије за везу у Београду.

Током Дана високих званица, вежби су, поред представника земаља учесница, присуствовали заменик начелника Генералштаба наше војске генерал-мајор Петар Цветковић и бригадни генерал Рајнхард Клос, у име Команде из Напуљу. Њихова оцена била је да је „REGEX 18” у свему надмашио претходне, одржане ранијих година у Турској, Грчкој, Босни и Херцеговини и Јордану, и доказао висок ниво способности српских штабних официра за командовање јединицама, планирање, организовање и реализацију задатака у мултинационалним операцијама.

Препознавање претњи и решења

Да овом вежбом, једном од највећих ове године у Србији, доказујемо спремност да будемо део међународне заједнице и обучавамо се за заједничко ангажовање у мултинационалним операцијама потврдио је генерал Цветковић.

Изражавајући захвалност што су вежбом у Србији остварени сви постављени циљеви, генерал Клос је рекао да је НАТО за реализацију „REGEX-а 18” обезбедио експерте из разних области, како би пружили подршку свим учесницима и руководству вежбе, како у процесу планирања и ор-

СЦЕНАРИО

Сценарио вежбе предвиђао је дејство мултинационалне бригаде у извршавању задатака заштите цивилног становништва, подршке локалним властима, успостављања владавине права, подршке привредном развоју, чишћења минских поља, борбу против сајбер-напада и подршку у борби за равноправност полава. Да би то остварила, бригада је претходно успоставила контакт и сарадњу с полицијским и цивилним организацијама зарад свеобухватног сагледавања ситуације у зони и стварања сигурног окружења као основе за дугорочну стабилизацију. Ангажована су четири пешадијска батаљона, по један инжењеријски, медицински и логистички, извиђачка и чета војне полиције.

ганизације, тако и у фази реализације.

Према речима Саше Аврам из Црвеног крста Србије, циљ ангажовања припадника невојних организација на вежби био је условљен потребом да се вежбовно окружење учини што реалијим и динамичнијим.

Вежбу „REGEX 18” су последњег дана обишли и министар одбране Србије Александар Вулин и начелник Генералштаба генерал-потпуковник Милан Мојсиловић, које су руководилац вежбе пуковник Мичо Бранковић и представник Команде здружених снага НАТО-а потпуковник Кристоф Ле Серф информисали о детаљима припреме и реализације вежбе. ■

Душан ГЛИШИЋ

Снимко Д. БАНДА

Одбрамбена индустрија Србије показала се као једна од најстабилнијих грана домаће привреде и њен развој представља стратешки интерес и Владе и наше државе. Научнотручни скупови попут ОТЕХ-а значајне су манифестације јер се на њима целовито и мултидисциплинарно приказују резултати теоријских разматрања, истраживања и примене нових технологија у области одбране.

Нови безбедносни изазови у свету и брзе технолошке промене доводе до развоја све модернијег, квалитетнијег и ефикаснијег наоружања и војне опреме. Савремени концепт употребе оружаних снага даје нагласак на повећању ватрене моћи, домету, убојитости и прецизности оружја, аутоматизацији, модуларности, елиминацији негативног утицаја људског фактора на процес руковања и управљања, на брзој и прецизној комуникацији и размени података у реалном времену. Те новине препознаје и у великој мери примењује и Војнотехнички институт тако што реализује бројне истраживачке и развојне задатке. Да би се успешније одговорило на све строже захтеве пројектовања савремених средстава НВО, неопходна је сарадња, размена мишљења и искустава, заједнички рад и поређење добијених резултата са другим сродним институцијама у земљи и свету. Зато се организује ОТЕХ, који је током више од 15 година постојања прерастао у једну од успешнијих међународних конференција у области одбрамбених технологија.

Уводна предавања

На овогодишњем ОТЕХ-у учествовало је 250 научних и стручних посленика који су изложили 111 радова –

СТРУЧНИ СКУП ИЗ ОБЛАСТИ ОДБРАМБЕНИХ ТЕХНОЛОГИЈА – ОТЕХ 2018

САГЛЕДАВАЊЕ ТРЕНДА РАЗВОЈА

од којих је 97 из земље и 14 радова из 11 земаља света (УАЕ, Финска, Нови Зеланд, Италија, БиХ, Македонија, Мађарска, Чешка, Белорусија, Ј. Кореја и Турска). Радови су били разврстани у осам тематских области: Аеродинамика и динамика лета, Ваздухоплови, Системи наоружања и борбена возила, Муниција и енергетски материјали, Интегрисани сензорски и роботски системи, Телекомуникациони и информациони системи, Материјали, технологије и АБХ заштита и Квалитет, стандардизација, метрологија, одржавање и експлоатација.

На свечаном отварању проф. др Лазар Лазић са Института за метеорологију у Београду одржао је пригодно предавање о нашем научнику светског гласа – Милутину Миланковићу. Он се посебно осврнуо на период од 1926. до 1940, када је Миланковић интензивно сарађивао са војском и учествовао у изради грађевинских објеката од ар-

мираног бетона на војним аеродроима у земљи. Значајан је и његов патент оружја број 10929 – Противавропланско топовско зрно, од 1. јула 1934, који је патентирао у Управи за заштиту инжењерске својине Краљевине Југославије. То оружје би се користило „за борбу против авиоплана и ваздушних лађа”, а заснивало се на јединственој дводелној конструкцији.

Одржана су и три уводна предавања еминентних стручњака. Професор др Таек Lyul Songa са Ханиуанг универзитета у Ансану, из Републике Јужне Кореје, велики поклоник дела Михајла Пупина, говорио је о „Ефикасној вишеструкој детекцији праћења више циљева”. Куриозитет скупа био је што су домаћини омогућили професору да посети Пупинов родни Идвор и обиђе лабораторију Идворски у Институту „Михајло Пупин”.

О „Методолошким приступима потврде праваца развоја система нао-

ружања” излагао је пуковник Виктор Тумар из Министарства одбране Републике Белорусије, а велико интересовање, можда и највеће на отварању ОТЕХ-а, побудило је предавање проф. др Момчила Милиновића са Машинског факултета Универзитета у Београду о „Променљивој ефикасности модуларних тимова опремљених компатибилном војном опремом”.

Значајни радови

И на овогодишњем стручном скупу било је речи о актуелним трендовима у области НВО – роботизованим платформама, употреби сензора, савременим технологијама. Велики број радова, чак 28, односио се на нове материјале, на унапређење карактеристика енергетских материјала – на њихове унутрашње балистичке карактеристике, на стабилност, односно постојаност барута и ракетних горива.

Из области системи наоружања и борбена возила теме су биле разнолике – од понтонских мостова, који се користе у нашој војсци, до симулације синхронизованог напада, такозваног Swarming-a. Било је речи и о делу истраживања из једног од развојних задатака ВТИ-а – модернизацији ПА система „бофорс”. Предмет тог рада био је како осмислити посебну конструкцију изравњача на оруђу којом се решава проблем променљиве масе и елевације.

У области возила било је речи о дистрибуцији електричне енергије код возила на електрични погон, односно о најоптималнијем начину коришћења енергетских ресурса возила (разматрани су генератор, акумулатор и батерије). Један рад односио се на могућност снимања термалним камерама, код мониторинга код дизел-мотора са ваздушним хлађењем. Када је речи о модернизацији тенка М-84, изнети су проблеми који су решавани у току развоја домаће пумпе високог притиска.

У области енергетских материјала приказан је рад о композитним горивима са хексогеном. Било је речи о погонској групи за противтенковске вођене пројектиле, показано је унапређење експерименталних метода за одређивање брзине детонације при експлозији, а презентована је и примена савремених метода компјутерске нумерике у одређивању облика и брзине пенетрације поткалибарних пројектила.

Из области унутрашње и спољне балистике представљене су аналитичке и нумеричке методе за одређивање брзине горења барутних зрна и моделирања трајекторија у случају оруђа за непосредно гађање.

Неки од радова из области ваздухопловства били су везани за активности које су реализоване на авиону за почетну обуку пилота „ласта”. Затим, аеродинамички ефекти пропелера били су једна од тема из области нумеричке динамике флуида. Занимљиви су били радови који су се односили на мерења у надзвучном аеротунелу Т-38, као и радови за одређивање прелиминарних аеродинамичких карактеристика крила беспилотне летелице. Приказана је и концепција дизајна ваздухоплова коришћењем мултидисциплинарне оптимизације.

Када је реч о наноматеријалима, представљена је анализа употребе карбонепокси композита ојачаних наноструктурама волфрам-дисулфида са применом на ваздухопловне структуре. Један рад односио се на могућност примене новог материјала, алуминијумске пене, у одбрамбеним технологијама.

Радови иностраних аутора били су најзаступљенији у двама тематским областима – Материјали, техно-

логије и АБХ заштита (5 радова) и Интегрисани сензорски и роботски системи (4 рада). Врло занимљив био је рад из аеродинамике о новој методи испитивања артиљеријских пројектила са генератором гаса у аеро-тунелу. Први пут су код нас урађена испитивања таквих пројектила применом нове експерименталне методе, коју је у свом раду изложио докторанд на ВА из Алжира Мохамед Амин Дали. Циљ је био да се умањи отпор дна пројектила коришћењем новопројектованог генератора гаса. Нажалост, овогодишњој конференцији није могао да присуствује и светски познати стручњак у области аеродинамике, белоруски академик проф. др Леонид Гречин, који је и овога пута учествовао са својим радом.

– Чињеница је да су овакве конференције значајне јер истраживачи у различитим научним областима размењују резултате истраживања и стечена искуства. Корист је вишеструка јер се сагледавањем резултата презентованих истраживања и упознавањем са напредним технологијама препознају нови трендови у развоју наоружања и војне опреме. Сви приказани радови проистекли су из актуелних пројеката и актуелних истраживања, без обзира на то да ли се ради о развојном или истраживачком пројекту. Установе чији представници долазе на ОТЕХ углавном повезује рад на сродним областима развоја и војних технологија. Део радова проистекао је из заједничких пројеката и представља резултат заједничког научноистраживачког рада наших аутора, оних са факултета и института и једног броја иностраних студената који се школују код нас – истакао је пуковник др Миодраг Лисов, помоћник директора ВТИ за научноистраживачки рад, који је на овом ОТЕХ-у био председник Научног комитета.

Учесници конференције могли су у паузи сесија да посете и две лабораторије ВТИ-а – аеро-тунел Т-38 и лабораторију за инерцијалне сензорске системе (такозвану белу собу), где су им стручњаци из Института показали њихов начин рада и капацитете. ■

Мира ШВЕДИЋ
Снимео Даримир БАНДА

одбрана

ДАН ВОЈНИХ ПАДОБРАНАЦА

ЖИВОТ ПОД КУПОЛОМ

22

1. новембар 2018

Иза себе имају на хиљаде падохранских скокова. Учествовали су у ратовима, на различитим вежбама и захтевној обуци. Може се рећи да су легенде српског падохранства.

На нишком војном аеродрому „Наредник пилот Михајло Петровић“, 14. октобра обележен је Дан војних падохранаца. И 74 године од формирања првих падохранских јединица у Србији. Припадници 63. падохранског батаљона су за тај датум, каквим се ретко која земља у свету може похвалити, извели падохранске скокове.

Падохранска заклетва

Србија спада међу малобројне земље у Европи и свету које имају вишедеценијску традицију падохранства и падохранских војних јединица. Потпоручник Драгутин Долански био је наш први падохранац, који је на војном аеродрому у Новом Саду скочио с висине од 650 метара још 1926. године.

Историја војних падохранских јединица започиње 14. октобра 1944, када је у Барију, од око стотину добровољаца и излечених рањеника који су претходно савладали падохранску обуку у савезничком Центру за обуку падохранаца, формиран Први падохрански батаљон. Девет година касније у Шапцу је формирана 63. падохранска бригада, која је више пута трансформисана и пребазирана, а током протеклих деценија стекла је и велики углед и славу.

У скоро седам и по деценија постојања падохранских јединица, на борбеним задацима погинула су 43 падохранца. Два официра погинула су у хеликоптерском удесу током извршавања редовних задатка, док је шест старешина, пет војника по уговору, осам војника на одслужењу војног рока и двојица припадника резервног састава страдало у борбеним акцијама.

Иако су падохрански скокови сан многих, није лако постати војни падохранац. Завршетак потребних школа, успешно савладавање захтевне падохранске обуке, вишемесечних курсева и ригорозне селекције, овладавања вештинама верања, скијања, преживљавања у природи, само су неки од предуслова до тог звања. Тај позив, свакако, носи и различите ризике и опасности.

Школа војних падобранаца данас се налази у 63. падобранском батаљону Специјалне бригаде Копнене војске, која је на војном аеродрому у Нишу. Састав којим командује потпуковник Бобан Георгијев може се похвалити изузетним резултатима у падобранској обуци, квалитетним инструкторским кадрам, добром инфраструктуром и осталим ресурсима, што га квалификује да у наредном периоду може постати и регионални падобрански центар.

Ипак, највећу вредност падобранског батаљона чине људи, високо-

мотивисани војници и старешине, који својим карактерним особинама и вештинама, заправо, дају снагу колективу. Они су у протеклом периоду доказали да могу извршити све задатке, па и оне најтеже, ратне, поштујући речи из падобранске заклетве којом се обавезују на верност отаџбини, другу, пушци, војничкој и ратничкој части.

Удружења ветерана

– Припадност падобранској јединици свакодневно се потврђује у

животу и раду – каже командант Батаљона и додаје да је јединица у протеклом периоду извела довољно падобранских скокова, различите садржаје обуке, реализовала многобројна тактичка увежбавања и гађања у свим временским и просторним условима.

– Представљали смо Војску Србије на вежбама са припадницима специјалних јединица МУП-а Републике Србије, као и на вежбама са представницима специјалних јединица оружаних снага Руске Федера-

ДОДЕЉЕНЕ СТАТУЕ ПАДОБРАНЦА

Заставу Републике Србије на Дан војних падобранаца, пред неколико хиљада грађана Ниша, из ваздуха је спустио заставник прве класе Мирољуб Јанићијевић, реализујући тако свој 6.065. скок. Гости су током свечаности имали прилику да погледају збор технике и наоружања, спомен-комплекс 63. падобранског батаљона и положи венце на споменик падобранцима који су страдали у борбеним дејствима.

Најбољи су добили награде и признања, а командант Копнене војске генерал-потпуковник Милосав Симић статуу падобранца доделио је мајору Игору Бакошу, заставнику Милану Новаковићу, старијим водницима Миланину Гојковићу, Зорану Стаменковић, Станку Марковићу и Милоју Бамбићу, воднику Николи Савићу и млађем војнику Марку Стевановићу.

ције, Белорусије, Грчке, САД и земаља из окружења. Нису изостале ни медаље наших падобранаца, стрелца, оријентираца, маратонаца и џудиста на домаћим и међународним такмичењима у појединачној и екипној конкуренцији. За нас је веома значајно што је наш састав у протеклој години опремљен новим средствима, наоружањем и опремом, што додатно обезбеђује услове за унапређење обуке и подизање нивоа оперативних способности – наводи потпуковник Георгијев.

На Дан војних падобранаца још једном се показала нераскидива веза између некадашњих и садашњих припадника јединице. У Нишу се окупило више стотина падобранаца из свих крајева некадашње Југославије. Многобројне активности Удружења ветерана 63. падобранске бригаде, којим председава Видоје Ковачевић, и Падобранског клуба „Архистратиг“, којим руководи Ненад Кузмановић, а које такође окупља падобранске ветеране, управо у пракси потврђују изреку: „Једном

падобранец – увек падобранец“. Министарство одбране, Генералштаб Војске Србије, Команда Копнене војске и Специјална бригада препознају значај таквих удружења и клубова и помажу им да реализују различите пројекте. Један од њих јесте и традиционални видовданским скуп ветерана падобранаца – „Падобрански скока ветерана“, на коме некадашњи падобранци, и после неколико деценија паузе, изводе скокове. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

ВЕЖБА „АКСАЛП 2018”

„Аксалп” је по много чему јединствен. То је вежба коју изводи швајцарско ратно ваздухопловство, а њен главни део јесте гађање из авионских топова мета које се налазе на надморској висини већој од 2.000 метара, и то бојевом муницијом. Вежбу могу да посматрају и цивили и ВИП гости са оближњих врхова, који се налазе на свега пар стотина метара од мета. Програм се традиционално завршава наступом акро-групе швајцарског РВ „Патрол свис”.

Љ

убитељи ваздухопловства знају да је „Аксалп” вежба коју швајцарско ратно ваздухопловство већ деценијама изводи у Алпима. Почети те манифестације сежу до Другог светског рата. Наиме, након серија инвазија нацистичке Немачке 1939. и 1940. године Швајцарска је била опкољена са свих страна. Главномандујући швајцарске војске генерал Хенри Гуисан увидео је озбиљност ситуације и у свом чувеном говору из јуна 1940. позвао швајцарски народ да се припреми за могућу немачку инвазију. Главни концепт одбране заснивао се на повлачењу у планинске регије Швајцарске и својеврсну герилску борбу са окупатором. Ради припреме војске и мобилисаног становништва одржан је већи број вежби у Алпима. На једној од њих, током лета 1942. године, генерал Гуисан, незадовољан прецизношћу авијације приликом дејства авио-бомбама, одлучио је да се ваздухопловство мора хитно боље припремити за пружање ваздушне подршке у планинама. Након те одлуке формиран је полигон „Аксалп-Ебенфлух” (Axalp-Ebenfluh) у Алпима, покрај планинског села Аксалп (Axalp), а недалеко од новоформираног војног аеродрома „Меиринген”. Само неколико месеци касније, октобра 1942. на том полигону одржана је и прва вежба с бојевим гађањем на планинском терену, познатија као „Аксалп Флигершиизн” (Axalp Fliegerschiessen).

Када се Други светски рат завршио, традиција је настављена и сваког октобра одржава се вежба. Клипне авионе „месершмит Бф-109 Е3” и Д-3800 (лицензно произведени у

СПЕКТАКЛ АЛПСКИХ В

„Моране-Саулниер М.С.406”) полако су замењивали послератни млазњаци „вампајер” (de Havilland Vampire), „веном” (de Havilland Venom), „хантер” (Hokker Hunter), а касније и „мираж III” (Dassault Mirage III).

Између аеро-митинга и вежбе бојевог гађања

У кругу заљубљеника у војну авијацију „Аксалп” се данас сматра једним од најзанимљивијих догађаја отвореног типа. Та репутација је са правом заслужена, јер је по много чему „Аксалп” јединствен. Пре свега, реч је о вежби коју изводи

ИЗМЕЂУ ВРХОВА

швајцарско ратно ваздухопловство, а њен главни део јесте гађање из авионских топова мета које се налазе на надморској висини већој од 2.000 метара. И то бојевом муницијом. Јединствено је да ту вежбу могу посматрати и цивили и ВИП гости са оближњих врхова, који се налазе на свега пар стотина метара од мета. Процењује се да током два дана, колико вежба траје, око 10.000 људи посети полигон „Аксалп“, од чега и велики број странаца.

Међутим, то није само увежбавање јуришних дејстава и гађање мета на земљи. Током два сата програма (идентична оба дана), швајцарско РВ приказује и оспособљеност за чување ваздушнoг простора, хеликоптерско спасавање у планина-

ма, гашење пожара, а програм се традиционално завршава наступом акро-групе швајцарског РВ „Патрол Свис“ (Patrouille Suisse). Све то „Аксалп“ чини догађајем који је нека врста хибрида између војне вежбе и аеро-митинга.

Успон до врха

До полигона се може стићи на два начина: хеликоптером или планинарењем. Први вид транспорта резервисан је за ВИП госте и понеког новинара, док свима осталим остаје опција планинарења.

Успон ка полигону „Аксалп“ почиње у месту Бриенц (Brinenz), које се налази на обали истоименог језера, одакле по-

Акро-група „Пајрол свис“ у алпском окружењу

себни аутобуси возе посетиоце све до планинског места Аксалп на 1.560 метара надморске висине. Одатле је могуће искористити жичару, која води до висине од 1.950 метара, а то је уједно тачка одакле се пут наставља пешке. За савладавање преосталих 350 висинских метара по стрмом терену, колика је висинска разлика до врха Тшингел, потребно је нешто мање од два сата хода. Простор за посетиоце налази се дуж три узвишења око поменутог врха, одакле се пружа прелеп поглед на долину која је и главна позорница самог догађаја.

Иако све ово звучи компликовано, типично перфектна организација Швајцараца знатно олакшава долазак до локације. Све је организовано до детаља и готово да нема шансе да се неко изгуби на путу до полигона. Штавише, швајцарска војска је и на овако неприступачном терену обезбедила шаторе са храном и пићем за посетиоце. Храна, пиће, па чак и монтажни „тој тој“ тоалети доносе се до локације за публику помоћу војних хеликоптера. Већина ентузијаста на успон креће у 5.00 часова, по мраку, како би заузели добру позицију, али и посматрали јутарње увежбавање ваздухоплова, које је подједнако занимљиво као и главни догађај.

Богат програм

Званични програм почиње тачно у 14.00 часова изненадним појављивањем пара авиона Ф/А-18Ц „хорнет“ у долини и брзим прелетом у формацији уз избацивање ИЦ мамаца. Све се толико брзо дешава јер од тренутка појављивања авиона на почетку долине да њиховог „искакања“ преко врха Аксалп-хорн прође свега пет секунди. Од тада па наредна два сата креће спектакл између алпских врхова. Главни део програма јесте бојево гађање, где одељења авиона Ф/А-18Ц „хорнет“ (Hornet) и Ф-5Е/Ф „тајгер II“ (Tiger II), из својих топова кали-

Хеликоптер АС-532 „кугуар“ у стрмом пењању испуштаје комплетан ИЦ мамаца за заштити од ИЦ самонавођених ракета

Хеликоптер „еурокоптер ЕЦ-635“ у конфигурацији за шрагање и спасавање

бра 20 милиметара гађају мете на земљи. Авиони се практично не виде и не чују до тренутка наглог искакање изнад околних врхова, након чега следи полупривртање и кратки топовски рафали из обрушавања. Неколико секунди касније силуете се опет губе у алпском крајолику.

Програм је толико динамичан и брз да је тешко испратити који авион гађа коју мету. Дејства се понављају више пута, из различитих правца, по различитим метама и уз примену различитих маневара, а по ономе што се могло видети на овогодишњем „Аксалпу“, швајцарски пилоти су изузетно прецизни.

Дежурни пар ловаца „хорнет“ демонстрирао је и своју улогу у контроли ваздушног простора и то пресретањем авиона „цесна цитејшн“ (Cessna 560XL Citation) изнад полигона „Аксалп“. То је иначе болна тема за Швајцарце, јер годинама уназад ратно ваздухопловство обезбеђује дежурство само током радних сати. У пракси то значи да пар ловаца не дежура од 17 до 8 часова. Зато су фебруара 2014. године отети цивилни „боинг 767“ (Boeing 767) „Етиопијан ерлајнса“ (Ethiopian Airlines) до јеневског аеродрома допртали француски и италијански дежурни ловци, јер швајцарски пилоти не дежурају ноћу. Током 2016. године враћено је дежурство викендима (и даље само радним сатима), а по речима коментатора на „Аксалпу“, иначе официра швајцарског РВ, од 2020. планира се враћање система дежурства 24/7.

ПЛАНИНСКА КЛИМА УСЛОВЉАВА ОДРЖАВАЊЕ ВЕЖБЕ

Од 1942. године до данас, „Аксалп“ плански није одржан само 2014. и то због великог аеромитинга „Ер 14“ (AIR 14), организованог поводом прославе 100 година швајцарског ратног ваздухопловства. Међутим, сурова алпска клима, у комбинацији са нестабилним јесењим временом, уноси огромну дозу неизвесности у одржавање саме вежбе. У протеклих 10 година „Аксалп“ је отказан чак три пута због изузетно лоших временских услова, и то углавном у последњем тренутку. Ове године наступ је првог дана био благо измењен због неповољног ветра, али је било и летења и гађања.

Хеликоптери у швајцарском РВ имају јако важну улогу, те је њихова демонстрација заузела значајно улогу током програма. И пре наступа посетиоци су од раних јутарњих часова могли да виде десетине летова хеликоптера „супер пума/кугуар“ и „еурокоптер ЕЦ635“, који су довозили ВИП госте, али и храну и пиће за велики број посетилаца. Посебно се издвојио атрактиван наступ посаде хеликоптера АС-532 „кугуар“ (Cougar), која је успела да извуче максимум из ове летелице, уз врло ефектну сцену испаливања читавог комплета ИЦ мамаца за непуне три секунде.

Завршни део програма више подсећа на мини аеромитинг. Током соло наступа пилот Ф/А-18 показао је како изгледа константно летење под великим нападним угловима, а визуелни ефекат додатно је употпунило стално формирање кондензационих облака на крилима и аеродинамичко цепање струјница, што је омогућило великом броју фотографа да направе несвакидашње фотографије. Швајцарски „пилатус ПЦ-21“ (Pilatus PC-21), који се иначе производи у фабрици у Стансу на свега тридесетак километара од полигона „Аксалп“, такође је имао атрактиван соло наступ.

„Аксалп“ се традиционално завршава наступом „Патрол суиса“, акро-групе швајцарског РВ која лети на авионима Ф-5Е „тајгер“. Ове године публику је симболично поздравила и велика формација од 12 авиона Ф-5 „тајгер“ – шест из састава акро-групе и шест формацијских борбених машина. Ловци Ф-5Е/Ф су на крају свог животног века. У активној служби су 40 година и швајцарско РВ дуже време планира њихове повлачење из наоружања. Међутим, до набавке нових ловаца, чији је датум неизвестан, „тајгери“ остају у наоружању, али према званичним информацијама „Аксалп 2018“ био је последња вежба на којој су они учествовали у бојевом гађању. То овогодишњи догађај чини донекле посебним јер се по свему судећи више неће чути грмљавина 20 милиметарских топова М39 изнад полигона „Аксалп-Ебенфлух“.

Димитрије ОСТОЈИЋ

Поглед на долину и полигон „Аксалп-Ебенфлух“ са врха Тшингел

КАПЕТАН БОЈНОГ БРОДА
ДР ЈЕРГ ХИЛМАН

ИНТЕРПРЕТАЦИЈЕ НИСУ ЧИЊЕНИЦЕ

Мали народи своје интересе најефикасније могу да остваре у оквиру међународних организација чији су чланови, рекао је командант немачког Центра за војну историју и друштвене науке Савезне одбране у Потсдаму, током посете нашем Институту за стратегијска истраживања

Недавно је у посети Институту за стратегијска истраживања Министарства одбране, односно Одељења за војну историју, боравио командант немачког Центра за војну историју и друштвене науке Савезне одбране у Потсдаму капетан бојног брода др Јерг Хилман. Била је то јединствена прилика да сазнамо нешто више о све богатијој сарадњи између војних историчара два народа, који, стицајем разних, углавном геополитичких околности, у прошлом веку, односно у новијој европској историји, нису били на истој страни.

У разговору за „Одбрану“ покушали смо да од немачког високог официра и историчара, који се, после десетогодишње службе и командних дужности у морнаричким јединицама, више од две деценије бави историјским и социолошким наукама, добијемо одговор и на неизбежно питање: да ли се будућност законито и без изненађења наслања и наставља на прошлост или су могући и повремени неочекивани скокови који омогућавају квалитативне промене у савременим међународним односима.

Капетан бојног брода Хилман је човек изузетно богате каријере. Био је научни сарадник на Универзитету одбране у Хамбургу, наставник војне историје у Морнаричкој школи у Мурвику, начелник Одељења за наставу војне историје у Војноисторијском институту у Потсдаму, главни референт за Европску унију у Команди КоВ-а у Берлину, начелник Одељења у Штабу немачког војног представника при НАТО-у и Унији у Бриселу, руководилац пројекта „Заштити и ангажуј“ и начелник Одељења за копнени и поморски сектор у Европској одбрамбеној агенцији у Бриселу.

Данас је на челу престижног Центра за војну историју и друштвене науке, установе која, после многобројних организационих промена, фузионисања и трансформација, баштини традиције војноисторијских института Савезне Републике Немачке, основаног у Фрајбургу 1958. године, и Демократске Републике Немачке, основаног у Потсдаму исте године, двеју најугледнијих институција те врсте у свету. Већ дуже од деценије везан је, како сам каже, за Европску унију, коју види као најпожељнији облик ефикасног остваривања интереса малих народа.

Истичући да сарадња између Института за стратегијска истраживања и немачког Центра за војну историју и друштвене науке, после 15 година, може и треба да буде још богатија и плодоноснија, др Јерг Хилман каже:

– Веома је важно да обе земље, обе војске и обе институције остварују непрекидну сарадњу. Важно је да разговарамо, да размењујемо персонал, публикације и искуства, да организујемо заједничке научне скупове и конференције, да заједно истражујемо и радимо. Једино тако ћемо боље да се разумемо, да схватимо једни друге, да објаснимо некадашње сукобе и изградимо стабилне темеље будуће још квалитетније сарадње. Наша сарадња представља тек део међународне сарадње, како између сродних институција, тако и између земаља. Међународна сарадња ће увек бити ефикасна препрека сукобима и неразумевању.

Центар у којем радим бави се претежно изучавањем немачке војне историје, с посебним освртом на период од 1914. до 1945. године, као и историје оружаних снага СР Немачке и ДР Немачке у оквирима НАТО-а и Варшавског пакта. Пошто је од 2013. године у састав новоформираног Цен-

тра, после низа организационих промена, ушао и део људи из Института друштвених наука из Штраусберга, институција којом руководим спроводи и војносоциолошка истраживања и истраживања у области безбедносне политике и обавља научно засновану саветодавну функцију за доносиоце одлука у систему одбране и осталим деловима немачког државног апарата.

Сарадња између нас, стога, може да обухвати и шира друштвена, па и политичка истраживања, не само у области историјских наука. Зато је веома важно што сам, током посете Институту за стратегијска истраживања, имао прилику да посетим и Војни музеј, Војни архив, као и неколико цивилних сродних установа. Сматрам да је врло корисно што Институт има веома добре односе с осталим универзитетским и научним установама у Србији.

 Током неколико последњих година обишли смо више земаља некадашњег источног блока. Какви су утисци када је реч о научној сарадњи са сродним институцијама некадашњих социјалистичких земаља?

– Сарадња између нас заснива се на искуствима из прошлости, како би се лакше и темељитије изградила наша заједничка будућност. Био сам у Аустрији, Румунији, остварили смо контакте са војним историчарима у Словачкој, наравно и са САД, а с вашом земљом имамо обимну сарадњу. Наше активности су сличне, организују се заједнички скупови, научне конференције, семинари, на којима истражујемо појаве и догађаје из заједничке прошлости. Кад је о Србији реч, у септембру 2019. ћемо у Потсдаму организовати радионицу на нивоу експерата, током које ћемо потражити одговоре на питање о сарадњи армија некада-

шње Источне Немачке и Југославије, тадашње ЈНА, педесетих и шездесетих година 20. века. Важно је да на тим сусретима стручњаци размене мишљења, остваре увид у одређена документа из тог периода и дођу до заједничких или бар сличних закључака. Нисмо усмерени само на изучавање специфичних питања и разлоге одређених догађања, већ и на то како да једни од других научимо нешто ново, како да могуће несугласице и неразумевања најпре објаснимо, а затим и превазиђемо.

О Како планирајте сарадњу у наредним годинама и у даљој будућности?

– Нама је веома важно да остваримо увид у историјска документа из периода који изучавамо, да имамо приступ архивским установама у којима се крију за нас, историчаре, веома битне чињенице. У чињенице не можемо да сумњамо, чак и ако понекад имамо недоумице око њихове интерпретације. Код нас, у Немачкој, на пример, када говоримо о Првом светском рату, после толико деценија истраживања, међу научницима нема дилеме да је немачки народ тада био против рата, док је наша војска, напротив, желела рат. То неоспорно потврђују доступна документа из тог доба, побијајући тако мноштво мемоара генерала који су своја сведочења прилагођавали времену.

Србија је у том рату одиграла несумњиво велику улогу. Сада треба одговорити на питање шта се догађало између два рата, између 1918. и 1941. године. Наше националне историје свакако су различите, али недвојбено је да су нас многи историјски догађаји повезали. Да бисмо изградили солидне темеље за интерпретацију Другог светског рата, потребно је детаљно истражити догађаје из периода између ратова. Кад је реч о Другом светском рату, Немачка је одиграла веома негативну улогу, толико негативну да је немачком народу то било тешко прихватљиво. Документа су, међутим, била неумољива, па су историчари доказали мрачну улогу Немачке у том сукобу. Верујем да ће и у Србији, кад дође време за отварање архивских докумената из новијег доба, историчари створити реалнију слику о догађајима с краја деведесетих година.

О Мислиће на 1999. годину?

– И на њу. Једно од важних и деликатних питања јесте 1999. година. У Немачкој се врата историјских архива отварају историчарима за проучавање докумената по истеку три деценије, а у Србији тек после 50 година, тако да ће немачки, још недоступни извори о збивањима у Србији тих месеци, од априла до јула 1999. године, бити доступни знатно раније, већ

Интерпретације, ма колико да се не могу избећи, ипак не смеју довести у сумњу чињенице. Напротив, стално треба преиспитивати интерпретације.

О Колико је у таквим условима, када моћни и силни намећу интерпретације као историјске истине, могуће остваривање интерреса малих земаља и народа?

– Малим народима је учешће у

2029. године. Можда ће се, приликом истраживања тих докумената, многи изненадити.

О Ко би то могао бити изненађен?

– Не знам, немам „кристалну куглу“. Али, свакако ће тада бити много јасније шта се заправо дешавало. Историју су, у то време о тим догађајима, писали новинари који нису увек били добронамерни или су о њима сведочили учесници који су, можда, бранили своје ставове и улоге у догађајима, а не истину. Сlike које су тада настајале стварали су новинари и заинтересовани учесници. Било је, у међувремену, неколико научних конференција о различитим аспектима догађаја из 1999. године, на којима су учествовали и српски историчари. Сазнања до којих смо дошли свакако ће бити значајан научни материјал за младе генерације, за оне после нас. То је, у ствари, најважнији задатак историчара – да будућим генерацијама оставе податке о чињеницама, а не интерпретације догађаја.

решавању конфликта најефикасније у оквиру савеза, међународних организација чији су чланови. Мали народи који имају своје представнике у НАТО-у или Европској унији, усаглашавају ставове с великима и моћнима и тако остварују своје интересе. То је један од начина остваривања интереса и активније учешће малих у међународним односима. Док су тридесетих година 20. века одлучујућу улогу у формирању светског поретка имале велике земље, од педесетих година и мале земље добијају на значају. Није истина да велике земље данас доминирају у Унији. Њихов задатак јесте да мале земље држе на окупу и омогуће компромис, односно остваривање њиховог интереса. Алијанса ствара управо такве услове – услове за помирење и сарадњу. Дobar пример представљају Турска и Грчка које редовно дижу борбене авионе једни на друге, али не ратују. Уместо борбе, седну за сто у седишту НАТО-а и нађу решење. ■

Душан ГЛИШИЋ
Снимео Горан СТАНКОВИЋ

ОКРУГЛИ СТО О
СУПРОТСТАВЉАЊУ
НОВИМ ИЗАЗОВИМА
БЕЗБЕДНОСТИ

ЗАЈЕДНО ДО ЕФИКАСНИЈЕГ ОДГОВОРА

33

У организацији Универзитета одбране Министарства одбране и Организације за колективну безбедност (ОДКБ) у Дому Војске Србије недавно је организован округли сто „Проблеми у супротстављању новим изазовима и претњама“, на коме су многобројни експерти и еминентни стручњаци из области одбране и безбедности покушали да нађу одговоре на све чешће угрожавање мира и безбедности малих земаља.

Скупу су, поред државног секретара у Министарству одбране Александра Живковића, ректора Универзитета одбране генерал-мајора доц. др Горана Радовановића, представника Кабинета председника Републике, Народне скупштине Србије, Савета за сарадњу с Руском Федерацијом и Народном Републиком Кином, дипломатског кора, Министарства одбране и Генералштаба Војске Србије, универзитета, факултета и института у нашој земљи, присуствовали и и полазници 62. класе Генералштабног усавршавања. Уз експерте из области одбране и безбедности Србије, учествовали су и научници у домену политичких и безбедносних наука из Русије.

Државни секретар Живковић истакао је том приликом да међународни систем незадрживо клизи ка мултиполарности и да савремени изазови, ризици и претње попут миграција, тероризма, сепаратизма, насилног екстремизма, пролиферације оружја за масовно уништење, сајбер тероризма и криминала, корупције, обојених револуција остварују нелинеаран, асиметричан ефекат на државе и стварају проблеме у области безбедности и одбране на које није могуће одговорити на традиционалан начин.

– Република Србија као војно неутрална држава је трајно опредељена да унапређује односе са суседима и земљама у региону и непрекидно изграђује своју позицију стабилног и поу-

СНИМИО Г. СТАНКОВИЋ

Нови безбедносни изазови и претње не смеју нас затећи неспремне и стога је скуп, који се већ другу годину одржава као један од облика сарадње Универзитета одбране Министарства одбране и Организације за колективну безбедност, понудио могуће оквире сарадње у супротстављању тероризму, незауостављивој пролиферацији оружја за масовно уништење, организованом криминалу, сајбер опасностима...

зданог партнера у јачању безбедности и стабилности у Европи и свету. Управо због тога сарадња с ОДКБ јесте један од значајних сегмената политике националне безбедности Србије. Само уколико постигнемо висок ниво заједничке сарадње и разумевања у области безбедности и одбране свих кључних међународних субјеката, моћи ће-

мо ефикасно и ефектно да се супротставимо новим облицима угрожавања – рекао је Живковић.

На овогодишњем скупу одржана су и два панела, на којима су разматрани најпре невојни такозвани хуманитарни аспекти јачања националне и евроазијске безбедности у супротстављању претњама хибридног и асиметричног карактера, а затим и савремени аспекти информационог ратовања. Понуђени одговори дали су наду да надлежни чиниоци, а посебно интелектуална елита, добро зна у ком правцу свет иде и да препознаје најефикасније начине борбе против савремених ризика и изазова по мир.

Други панел био је посвећен, у извесном смислу, и ономе што нам се догађало 1999. године, односно употреби оружја за масовно уништење и потенцијалним проблемима у заједничком деловању или, како би се стручно казало, спровођењу интегрисаног одговора при акцидентним ситуацијама у земљама ОДКБ и Србији. ■

Д. ГЛИШИЋ

СЕДАМ ДЕЦЕНИЈА СУБНОР-А

ЗЛО ДОЛАЗИ ИЗ ЗАБОРАВА

Поводом обележавања седам деценија постојања СУБНОР-а, у Дому Војске Србије 18. октобра одржана је Свечана скупштина те патриотске, традиционалне и антифашистичке организације у нашој земљи. Присутствовали су изасланик председника Републике Србије министар одбране Александар Вулин, министар за рад, запошљавање, борачка и социјална питања Зоран Ђорђевић, као и представници градске власти.

Честитајући јубилеј, министар Вулин истакао је да 70 година у памћењу цивилизације изгледа премало да непоречиве истине не морамо поново доказивати. Он је подсетио да би СУБНОР требало да буде организација људи који се сећају и обележавају догађаје из прошлости, сигурни да се ужаси фашизма неће поновити.

– Нажалост, седамдесет година је изгледа било довољно да се заборави истина о Другом светском рату, да се страшни злочини и ужаси припреме за понављање. Свако зло увек долази из заборава – рекао је Вулин, истакавши да ниједно живо биће које је видело Јасеновац, Аушвиц или Старо сајмиште не може да помисли да ће такви ужаси бити поновљени.

Министар одбране нагласио је да је од пресудног значаја да баш СУБНОР буде тај који ће свет разбудити и натерати да се сети како нам је било, те да се зла Другог светског рата не би поновила.

– СУБНОР јесте и мора бити организација људи који се активно боре и супротстављају лажима и свакоме ко би да нам промени историју – рекао је министар Вулин и нагласио да је то борба с државама, системима и идеологијама који упорно хоће да редифинишу историју.

Србија није тражила ни један једини рат. Тражили су их и доводили други, а на нас су само покушавали да ставе траг колективне кривице. Зато што смо ћутали о Јасеновцу, а ћутали смо довољно дуго, дочекали смо да нам се деси „Олуја“. Ако и сада будемо ћутали и о Јасеновцу, „Олуји“ и агресији НАТО-а, дочекаћемо да нећемо имати храбрости да се бранимо ако нам зло и невоља поново дођу – рекао је министар одбране Александар Вулин на Свечаној скупштини те организације.

На нама је, рекао је он, да се активно супротстављамо сваком ко би од нашег народа – народа жртве, да направи народ агресора и геноцида, што ми свакако нисмо, додавши да смо провели године бранећи право нашег народа на истину и сећање и да ћемо провести живот борећи се за истину онакву каква она јесте.

Такође, подсетио је да је прошлост показала да великим и моћним мали народ какав је наш смета, те да најпре хоће да му отму његову прошлост како би му узели и будућност.

– Србија није тражила ни један једини рат. Тражили су их и доводили други, а на нас су само покушавали да ставе траг колективне кривице. Зато што смо ћутали о Јасеновцу, а ћутали смо довољно дуго, дочекали смо да нам се деси „Олуја“. Ако и сада будемо ћутали и о Јасеновцу, „Олуји“ и агресији НАТО-а, дочека-

НАСЛЕЂЕ

Оснивачки конгрес Савеза бораца Народноослободилачког рата Србије одржан је у Београду 1948. године и он је означио завршетак организовања бораца НОР-а у Србији и одредио њихове задатке у мирнодопским условима. Та организација тада је бројала око 260.000 чланова, а данас је чини 133.427 бораца НОР-а, ратних војних инвалида, потомака, младих бораца, поштовалаца, мирнодопских ратних војних инвалида, резервних војних старешина, активних официра и припадника МУП-а. За седам деценија рада СУБНОР је био иницијатор подизања споменика, организовања изложби, покретања књижевно-публицистичких конгреса, издавања књига с историјским и књижевном тематиком и бројних догађаја који имају циљ очување антифашистичког наслеђа Србије.

Душан Чукић

ПРИЗНАЊА

У последње три године СУБНОР је добио више признања за свој рад. Председник Републике Александар Вучић одликовао их је на Дан државности Сретењским орденом поводом седамдесет година за нарочите заслуге у области јавне делатности, посебно у очувању антифашизма. Од Владе Републике Србије добили су тек установљено признање – златну плакету „Српски ратник“ за допринос представљању земље на међународним форумима и манифестацијама. Председник Руске Федерације наградио их је Повељом за победу над фашизмом у Другом светском рату, док им је Међународна федерација антифашиста и покрета отпора доделила Специјалну плакету за континуирану борбу за мир и сарадњу.

ћемо да нећемо имати храбрости да се бранимо ако нам зло и невоља поново дођу – рекао је министар одбране, истакавши да зато и СУБНОР не сме само да се сећа, већ мора да се бори.

Председник Републичког одбора СУБНОР-а Србије Душан Чукић истакао је да је народ Србије и у Другом светском рату показао да је увек био на путу правде, слободе и независности и да од тог пута није одустао до данашњег дана. И тада је, додао је он, наш народ био у редовима победничке, антифашистичке коалиције и знатно допринео освајању слободе.

– Без обзира на високу цену, народ с ових подручја ризиковао је живот да генерацијама потомака остави слободу као неотуђиви дар – рекао је Чукић, наводећи да су се чланови СУБНОР-а по окончању рата међу првима укључили у обнову државе.

Деценије спокојног живљења и углед у свету, рекао је он, пореметиле су деведесете године прошлог столећа. И тада, када је наша земља мимо свих међународних правила и без дозволе Савета безбедности Уједињених нација нападнута силом Алијансе, чланови наше организације стали су у одбрану отаџбине.

– Браниоци с Кошара и осталих пунктова никад неће бити заборављени, јер су они пример како се чува отаџбина и наш слободарски ген, који нико не може да покори без обзира на снагу топуза – нагласио је Чукић, истакавши да управо зато СУБНОР подржава одлуку Републике Србије о војној неутралности.

Подсетио да је СУБНОР у мају организовао у Београду Скуп антифашиста Балкана, на коме је усвојена Изјава о миру, где је закључено да се само дијалогом могу спречити звецкања оружјем и ратнички поклич међу подстрекивачима.

– СУБНОР је, као и други, на својој кожи осетио реваншистичку руку и не може да заобиђе још присутне покушаје ревизије историје, фалсификаторе догађаја и настојање да се међу антифашисте уброје и евидентни колаборационисти – рекао је Душан Чукић, додајући да је обавеза СУБНОР-а да настави залагање да се ретроградни дух реваншизма запечати, како би нашу земљу задржали на путу просперитета. ■

Мирјана КРСТОВИЋ
Снимио Горан СТАНКОВИЋ

ДВЕ И ПО ДЕЦЕНИЈЕ УДРУЖЕЊА ВОЈНИХ ПЕНЗИОНЕРА СРБИЈЕ

ЗА ДОСТОЈАНСТВО ПОЗИВА

Све се мењало у вашим животима – државе, називи армија, униформе које сте носили, ознаке чинова, Правило службе, начин ословљавања, стратегије, доктрине, организације, али се није и неће се променити ваш однос према земљи због које постојите, према Србији коју волите, због које сте обукли униформу, Србији због које вреди живети – рекао је министар одбране на Свечаној академији у Дому Војске и истакао да бити војник није само посао, већ животна опредељење

У Дому Војске у Београду, поводом две и по деценије Удружења војних пензионера Србије (УВПС), 17. октобра одржана је свечана академија, којој су присуствовали министар одбране Александар Вулин, помоћник министра за сектор ПИО и борачко-инвалидску заштиту Зоран Милошевић, заменик команданта Копнене војске генерал-мајор Желимир Глишовић, начелник Управе за војно здравство бригадни генерал др Угљеша Јовичић, начелник Управе за традицију, стандард и ветеране пуковник Слађан Ристић, шеф Кабинета његове светости патријарха српског ђакон др Александар Прашчевић, делегације удружења резервних и пензионисаних старешина из Бугарске, Македоније, Мађарске, Грчке, Румуније, Турске, Републике Српске и Црне Горе. Међу званицама било је и више од 300 представника УВПС из 49 општинских и градских организација.

Брига о људима

Министар одбране нагласио је да је за њега свечана академија скуп резервних припадника наше војске.

– Све се мењало у вашим животима – државе, називи армија, униформе које сте носили, ознаке чинова, Правилу службе, начин ословљавања, стратегије, доктрине, организације, али се није и неће се променити ваш однос према земљи због које постојите, према Србији коју волите, због које сте обукли униформу, Србији због које вреди живети – рекао је министар одбране и истакао да бити војник није само посао, већ животно опредељење.

– Бити војник једно је од најзвизишенијих занимања у људском друштву од његовог настанка. То значи бити спреман да жртвујеш себе, свој живот за своју земљу и људе који у њој живе. И то не може свако. Зато и не могу да кажем пензионери. Звучи ми као нешто што више није у Војсци, а ви јесте – навео је министар одбране.

Посебан део излагања министар Вулин посветио је успостављању новог система према војним пензионерима.

– Ваше знање, искуство и ваш пример нама су драгоцени. Како се понашамо према вама, такву поруку шаљемо онима који желе да постану припадници Војске Србије. Сматрам да је један од најважнијих задатака које има Министарство одбране да поново успоставимо систем који је у претходном периоду плански и намерно уништан, а који је пре тога бринуо о припаднику Војске од момента када обуче униформу. Зато и непрекидно сарађујемо с удружењем. Зато смо урадили све што је у нашој моћи да решимо питање имовинских проблема које имају војни пензионери. Зато упорније него до сада обезбеђујемо и поделу станова – рекао је министар.

Такође, исказао је захвалност војним пензионерима на годинама које су провели у служби Војске и државе.

– Знам да сте ви сачували ову војску у тренуцима када је изгледало да је никада више неће бити. Знам да сте је сачували лично жртвом и вас и ваших породица. Ми ћемо отићи са ове позорнице, али оно што смо урадили, али армија коју сте сачували, али армија коју сада унапређујемо остаће ту заувек. Српски народ не зна да живи, а да није слободан. Нема народа који је слободан, а да нема армију – истакао је Александар Вулин.

Борба за права

Председник УВПС Љубомир Драгањац говорио је о оснивању организације.

– Удружење војних пензионера Србије настало је и опстало у врло сложеним друштвено-економским условима који су последица разбијања СФРЈ, грађанског рата у

БиХ и Хрватској, економске кризе, хиперинфлације, нечувених санкција међународне заједнице, агресије на СРЈ, одвајања Републике Црне Горе, непрекидног нарушавања и разбијања система за социјално осигурање војних осигураника – навео је Драгањац и додао да неповољни услови нису спречили удружење да се бори за остваривање и унапређивање статусних интереса, стечених права и достојанство војних пензионера. Апсолутно смо за јаку, добро опремљену и обучену Војску Србије и зато максимално подржавамо мере које надлежни у том циљу предузимају.

– У протеклих двадесет пет година наша организација прошла је кроз различите периоде, имала је успоне и падове,

али и значајна остварења у корист чланова. Довољно је рећи да смо непрекидно били окренути човеку и да смо све учинили да заштитимо права војних пензионера и чланова њихових породица. За решавање проблема определили смо се да то чинимо кроз институције система, што је захтевало упорност, стрпљивост и стручност, али се показало да је то једино могуће деловање за успешно решавање насталих проблема – рекао је председник удружења и најавио иницијативу за интеграцију свих удружења значајних за систем одбране.

Према његовим речима, удружење је посебно поносно на сарадњу са асоцијацијама пензионисаних и резервних старешина из више европских земаља. Она је заснована на размени искустава, неговању традиција војног позива и развијању и јачању пријатељства.

– Радује нас чињеница да Министарство одбране чини све да врати пољуљану бригу о војним пензионерима. Идеја да систем одбране треба да брине о онима који приступе Војсци током службовања, као и по пензионисању наишла је на плебисцитарни пријем. Војни позив је државотворан, усмерен на заштиту народа и државе, па је логично да држава више него до сада брине о својим војним пензионерима – истакао је Драгањац.

Такође је том приликом рекао да се од 2006. до 2012. године интензивно радило на разбијању система социјалног осигурања војних осигураника, који је успешно функционисао скоро четрдесет година. Изменом начина одређивања и усклађивања војних пензија и пребацивањем пензијског и инвалидског осигурања у Републички фонд за ПИО нанете су огромне штете војним пензионерима. Настале су велике разлике у износима пензија за пензионере истог чина и положаја, а пензије у односу на плате професионалних лица пале су на око 70 одсто. Стога је неопходно створити услове да се пензијско и инвалидско осигурање војних осигураника што пре врати у надлежност Фонда за социјално осигурање војних осигураника. ■

Звонимир ПЕШИЋ
Снимео Горан СТАНКОВИЋ

Љубомир Драгањац

МИГРАНТСКА КРИЗА ПОНОВО РАЗЈЕДИЊУЈЕ ЕВРОПУ

Политичка криза коју је прилив избеглица из Африке и Блиског истока створио у Европској унији и земљама које јој гравитирају и даље траје. Опасност од новог миграционог таласа води ка заоштравању реторике међу супротстављеним опцијама у Унији.

Пише проф. др Милан МИЈАКОВСКИ

Наговештај о покретању опсежне војне операције ради онеспособљавања последњег терористичког контингента тзв. Исламске државе у сиријској провинцији Идлиб и активирање члана 7. Уговора о Европској унији, познатог као „нуклеарна опција“, ради кажњавања Мађарске због континуираног кршења европских вредности обележиле су септембар 2018. и изнова указале на запрепаштујућу разједињеност Европе у вези са решавањем вишегодишње мигрантске кризе.

Након седам и по година грађанског рата, око пола милиона жртава и више од 11 милиона расељених, сиријски режим најавио је предузимање војне офанзиве против преосталих побуњеника и терориста у провинцији Идлиб ради коначног ослобођења земље. Сиријски план подржавају Русија и Иран, а противи му се Турска. Наиме, у Идлибу се налази око три милиона људи, а претпоставља се да би око 800.000 њих, у случају офанзиве, покушало да пребегне у Турску, која је већ оптерећена са три и по милиона избеглица и суочена с економском кризом. Управо зато та земља упозорава да би, уколико дође до хуманитарне катастрофе у Идлибу, могла да отвори своје западне границе и „пусти“ мигранте ка Европи.

То упозорење пробудило је свежа и nelaгодна сећања Европе на последњи милионски прилив миграната из 2015. године преко „балканске руте“. У ствари, подсетило је на тадашњи прилично конфузан одговор европских земаља на тај проблем, али и на велика међудржавна размимоилажења по том питању која су и данас евидентна. То је утицало на посланике Европског парламента Европске уније да у септембру у Стразбуру двотрећинском већином подрже покретање процедуре да се Мађарска казни због континуираног кршења европских вредности, односно процедуре за обезбеђивање јединственог приступа ЕУ у суочавању с мигрантском кризом којој се не назире крај.

– Када смо јединствени, онда смо сила на која се рачуна... Време је да ставимо тачку на тужан приказ подељене Европе... Европска унија планира да до 2020. године појача снаге за заштиту граница за још 10.000 полицајаца како би се заштитила од илегалних миграната – поруке су председника Европске комисије ЕУ Жан-Клода Јункера с пленарне седнице Европског парламента.

Опште је позната чињеница да се мигрантски контингенти из неразвијених афроазијских земаља годинама крећу

СТАРЕ ПО СТАРОГ К

ка Европи, односно преко територије балканских земаља ка развијеном и богатијем Западу. Многе од тих земаља заокупљене су социјалним, економским и политичким проблемима, а неке чак и међудржавним споровима. Ти проблеми у многим случајевима ескалирају у разне облике насиља – тероризам, оружане побуне, грађанске и међудржавне ратове – који неизоставно имају за последицу да велике скупине грађана привремено или трајно напуштају своје место пребивалишта.

Миграције у таласима

Доступни подаци указују на то да се број миграната из године у годину повећава. Према Међународној организацији за миграције, у 2014. години на глобалном нивоу регистрова-

ДЕЛЕ ОНТИНЕНТА

на су 232 милиона људи који су живели ван матичне државе, а у 2015. тај број нарастао је на 244 милиона. У извештајима се такође наводи да се више од половине њих налази у само десет земаља – у САД, Немачкој, Руској Федерацији, Саудијској Арабији, Великој Британији, УАЕ, Канади, Француској, Аустралији и Шпанији.

У извештају „Глобални трендови у 2015. години“ наводи се да у близини конфликтних зона тренутно има 23,1 милион избеглица, док су у развијеним државама евидентирана чак 3,2 милиона оних који чекају на одлуку о поднесеном азилу.

Бројни су разлози зашто су развијене земље западне и средње Европе привлачне за мигранте из афроазијских земаља. Прво, као бивше колонијалне силе задржале су неки облик интересног повезивања с бившим колонијама. Друго, раз-

вијене европске земље имају потребу за радном снагом, коју делом обезбеђују мигрирањем појединаца из ваневропских простора. Треће, ту су демократска достигнућа тих земаља, те различити облици социјалне помоћи и бриге за потенцијалне мигранте, азиланте и расељена лица која би на легалан начин доспела на њихову територију и добијала одређени статус. Коначно, у неким западноевропским земљама с временом се створило више емигрантских заједница, чији припадници одржавају снажне везе с матичном земљом.

Почеци савремене мигрантске кризе у Европи регистровани су у периоду између 2007. и 2011. године, када су прве веће групе илегалних миграната из Африке и са Блиског истока кренуле ка Европској унији. Пооштравање контроле на спољној граници Уније и укључивање Европске агенције за за-

ције. Доступна сазнања с тим у вези показују да је процес реализације те обавезе специфичан за сваку државу, као и да се у појединим случајевима драстично разликује. Тако, на пример, обавеза држава „транзитне“ Европе углавном се састоји у коректном, краткотрајном прихвату миграната и обезбеђивању њиховог безбедног пребацивања ка жељеној дестинацији. Међутим, средином 2015. године, када је избеглички талас преко Балкана на дневном нивоу бројао више хиљада људи, искрсли су велики проблеми. На то су, пре свега, утицале одлуке

штиту граница ФРОНТЕКС 2012. године довело је до опадања броја мигрантског илегалног прелажења турско-грчке границе за чак 95 одсто. Међутим, унутрашњи конфликти у многим арапским земљама током тзв. Арапског пролећа, а понајвише спољно војно ангажовање појединих чланица НАТО-а и ЕУ у Ираку и Либији, поново су покренули илегалне миграције.

Према ФРОНТЕКС-у, регистровано је осам главних праваца којима илегални мигранти долазе у Унију. Почев од 2013. године, тзв. балканска рута преузела је примат од путева који мигранте са северноафричке обале преко Средоземља воде до Италије.

Према проценама надлежних служби, за првих 15 година овог века око 25.000 људи утопило се у Средоземном мору покушавајући да дође до „обећаних земаља“, а само у 2014. више од 3.000 миграната скончало је у таласима мора.

Оштром контролом државне границе Мађарске, а потом Словеније и Аустрије, у другој половини 2015. године балканска мигрантска рута је прилично имобилисана. То је, међутим, реактивирало поморске мигрантске трасе. Према подацима Међународне организације за миграције, прошле године ризикантним воденим путем до ЕУ стигло је око 140.000, а у првих девет месеци ове године 74.500 миграната.

Европска „јабука раздора“

За сагледавање утицаја мигрантске кризе на европско (не)јединство, пре свега, треба узети у обзир две чињенице. Прво, на европском континенту егзистирају самосталне наднационално неинтегрисане државе и државе укључене у наднационалне економске (Европска унија и Евроазијска економска асоцијација) и безбедносне (НАТО, Организација договора о колективној безбедности) организације. Према том основу постоји пет засебних Европа: неинтегрисана Европа (Србија, Македонија, Молдавија, Украјина...) и четири интегрисане Европе (ЕУ, ЕАЕЗ, НАТО и ОДКБ).

Друго, главна дестинација миграната из афроазијских земаља су западноевропске чланице Уније, до којих пристижу воденим и копненим путем, а у нешто мањем броју активна је и северна мигрантска рута (Русија – Естонија – Литванија – скандинавске земље). Поменуте чињенице указују на постојање две засебне Европе: транзитна (Грчка, Бугарска, Македонија, Албанија, Црна Гора, Србија, Босна и Херцеговина, Хрватска, Руска Федерација...) и дестинацијска (Немачка, Француска, Данска, Шведска...) Европа.

Свака држава, независно од тога у којој се од поменутих Европа налази, аналогно међународном хуманитарном праву има обавезу да обезбеди хуман и социјално прихватљив третман миграната у периоду док покушавају да реше свој статус и остварују сарадњу с Међународном организацијом за мигра-

власти Мађарске и Словеније да зауставе кретање миграната ка западноевропским земљама. Такав поступак упозорио је Србију и Македонију, земље транзита, на могућу сложеност проблема уколико мигранти буду спречени да наставе пут.

Под притиском Италије и Грчке, Европска комисија израдила је предлог за решење проблема расподеле по квотама избеглица који је ушао на територији ЕУ кроз те две земље. Предлог комисије садржао је обавезне квоте, односно релокацију тражилаца азила у свакој држави чланици за наредни период. При одређивању квота у обзир су се узимали параметри попут броја становника, БДП-а, стопе незапослености и броја већ примљених имиграната.

Међутим, на састанцима Европског савета већ тада се појављује несагласност између старих и нових чланица Уније у вези са евентуалним квотама. Предлог су подржавале Италија, Немачка и Француска, а против су биле Словачка, Чешка, Мађарска и Пољска, која је прихватила да прими само мигранте хришћане. Супротни ставови довели су до тензије међу државама чланицама, које је само додатно погоршала изјава председника Европске комисије Јункера да расподела избеглица по квотама није пожељног већ обавезног карактера.

Несугласице у вези с мигрантима постале су још веће када су током лета 2015. године реке миграната „текле“ кроз Македонију, Србију, Хрватску и Словенију, а Мађарска решила да онемогући мигрантима улаз на своју територију. Такав поступак подржале су Словачка, Чешка и Пољска. Тако су несугласице у вези с мигрантском кризом довеле до стварања две засебне Европе унутар Уније – Вишеградска група (Мађарска, Чешка, Словачка и Пољска) у потпуности је била консолидована по питању одбијања распоређивања миграната по квотама,

наспрот Европске комисије, Немачке и Француске које су захтевале да се пронађе заједничко и хумано решење.

Тадашње различито виђење проблема миграција међу државама традиционално „дестинацијске“ и принудно-потенцијалне „дестинацијске“ Европе одржало се све до данас. И док се у западном моделу мигранти посматрају као шанса за побољшање демографског стања и додатна радна снага, у источном моделу сматрају их најездом, заменом становништва, па чак и претњом. Терористички напади у Паризу дали су додатне аргументе и појачали неслагање Вишеградске групе.

У зачараном кругу

Поводом вишегодишње разједињености Европе у вези са мигрантском кризом одржане су бројне расправе на националном, наднационалном и глобалном нивоу и усвојене многе мере за њено решавање.

Евидентно је да се цела Европа показала неефикасном у управљању у мигрантској кризи. Неопрезност или несналажење у том контексту потврђују бројне релевантне чињенице, пре свега изражене кроз јачање популарности радикалне деснице на простору западне Европе, које је засновано на противљењу актуелној мигрантској политици. Наиме, у Немачкој, Француској, Италији и још неким западним земљама делују политичке партије чији програми подржавају радикалну промену мигрантске политике и наговештавају „победу“ на изборима за Европски парламент, који се одржавају следећег пролећа.

Европска јавност је током јуна ове године континуално спазавала размере размимоилажења европских земаља у вези с мигрантском кризом, које је потврђено у јуну, када су лидери ЕУ након десетосатне расправе само оквирно постигли споразум. У закључцима са тог састанка, између осталог, наводи се да је „Европски савет одлучан да спречи повратак неконтролисаног прилива из 2015. године и да се одупире илегалној миграцији на свим постојећим рутама и онима које се појављују“. Италија је остала при ставу да се одлучно противи искрцавању миграната са бродова у тој земљи, док се Вишеградска група изборила за став да нико не може да буде пребачен из избегличког кампа у неку другу земљу без пристанка те земље.

Немачка је наговестила успостављање центра за мигранте на граници са Аустријом и враћање тражилаца азила са својих граница. Малтешко тужилаштво тражило је конфискацију хуманитарног брода којим је управљала немачка организација „Лајфлајн“ (спасао 234 мигранта у водама Либије), зато што је без одговарајуће дозволе боравио у њиховим водама. Градоначелници грчких острва Лезбос, Кос, Хиос, Самос и Лерос нису одобрили изградњу нових прихватних центара у замену за смањење пореза на промет.

Немачки министар унутрашњих послова Хорст Зехофер представио је нови „миграциони мастер план“ за брзу депортацију људи који живе у Немачкој, а чији су захтеви за азил одбијени. Херберт Кикл, министар унутрашњих послова Аустрије, земље која председава Унијом, најавио је „пилот покушај“ за успостављање платформе за прихват избеглица ван Европске уније.

Стало повећање броја миграната у Босни и Херцеговини изазвало је неслагање политичара те земље око начина решавања тог питања, док је бугарски парламент подржао резолуцију којом се влади забрањује да потписује билатералне споразуме са другим земљама Уније о реадмисији мигранта који су у Европу ушли преко те државе.

Имајући све то у виду, не изненађује дебата у Европском парламенту о дисциплиновању Мађарске у вези са њеним одлучним одбијањем да дозволи улазак мигрантима на њеној територији, односно активирање члана 7. Уговора о Европској унији. Међутим, по свему судећи, реч је о још једном у низу неуспешних покушаја Европе да покрене успешно решавање мигрантске кризе. На такву могућност указује најаву Мађарске да ће тужити суду институције Уније због тога што су мимо прописа прогласиле усвојеним документ у коме се захтева покретање санкција, а Аустрија је већ поднела захтев за проверу законитости усвојеног документа.

Евидентна неизвесност у погледу усаглашавања ставова у вези са проблемом миграција између „две засебне Европе“ унутар Уније може негативно утицати на националну безбедност земаља на Балкану преко чије је територије тренутно „имобилисан“ правац кретања миграната, али који лако може поново бити активан. Ради спречавање такве могућности неопходно је да земље мигрантско-дестинацијске Европе хитно одлуче како ће се „носити“ са проблемом миграција. ■

ВРХУНСКА ВОЈНА ОРГАНИЗАЦИЈА

На бојном пољу темпларима није било дозвољено да се повлаче осим ако је непријатељ био јачи у односу један на према три. Ако се деси да је непријатељ многобројнији и да правило пружа могућност да се повуку, а војни командант им нареди да остану на бојном пољу и боре се до последњег, то наређење морало се поштовати без поговора. Појединачна предаја у бици била је бескорисна јер је храмовницима било забрањено да новац реда користе за откуп заробљених чланова.

Монаси ратници били су током читавог постојања чувени по томе што су имали одличну војну организацију и чврсту структуру, у којој се јасно знало ко шта ради и која задужења, односно одговорности, има. О стриктности тих правила најбоље сведочи следећи пример. Темплари нису могли да пију вино када су то хтели, а још мање са ким су хтели. Њима је по Правилнику било експлицитно одређено са ким изван реда храма могу да пију, а то су били: надбискупи, бискупи и витезови Светог Јована Јерусалимског.

Витезови Соломоновог храма морали су такође да пазе и на друштвене игре којима би се разонодили, а које Правилник допушта, попут боћања и школице. Мице, даме и шах били су изопштени из друштвеног живота темплара, као и свака врста коцкања, било као вида забаве или добити. Темпларима је и лов био забрањен, осим на лава.

Такмичење у стреличарству

Војно устројство храмовника огледа се и у повременим такмичењима у стреличарству, што је, поред забавног елемента, било и добра ратна вежба. Чак и тада Правилник реда истиче да се опкладе могу организовати само за ситне ствари које немају већу вредност (свако клађење се санкционише као недостојно ратника монаха).

Дијаметрално супротно схватању о темпларском реду као скупини богаташа био је завет сиромаштва, који сваки храмовник прихвата при иницијацији и мора га испуњавати до смрти. У складу са заветом сиромаштва Иг де Пајен поклонио је сву своју имовину реду, што су учинили и сви остали оснивачи. Ако нови кандидат за темплара није имао имовину коју би приложио, био је обавезан да дође с нешто готовог новца као „миразом“ који је давао реду. Када би постао темплар, није му било дозвољено да поседује чак ни књиге. Ако је у бици запленио одређени ратни плен, он је припадао реду, а не појединцу (без обзира на то да ли га је он запленио лично или је био командујући официр у тој операцији).

Правилник је строго кажњавао брата код кога је после смрти нађен новац у личној својини. Њега не би сахранили у благословеној земљи, већ би као роб био сахрањен без икаквих почести и обавезних молитви за покој душе витеза храмовника.

Милостиња и нега болесника

Темплари су били познати по давању милостиње и исхрани сиромашних. У прилог томе, Правилник налаже пажљиво сечење хране коју витезови једу „како би честито изгледала ако се дадне сиромашу“. Свакодневно су у сваком темпларском манастиру храњена четири сиромаша. Ако је којим случајем у самостану био и мајстор, и пети сиромаш добијао би милостињу јер мајстор има право на душло следовање. Ако би мајстор одлучио да поклони део своје одеће неком темплару, обавезно би даривао једну хаљину и штићеницима Светог Лазара, болесницима од тешких болести.

Темпларски правилник сматра заједнички живот школом милосрђа и по њима то је темељно начело хришћанског живота. У амбуланти је посебна пажња посвећена болесним витезовима, којима је храна спремана по њиховом личном избору и жељи. Болничар је морао да упита болеснике шта би волели да једу како би домоуправитељ у службу амбулан-

те могао да стави и подрум са залихама хране, велику кухињу, пећ, свињац, кокошињац и повртњак, уз сву потребну и пожељну дискрецију. Болесни темплар имао би сву пажњу и негу која се огледала у обавези заповедника да купује лекове, сирупе и мелеме.

Хуманост реда изражена је у забрани злостављања и убијања заробљеника, као и забрани убијања и ударања робова, чак и када би ови нешто слагали. Уљудност и леп начин опхођења по Правилнику обавезивали су темплара чак и у опхођењу са коњушарима и штитионошама. Темплари су носили гаће од овчије коже, које нису никада скидали. Правило је одређивало да се темплари никада не купају, а забрана скидања гаћа била је у функцији спречавања сексуалних активности. Ниједан темплар није смео да дозволи било коме, а нарочито другом темплару, да види његово наго тело.

Казне за кршење правила

Темплари су били веома ригорозни у кажњавању браће која би прекршила нека од правила реда или учинила опште прекршаје који се косе с монашким назорима. У случају признања кривице, умели су да покажу и самилост. Постојало је право на жалбу. Најтежа казна била је протеривање из реда и примењивала се у случајевима симоније (продаја или куповина црквених чинова), ако би били обелодањени разговори из скупштине неком изван ње (па макар тај и био храмовник, али из друге куће), по основу содомии, ако би био убијен неки хришћанин, бекства с ратног попришта, поткрадања самостана, кршења обредних (литургијских) обичаја и пребега код муслимана. Казна за полно општење са женама била је губитак темпларског огртача (белог с црвеним крстом спреда и на леђима), у трајању до годину и једног дана. У случају мањих прекршаја темплар би постио два дана у току недеље и уз то би радио неки неприличан посао за витеза, као што је извођење магарца на пашу или прање прљавог посуђа у кухињи.

За одређене прекршаје које су чинили темплари имамо забележен пример древног хроничара који пише како је брат Парис, са још двојицом темплара, убио хришћанског трговца из Антиохије. Самостанска скупштина им је судила и они су били бичевани кроз улице Антиохије, Триполија, Тира и Акре, уз повике: „Чујте и почујте како се у кући примењује правда против ових рђавих људи“. Потом су осуђени на доживотни затвор у Шато Пелерину, где су и умрли.

Шато Пелерин је био други по важности замак у читавом реду, а најважнији и највећи темпларски замак био је у Тортози. Шато Пелерин (замак ходочасника) сазидан је 1218. године уз помоћ тевтонских витезова, на стеновитом испупчењу јужно од Акре. С три стране био је окружен морем, а према копну заштићен трима линијама одбране: шанцем с ниским зидом, другим зидом с три правоугаоне куле, високе око 60 метара. Муслимани га никада нису освојили.

Страдање реда

На бојном пољу темпларима није било дозвољено да се повлаче осим ако је непријатељ био јачи у односу један на према три, па и тада само ако би им то наредио најстарији по чину командујући официр. Ако се деси да је непријатељ многобројнији и да правило пружа могућност да се повуку, а војни командант им нареди да остану на бојном пољу и боре се до последњег, то наређење морало је да се поштује без поговора. Људи који су се прикључили темпларима заиста су могли очекивати да ће умрети на бојном пољу. Појединачна

предаја у бици била је бескорисна јер је храмовницима било забрањено да новац реда користе за откуп заробљених чланова. Непријатељ би у том случају погубио заробљене витезове Соломоновог храма. Они су то добро знали и зато су по правилу пружали огорчен отпор до последњих атома снаге.

Служење у реду, који је захтевао строго придржавање монашком завету, са сталном опасношћу од смрти или сакаћења на светом бојном пољу, била је довољна покора за опрост сваког греха. Убице, лопови, прељубници, чак и јеретици били су добродошли под условом да су се одрекли ранијег грешног живота и прихватили завете реда.

Основни завет који су темплари давали био је у суштини класичан монашки завет и састојао се од непорочности, сиромаштва и покорности. Завет непорочности односио се на оба пола. Једном темплару није било дозвољено да пољу-

знањима темплара на монтираним процесима које је организовао француски краљ Филип Лепи. Ту су многи темплари признали разне сатанистичке обреде, хомосексуалне акте, обожавање идола, плување на распеће и разна друга најгора светогрђа, али треба истаћи да су то признавали људи бачени на најгоре могуће муке. Многи су се пожалили на мучење попут брата Понсара од Живија, који је изјавио да су он и друга браћа признала многе гадости пред иследницима управо под дејством мучења, али да је све то лаж.

И поред велике финансијске моћи коју је ред темплара с временом стекао, нису одступали од темељних начела Правилника. Читаво време постојања темплари су били верни хришћанском учењу и остали су до краја највернији ослонац католичке цркве и њених интереса (ако се изузме сукоб храма с Урбаном IV због маршала Етијена од Сисија). С друге стране, папа и католичка црква су спремно аминовали суноврат и уништење темпларског реда, који је због богатства представљао опасност и за саму цркву.

Страдање реда и митологија која се развила као последица фантазија говоре о темпларима као зачетницима масонерије и езотерије, за шта према већини озбиљних историчара нема основе. Различити параисторијски извори и књиге људи који су склони сензацијама, филмови и уметничка дела представљају ред темплара као тајне „владаре света“, који невидљивом руком управљају судбинама народа и држава. Темплари су, пре свега, били хришћански ратници калуђери и то су остали до краја. Сведочанство о темпларској верској лојалности садржано је у фрањевачкој хроници из јула 1266, када је египатски султан Бејбарс освојио њихову тврђаву Сафет (услед издаје домара храма Лава). Кршећи свако ратно правило Бејбарс је мучио, клао и набијао на колац заробљене витезове, али су сви одбили да се одрекну вере.

При опсади Акре у мају 1291. године витезови су били последњи који су одолевали муслиманској опсади. У необузданој жељи да их сломи султан Малек-ел-Асраф понудио им је да се предају. Маршал је пристао, али су муслимани продрли преко зидина и напастовали хришћанске жене по граду. Такав потез изазвао је гнев код темплара и они су поново потегли оружје и искомали нападаче. Султан их је после тога на превару похватао и одрубио им главе, а кулу храма су по његовој наредби уништили минама. Ако су браћа 1266. године на тај начин сведочила своју оданост хришћанству, тешко је поверовати у оптужбе да су до 1307, како наводи клевета против њих, одбацили Христа.

И поред свих научних чињеница и доказа темплари су остали и увек ће бити мистични витезови монаси, на граници између историје и бујне људске маште. Темплари ће остати искрени хришћански ратници и монаси, а за оне који желе да верују у легенде они ће заувек бити оденути у магични плашт мистерија и древних тајни. ■

Крај

би или додирне жену, чак ни своју мајку или сестру, док је и сам разговор о женама често био забрањен и непожељан.

Витезови темплари до наших дана остали су под велом мистерије и код већине људи они подстичу машту као тајни и ексклузивни клуб, који је претеча масона, илумината и тајних друштава. Да би се подробније схватила улога као и значај храма у Светој земљи, од његовог оснивања 1119. године до 13. октобра 1307, када је француски краљ Филип Лепи забранио ред, а храм уништио, треба истаћи да је донекле било основа за мистификацију.

У време албиганске јереси у јужној Француској, један број јеретика катара који су се покајали приступио је реду Соломоновог храма, то јест темпларима. Тешко је проценити могући утицај који су преобращени јеретици имали у верском животу реда, али није немогуће да га је било. Такође, постоје подаци да су темплари на Блиском истоку дошли у додир с разним мистичним учењима која су долазила из јудаистичке, муслиманске, али и традиција политеистичких веровања, а која су била у то време веома жива на том простору.

Иако има доста спекулација о утицају тих учења на темпларе, можемо сматрати да је кључ те фаме садржан у при-

РАДОСТ ЧИТАЊА

САЈАМ КЊИГА 2018.

Медија центар „Одбрана” је за 63. међународни сајам књига у Београду припремио мноштво до сада необјављиваних докумената и рукописа, биографија, нових погледа, а у средишту пажње издавачке делатности нашег система одбране били су Велики рат, као и рат деведесетих, те до сада мало познати хероји

Упркос новотаријама, овогодишњи Међународни сајам књига, 63. по реду, показао је да је књига, она традиционална која се држи с две руке, још у моди. И да су времена кад ћемо класике и неке будуће писце читати с екрана, далеко. *Радост читања*, како је гласио овогодишњи слоган сајма, није, дакле, нестала.

Међу више од хиљаду излагача, и домаћих и иностраних, и ове године нашао се Медија центар „Одбрана” са 17 нових издања намењених широј читалачкој публици и мноштвом стручних дела.

Издавачи и књижари ће тек сумирати резултате наступа на тој својеврсној смотри. Као и ранијих година, и ове су на Сајму постављена значајна питања о књизи и читању.

Црвено слово у календару културе

Ако постоји нешто што се зове страст писања, онда мора постојати још једна пасија, као одговор на прву – страст читања. Подсећајући на то колико је отворен за све, песник Матија Бећковић је у поздравном слову на отварању Сајма књига истакао и да је реч о правој свенародној светковини: „То је црвено слово у календару српске културе, један од највољенијих сајмова књиге у свету и јединствен по томе што је ту у центру пажње читалац. Нека га нико не

претвори у хотел с пет звездица. Књига је била на почетку, па ће бити и на крају.”

Бећковић је, на тај начин, поставио једно од кључних питања које већ годинама мучи писце, издаваче, књижаре, штампаре, читаоце – све већа моћ виртуелних медија, интернета, друштвених мрежа, електронске књиге, језика нових генерација, те њиховог утицаја на традиционалну књигу. Више од хиљаду излагача, око 196.000 посетилаца, више стотина пратећих догађаја попут трибина, приказа и промоција књига, филмских пројекција, разговора са писцима потврђују да је традиционална књига, као медиј, за сада сигурна.

Овогодишњи почасни гост Сајма књига био је Мароко. „Реч добродошлице коју сајам даје само једном писцу, садржи у себи укоренењу тежњу једног отвореног друштва према другом”, поручио је на отварању марокански писац и историчар Абдулах Мусуф. „Те две карактеристике, отвореност и прихватање, деле и Србија и Мароко. Нема сумње да ће овај сајам бити велика подршка развоју културних веза двеју земаља.” Мароко је прва арапска земља кључар сајма. Отворена књига, симбол манифестације, на крају манифестације предата је Египту.

Као и претходних, обиљем ретких, необичних или потпуно нових издања заблистали су и ове године мали издавачи. Тако смо могли видети Булгаковљево писмо совјетској власти настало у тренутку кад велики писац није имао више

излаза, а које је нагнало ту исту власт да после самоубиства Јесењина, Мајаковског и необичне смрти Горког схвати да јој се не исплати још један такав случај. Ту су и белешке Габријела Гарсије Маркеса с путовања по социјалистичкој Европи у време Варшавског пакта, дневник нама непознате холандске апотекарке која је стигла у Босну током рата деведесетих, радила у апотеци на Палама и оставила вредан запис о рату. Доста је простора одвојено и за дечију књижевност. Најбољи издавачи су „Службени гласник“ и „Прометеј“ из Новог Сада.

И овога пута велики број школараца посетио је сајам. На страну немиле слике редова за куповину књига опскурних особа, деца су куповала и веома озбиљну литературу. А интересовали су се и за озбиљне пратеће догађаје, попут оних који су организовани управо на штанду Медија центра „Одбрана“.

„Ратник“ – битка за истину

Следећи вишегодишњу уређивачку политику да објављује до сада необјављивана сведочанства о преломним историјским догађајима, људима, војни издавач је и за овогодишњи наступ на Сајму књига припремио неколико таквих дела. Једно од њих је посебно узбуркало јавност – едиција „Ратник“, седам томова сећања и дневничких белешки о рату за Косово и Метохију 1999. године.

лега Милорад Ђорђевић, генерал у пензији, истакао је на промоцији да је Павковић често морао сам да одлучује: „У немогућим условима, често без упутства или наредбе Врховне команде. Он је наредио да се на време изместе средства и људи, донео правовремену одлуку о мобилизацији, оперативном развоју, блокирању терориста, измештању командног места из Куршумлије...“ Вредност тог дела је изузетна, јер Павковић не говори само о својим одлукама већ о свему што се догађало, па и о неким спорним моментима, попут несугласица с МУП-ом, дезертерима, ратним злочинима.

Друга књига едиције је „Битка на Кошарама – сећање учесника 1999“. Реч је, дакле, о збирци сведочења непосредних учесника битке, која тек последњих година добија одговарајуће место у колективном сећању грађана и стручним анализама. Заправо, битка је практично почела још 1998. године кад је група ОВК, која је дејствовала из села Падеж у Албанији, убила шесторицу војника граничара, најављујући оно што ће надаље догађати. Наиме, битка која је почела 9. априла и трајала до 10. јуна 1999, била је стратешки битна за дејства Војске СРЈ. Да су ОВК и поједине бригаде регуларне војске Републике Албаније, уз подршку авијације НАТО-а победиле на том делу наше границе, врло брзо би продрли према Ђаковици и пресекли све линије одбране. То су схватили сви учесници битке, чији су носиоци били, како појаснише генерал Драган Живановић и пуковник Душко Шљиванчанин,

пре свега војници на одслужењу војног рока, а затим и њихове старешине из 53. граничног батаљона, 63. падобранске бригаде и 125. моторизоване бригаде. О изузетној храбрости и упорности да „граница не падне“, како су борци поручивали све време, борби прса у прса, погибији 108 хероја, говоре сведочења у тој књизи.

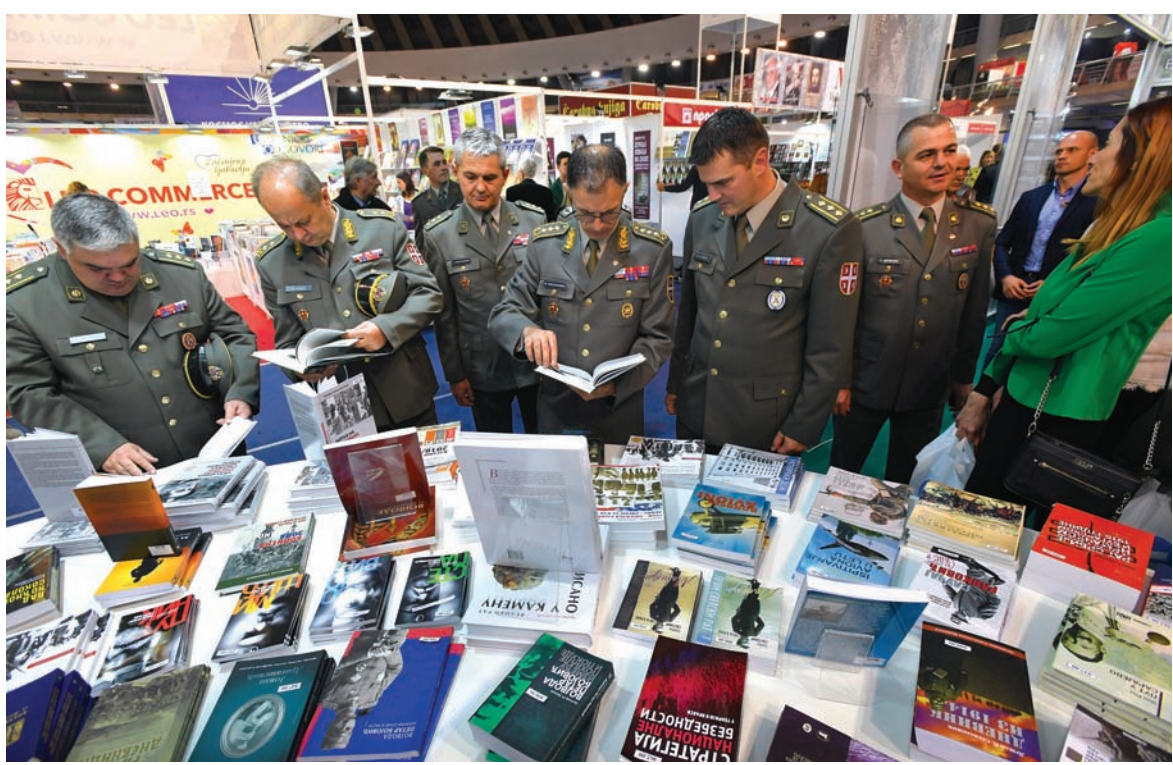
Трећа представљена књига Медија центра „Одбрана“ из едиције „Ратник“ била је „Битка за Паштрик“. Тешко проходни Паштрик изнад Ђаковице годинама је био значајан за снабдевање терориста наоружањем. Отуд је тај зборник сећања не само враћање дуга свима који су прошли његов „пакао“, већ и трајни документ после кога ће свака погрешна интерпретација бити све мање могућа. Наиме, копнена инвазија на Југославију се

и ту одвијала уз страховиту подршку Алијанса тегих-бомбардовањем, а браниоци су понављали – „граница неће пасти“.

Генерал у пензији Божидар Делић, командант 549. моторизоване бригаде, рекао је да су припреме за битку биле толико добре да изненађења није ни било: „Велики и моћни обично раде по шаблону, па смо могли да предвидимо њихове поступке. Бригада је још у фебруару раселила сва средства. Јединица је у рату имала око 14.000 бораца. Први напад кренуо је на правцу Горожуп, где је било око 450 наших људи, против четири ешалона терориста.“ Генерал Стојан Коњиковац каже да је циљ непријатеља био копнена инвазија: „Најтежи дан био

Идеја је потекла од министра одбране Александра Вулина. Разлог је јасан – 20 година историјске дистанце од рата чије последице и данас осећамо, а чији су актери још увек живи. Тим пре што су руководиоци људи савеза који је бомбардовао Србију одавно објавили своја мемоарска дела, пуна полуинформација. Како је све сажео адмирал Бошко Антић: „Добро је да су написана и објављују се таква сведочанства и историјске чињенице јер ако ми не пишемо о тим догађајима, писаће други уместо нас, а знамо како онда то изгледа.“

Прва књига едиције „Ратник“ подељена је у четири тома – ратни дневник генерала Небојше Павковића. Његов ко-

ВОЈСКА НА ФИЛМУ

Од завршетка Другог светског рата филм је пратилац војски и историје. Следећи основне теме сваког дана на Сајму књига, Војнофилмски центар „Застава филм“ приказао је на штанду Медија центра „Одбрана“ десетак филмова о школовању у Војсци, рату, мировним мисијама, војном здравству, образовању, спорту... Гости штанда могли су да прате епизоду из популарне серије „Војници“, кратки филм „Кодекс части“ и документарни запис „Хигијенске навике војника“, као и филмове о српским мировњацима у Централноафричкој Републици и Војној болници у Нишу, школовању на Војној академији „Част је наша имовина“ и пловидби школског брода „Јадран“. Ратом су се бавила два документарца: „Ратна бележница 126. бригаде ВОЈИН“ и „Војска Југославије у одбрани од агресије НАТО-а“. Цивилно-војна сарадња презентована је у два филма: „Помоћ Војске Србије током поплава 2014. године“ и „Операција размештања снага и пружања помоћи цивилним властима у отклањању последица природних катастрофа“, а војни спорт у запису „Петнаест година Војске Србије у CISM-и“.

је 31. мај када су употребили све снаге да остваре циљ, али су наши војници истрајали и остали на својим положајима.”

Последња представљена књига из поменуте едиције је „Приштински корпус – сведочења ратних команданата 1998–1999“. На њеној промоцији говорили су командант корпуса генерал Владимир Лазаревић, генерал Младен Ђирковић, Дарко Танасковић и историчар Миле Бјелајац. Генерал Лазаревић подсетио је да је рат за Косово и Метохију почео 1998. године, те да се 1999. корпус нашао у стратешкој замци: „Тада је почео један од најасиметричнијих ратова до сада вођених, јер је рат с два континента вођен против СРЈ, уз најсавременије наоружање, јаку пропаганду и психолошко ратовање.“ Ипак, сматра генерал Лазаревић, корпус је успео

да изврши задатак – сузбије терористе ОВК, максимално заштити становништво и одбрани територију. Генерал Ђирковић истиче да је војска пред сам напад била враћена на мирнодопску формацију и у касарне, што ју је учинило отвореном метом терориста и НАТО-а: „Стано у покрету, ослоњени на себе, варајући непријатеља и наводећи га на погрешан пут, свели смо губитке на минимум.“

Едиција је изазвала велику пажњу јавности. Различите садржаје на штанду Медија центра „Одбрана“ током сајма пратило је више од три хиљаде поштовалаца војне писане речи.

Против ревизије историје

О недопустивости ревизионизма у историографији било је речи и на једној од трибина које је, као додатне садржаје промоције својих издања, свакодневно организовао Медија центар „Одбрана“.

– Нисмо и нећемо дозволити ревизију историје. Нећемо дозволити да се прекрајањем прошлости оправдавају догађаји из деведесетих у нашој земљи, нити пристати на то да су све жртве исте. Поносни смо на своју историју и нећемо дозволити да нам је други пишу. Зато смо покренули едицију „Ратник“ – изјавио је министар одбране Александар Вулин. Тема трибине на којој је министар одбране учествовао била је историјски ревизионизам – болна и врло слојевита. Остали учесници били су Миле Бјелајац, историчар, академик Дарко Танасковић, а модератор је био Мирослав Тохол, начелник Одељења за издавачку делатност Медија центра „Одбрана“.

Министар Вулин се том приликом осврнуо на ћутање јавности кад су објављени мемоари Рамуша Харадинаја, једног од команданата ОВК, и нагласио какви су све обрти могући уколико се дозволи да лажна тумачења историје превагну. Слична су била излагања и осталих учесника, упозоравајућа и јасна – то се не сме дозволити!

Прошлогодишње учешће Министарства одбране и Војске Србије на највећој смотри писане речи у нашој земљи показало је да има заинтересованих да чују релевантне податке и ставове битне за наш систем одбране, па је Медија центар „Одбрана“ одлучио да и ове године сваки сајамски дан „заокружи“ разговором о појединим темама из области одбране и безбедности.

Говорило се и о Војсци Србије као стубу националног идентитета. Учесници трибине о изградњи таквог идентитета у савременим околностима били су владика славонски Јован (Ђулибрк), реис ул улема Исламске заједнице Србије Сеад Насуфовић, главни капелан Римокатоличке цркве у нашој земљи Горан Аврамов и потпуковник Далибор Денда, војни историчар.

Разговарало се и о „два лица“ Другог светског рата у НДХ – Дијани Будисављевић и Алојзију Степинцу. Такође о дејству осиромашеним уранијумом током агресије НАТО-а 1999. године. Чуо се застрашујући податак да је тада на територију СРЈ изведено 112 удара муницијом с осиромашеним уранијумом, те да је Светска здравствена организација потом врло траљаво испитивала то дејство. О томе су говорили генерал Слободан Петковић, проф. др Бранка Ђуровић и др Мирјана Анђелковић Лукић.

О враћању редовног служења војног рока, теми која последњих месеци интригира нашу јавност, говорили су државни секретар Министарства одбране Александар Живковић, пензионисани генерал Видосав Ковачевић, пуковници Драган Котарлић и Саво Иришковић. Како је та тема својеврсно промишљање о будућности, Медија центар „Одбрана“ је тога дана промовисао и књигу др Раденка Мутавчића „Одговор за будућност – конструисање безбедносног идентитета“. Реч је о аналитичкој студији о садашњем положају НАТО-а, као и процесу у који је свет ушао – изградњи вишеполарног поретка.

Књиге као путоказ

Седамнаест нових наслова и допуњених издања које је Медија центар „Одбрана“ припремио за Сајам књига 2018. били су у складу с већ препознатљивом уређивачком политиком јединог војног издавача, у чијем су фокусу Велики рат и издавање нових докумената, до сада необјављиваних. Пред читалачком публиком су се тако нашли и мемоари генерала Љубомира Милића о Моравској дивизији другог позива у том рату, кључне за одступање наше војске ка Крфу, као и биографија Јелене Шаулић Бојовић, учитељице и ратнице из Топлич-

ког устанка. Зашто Грчка није могла више да помогне српску војску но што јесте, али и какви су били односи савезника према Солунском фронту из угла њихове блискоисточне политике сведочи књига Александре Пећинар „Српско-грчки дипломатски и савезнички односи“. О историји тог сукоба кроз споменике и меморијале страдалима говори књига Бранка Богдановића „Записано у камену – историја Великог рата на меморијалима“. Вредност тог дела је, пре свега, у томе што је пажљиви хроничар Богдановић успео да утврди веома тачан број страдалих у српској војсци током 1915. године.

Говорећи о нама ближој прошлости, ваља издвојити и књигу „Копнена зона безбедности – пре и после сукоба“ гене-

рала Милосава Симовића, команданта Копнене војске, која се бави процесом успостављања Копнене зоне безбедности, оружаном побуном ОВПБМ 2000–2001. године и њеним циљевима – стварање кризе на територији уже Србије, интернационализација албанског питања у тој зони и довођење страних трупа, као и оним што се после дешавало, када је требало успоставити мир и повратити поверење.

Како се снаћи у ратним условима, под тешким оковима санкција, и помоћи тешко рањенима одговорила је књига „Клопка за гелере“ др Душанке Мандић. „Клопка“ је, наиме, један „мали“ проналазак – магнетна трака, чија је главна функција да извуче металне делове којима је рањено тело и омогући максималан опоравак повређеног. Настала из нужде током рата, трака се одлично показала. На промоцији тог издања Медија центра „Одбрана“ били су људи којима је том методом извађено више десетина гелера из тела.

Овогодишња сајамска смотра била је прилика да војни издавач исправи и једну неправду – према болничаркама и болничарима, чија је професија одавно запостављена. Историјат те професије код нас обрађен је у књизи „Историја сестринства у Србији“ Станојке Копривице Ковачевић. Дело је својеврсна историја друштва из угла данас маргинализоване професије. ■

Милена МИЛЕТИЋ
Снимили фото-репортери „Одбране“

ОДМОР ЗА ДУШУ И ТЕЛО

Војна установа „Моровић” представила је своју понуду на 51. „ЛОРИСТ”-у, сајму туризма, екологије и спорта у Новом Саду

Војна установа „Моровић” једна је од најбољих дестинација на туристичкој мапи Војводине. Налази се и у Срему и у Бачкој, на територијама општина Шид и Бачка Паланка, а удаљена је око 110 километара од Београда. Поред већ стандардних капацитета и понуда које, између осталог, чине виле „Кошута” и „Срна”, ловачка кућа „Дијана”, те ресторанима с пробраним гастрономским специјалитетима, „Моровић” је од ове године у понуду уврстио и неколико новина, које ће засигурно привући већи број посетилаца и туриста.

– Значајна новина у туристичкој понуди наше установе јесте чињеница да се вила „Кошута”, у комплексу „Моровић”, нашла у програму угоститеља који примају ваучере за одмор у Србији, па очекујемо већу посету домаћих туриста – каже Јелена Павловић из Војне установе „Моровић”. И у комплексу ергеле „Карађорђево” код Бачке Паланке, наводи она, у којој је узгој коња започео крајем 19. века, а имање формирано још за време Аустроугарске, после дванаест година поново је заживео коњички Куп Војске Србије.

Уз свестрану подршку и помоћ Министарства одбране реновиране су ергеле, такмичарске, касачке и галопске стазе. Куп има међународни карактер, а Војна установа „Моровић” намерава да та манифестација коњичког спорта постане традиционална, јер за то постоје изванредни

услови. Према речима Јелене Павловић, посетиоци могу обићи и Музеј ергеле, отворен 1983. године.

„Моровић” је капацитетима, приступачним ценама и квалитетном понудом усмерен и на домаће и на иностране туристе, а посебне повластице нуди професионалним и пензионисаним војним лицима и члановима њихових породица.

Уз одмор и ловни туризам, у коме заљубљеници могу опробати срећу у лову на европског (ритског) и јелена лопатара, те дивљу свињу, изузетна сарадња „Моровића” с туристичким организацијама Шида и Бачке Паланке омогућава туристима да обиђу и многобројне културне и историјске садржаје и институције на територији те две општине – манастире Света Петка у Беркасову, Ђипшу у Визићу, храм Светих Архангела Михаила и Гаврила у Привиној глави, спомен-обележје „Сремски фронт”, те Галерију „Сава Шумановић” и Музеј наивне уметности „Илијанум” у Шиду, Бачку тврђаву у Бачу, дворца Дунђерских и Музеј пива у Челареву, као и специјални резерват природе „Карађорђево”.

Уз Војну установу „Моровић”, на овогодишњем сајму туристичку понуду Србије представило је око 70 градова и општина, а Удружење бања Србије презентovalo је око 20 бања и хотела. Више од 20 чарди и салаша осликало је традицију, културу и гастрономију Војводине, а промовисано је и око 30 произвођача хране и пића из наше земље. Учествовало је и десет туристичких агенција из земље, као и петнаестак туроператера ван наших граница. ■

Б. М. ПОПАДИЋ

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ
СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ
Управа за традицију, стандард и ветеране

ИНФОРМАЦИЈА
о Споразуму о сарадњи са Високом школом
струковних студија – Београдска политехника

Дана 12. октобра 2018. потписан је Споразум о сарадњи између Министарства одбране и Високе школе струковних студија – Београдска политехника, на основу којег ће бити обезбеђене одређене погодности у корист деце запослених у Министарству одбране и Војсци Србије која желе да студирају на тој високошколској установи.

У складу с наведеним споразумом, Висока школа струковних студија – Београдска политехника обавезала се да ће двоје деце запослених у Министарству одбране и Војсци Србије ослободити плаћања школарине, у складу са законом и општим актима школе.

За доказивање права уписа на основу Споразума и ослобађање од плаћања школарине, неопходно је да дете запосленог у Министарству одбране и Војсци Србије приложи оверену потврду о запослењу родитеља у једној од организационих јединица Министарства одбране и Војске Србије, с јасно назначеном сврхом за коју се издаје (ради ослобађања обавезе плаћања школарине за дете). Потврду оверава и издаје надлежна јединица. ■

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ
СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ
Управа за традицију, стандард и ветеране

ИНФОРМАЦИЈА
сарадња са Београдским теквондо савезом

На основу одлуке министра одбране 28. септембра 2018, пуковник Слађан Ристић, начелник Управе за традицију, стандард и ветеране у име Министарства одбране потписао је Споразум о сарадњи с Београдским теквондо савезом.

Београдски теквондо савез обавезује се да обезбеди бесплатан упис и тренирање за децу запослених у Министарству одбране и Војсци Србије, старости до 16 година, у клубовима чланицама Београдског теквондо савеза, у складу с списком клубова, под истим условима који важе и за остале чланове клуба.

Списак клубова

1. Клуб „27. октобар“, Имотска 1, Вождовац,
2. Клуб „Београд“, Спортски центар „Вождовац“, Бањица,
3. Клуб „Таурунум“, Спортски центар „Пинки“, Земун,

4. Клуб „Кбв Маг“, ГЦФК Стари Диф, Делиградска 27,
5. Клуб „Чукарчки“, СЦ „Партизан“, Жарково,
6. Клуб „Грмеч“, Војводе Мишића 165, Обреновац,
7. Клуб „Звонко Осмајић“, Кондина 12, ЦБС „Звонко Осмајић“,
8. Клуб „Кбс Београд“, Византијска, Велики мокри луг,
9. „Магнус тим“, ОШ „Владимир Рибникар“, Славија.

Бесплатно тренирање подразумева ослобађање од плаћања трошкова месечне чланарине и не обухвата трошкове евентуалних тестирања, лекарских специјалистичких прегледа, полагања тестова за стицање теквондо звања, наступе и учешћа на такмичењима, семинарима и припремама, регистрацију чланова у регионалном или национално савезу, набавки личне теквондо опреме за тренинг и такмичења (која је обавезна – неопходно је у року од 30 дана обезбедити минимум адекватне опреме за тренинг у сарадњи с изабраним клубом).

У случају да клуб из функционалних разлога није у могућности да обезбеди упис и тренирање деца запослених у Министарству одбране и Војсци Србије биће упућена на други најближи клуб

Функционални разлози могу бити: недовољан број термина за тренинге у односу на број полазника, величина тренажног простора, који не омогућава клубу пријем свих заинтересованих чланова, старост полазника (клуб нема формирану групу или довољан број полазника сличног старосног узраста).

Београдски теквондо савез функционално је везан за Секретаријат за спорт и омладину Града Београда и поред организације градских првенстава у свим селекцијама реализује и бројне семинаре које воде еминентни стручњаци из земље и иностранства. Као посебно важан, преставници Теквондо савеза истичу свој рад са млађим селекцијама, односно децом. Теквондо је олимпијски борилачки спорт познат по брзим, високим и атрактивним ножним ударцима, пореклом је из Кореје, а данас се широм света практикује као спорт, самоодбрана и рекреација. ■

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ
СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ
Управа за традицију, стандард и ветеране

Обавештење о могућности доделе станова

– пресек 30. 11. 2018. године –

Сагласно одредби члана 29. Правилника о решавању стамбених потреба запослених у Министарству одбране и Војсци Србије („Службени војни лист“, број 14/2014, 31/2015 и 9/2017, у даљем тексту Правилник), Управа за инфраструктуру Сектора за материјалне ресурсе, до 22. 10. 2017. године, доставила је Управи за традицију, стандард и ветеране, пријаве и преглед за расподелу 43 стана у закуп на неодређено време у гарнизонима, односно ме-

стима, наведеним у Прегледу пријављених станова за расподелу (прилог).

У наведеном прегледу станова за расподелу пријављено је за поделу и 26 станова у закуп које није могуће поделити у складу са одредбама Правилника, јер у моменту објављивања ове информације није било стамбених интересената у местима из наведеног прегледа.

Сагласно одредбама члана 2. Правилника, право на доделу станова имају лица која остварују право на доделу стана у закуп.

У смислу члана 18. Правилника, лицу из члана 2. може се дати у закуп и стан мањи од стана који му припада по одредбама члана 17. овог правилника, ако се са тим писмено сагласи.

У смислу члана 19. Правилника, лицу из члана 2. став 2. и 3. даје се стан у закуп у било којем месту на територији Републике Србије ако се са тим писмено сагласи.

Сходно наведеном, лице које жели прихватити доделу структурно мањег стана мора дати писану изјаву оверену у јединици – установи у којој је на служби, а пензионисано лице код јавног бележника или суда на територији општине где није именован јавни бележник, да се одриче доделе структурно припадајућег стана и прихвата доделу понуђеног односно структурно мањег стана, као коначно решење свог стамбеног питања. У да тој изјави лице треба да се децидно изјасни само за једну структуру од понуђених станова. Уколико се изјасни за више станова различите структуре, у обзир ће се узети само структура стана која је прва наведена.

Заинтересована лица треба да доставе оверене изјаве Управи за традицију, стандард и ветеране Сектора за људске ресурсе МО, Немањина 15, Београд, да се одричу доделе структурно припадајућег стана и прихва-

тају доделу понуђеног односно структурно мањег стана, као коначног решења свог стамбеног питања, најкасније до 30. 11. 2018. године, који је одређен као дан пресека стања за доношење Одлуке о расподели станова.

По достављању изјава од заинтересованих лица, донеће се нова решења на основу којих ће се према укупном збиром бодова рангирати кандидати, а станови ће бити додељени лицима која за одређени гарнизон или место у коме конкуришу за стан, буду рангирана на одговарајућем месту коначне ранг-листе у складу са Одлуком.

Напомињемо да су стамбени интересенти у обавези да доставе (уколико претходно нису доставили) доказе надлежног органа који се односе на њихов стамбени статус (право на поврат станова у отцепљеним републикама, признавање болести по налазу Више војнолекарске комисије, које је у складу са Листом тешких, трајних болести („СВА” бр. 36/15) и пребивалиште за носиоца права и чланове његовог породичног домаћинства на истој адреси, пореско задужење за стан – кућу за носиоца права и чланове његовог породичног домаћинства), јер ће се у супротном њихови захтеви за решавање стамбеног питања сматрати непотпуним и неће бити разматрани.

Предлогом Одлуке о расподели станова биће обухваћени сви расположиви станови, које до дана доношења Одлуке о расподели станова, пријави надлежна организациона јединица Министарства надлежна за инфраструктуру. Сходно Директиви о начину поступања по захтевима за доделу стана у закуп, вођења евиденције, сачињавања листа реда првенства, као и другим пословима у вези са решавањем потреба у Министарству одбране („Службени војни лист”, број 22/2014), Предлог и Нацрт Одлуке, Управа за традицију, стандард и ветеране доставиће на потпис најкасније до 25. 12. 2018. године. ■

ПРЕГЛЕД ПРИЈАВЉЕНИХ СТАНОВА ЗА РАС ПОДЕЛУ

Р. бр.	МЕСТО / Гарнизон	СТРУКТУРА							СВЕГА	
		0,5	1,0	1,5	2,0	2,5	3,0	3,5		4,0
1.	БЕОГРАД / Београд	1	1		2		1	1		6
2.	Врање / Врање				1					1
3.	КРАЉЕВО / Краљево		1							1
4.	КРУШЕВАЦ / Крушевац				2		4			6
5.	НИШ / Ниш	1	1							2
6.	УЖИЦЕ / Краљево								1	1
СВЕГА ЗАКУП – ИМА КАНДИДАТА НА РЛ		2	3		5		5	1	1	17
1.	АПАТИН / Сомбор				1					1
2.	БОГОВАЂА / Ваљево				1					1
3.	ВРШАЦ / Зрењанин							2		2
4.	ВЕЛИКА ПЛАНА / Крагујевац							2		2
5.	ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ / Ваљево	1								1
6.	ЗАЈЕЧАР / Зајечар	1								1
7.	ЗРЕЊАНИН / Зрењанин		1							1
8.	КОВИН / Панчево			1						1
9.	КРУШЕВАЦ / Крушевац		3	3						6
10.	ПАРАЋИН / Зајечар	3								3
11.	СЕНТА / Бачка Топола				2					2
12.	СОМБОР / Сомбор		1							1
13.	СТАНИШИЋ / Сомбор						1			1
14.	СУБОТИЦА / Бачка Топола	2								2
15.	СУРДУЛИЦА / Врање				1					1
СВЕГА ЗАКУП – НЕМА КАНДИДАТА НА РЛ		7	5	4	4		1	4		26
СВЕГА СТАНОВА У ЗАКУП		9	8	4	9		6	5	1	43

Снимка Душка СТЕФАНОВИЧ

СТО ГОДИНА
ОД ЗАВРШЕТКА
ПРВОГ СВЕТСКОГ РАТА

ОДБРАНА
Специјални прилог 194

НЕЗАДРЖИВО КА БЕОГРАДУ

ПИШЕ Небојша ЂОКИЋ

Јуриш у ота

После повлачења из Ниша непријатељ је успео да организује јачу одбрану тек на линији Ражањ – Буковик – Делиград – Мојсињске планине – Јасика – Трстеник, али је 22. октобра 1918. присиљен на повлачење ка северу. Јединице 1. армије су гонећи непријатеља до мрака достигле линију Криви Вир – Грабово – Ловац – Варваринско поље – Вратаре – Бела Вода – Богдање – Прњавор – Грачац – Чукојевац. Бригада генерала Гамбете је ослободила Зајечар и наставила марш на Неготин и Бор.

Српска Врховна команда настојала је да спречи непријатеља да се консолидује на новим положајима на линији Бигреница – Црни врх – Крагујевац – Кутлово. Због тога је тежила да што брже овлада линијом Велики Поповић – Багрдан – Крагујевац. Како би пад ових положаја био убрзан, Мишић је затражио од команданта француске Источне војске да нареди да се једна колона њихових јединица упути преко Жагубице и Крепољина на фронт Велики Поповић – Свилајнац у бок и позадину Немаца. Моравска дивизија је 23. октобра 1918. успела да сломи одбрану немачке 219. дивизије и да настави продор на север. Дринска дивизија, нападајући унутрашња крила аустроугарске 30. дивизије, одбацила је непријатеља на север до Белушића, који је предвече и ослободила. Да би спречио распад фронта генерал Штојбен наредио је да 11. армија ноћу 23/24. октобра отпочне повлачење на нову одбрамбену линију Чачак – Бресница – Јасенова глава – Параћин – Велики камен. Међутим, у време када је издато ово наређење предвиђени фронт био је већ пробијен. За то време Моравска дивизија је десном колоном, преко Мириловца, избила до Давидовца. Осмотрена је једна непријатељска колона величине батаљона у покрету од Бабе ка Ђуприји, која је затим разбијена ватром српске артиљерије. Лева колона, ојачана деловима Коњичке дивизије, ушла је у Параћин око 17 часова. Немци су Параћин бранили са око три батаљона и четири батерије и нарочито упорно су се држали на десној обали Црнице, око фабрике стакла, на коти 279 па и на јужној ивици вароши. Немци су целокупно становништво Параћина били иселили из вароши. Становништво се налазило под ведрим небом. Немачка заштитница задржала се на десној обали Црнице, коју су предњи српски делови прешли око 18 часова. Батаљон који је наступао од Бољевца сукобио се непријатељским деловима на Столици.

Изјутра у 5.30 часова 6. пешадијски пук заузео је Горње Воде и ту се задржао док је напред ка Белушићу иступио извиђачка одељења. Непријатељ је посео Дебело дрво и Градиште, па је даље наступање српске војске успорено. Брдски дивизион, постављен источно од Белушића, отворио је ватру на Дебело дрво на које је убрзо отворио ватру и један пољски дивизион. Пред

ЏБИНУ

мрак су оба дивизиона усмерила јаку ватру на тај положај, после чега га је српска пешадија и освојила. Дивизија је до краја дана допрла главнином до линије Дебело дрво – Бело брдо – Крст – Калудра, са предњим деловима у блиском додиру са непријатељем. Десна побочница посела је положаје на линији Градиште – кота 582. Дивизијска резерва била је у Церници, а штаб дивизије у Доњем Крчину. Расински одред ослободио је Каленић и до мрака избио на линију Пањак – северно од коте 850.

Коњичка дивизија је потпомагала Моравску дивизију. Од раног јутра дивизија је продужила гоњење са четири ескадрона и шест топова правцем Јовановац – Параћин, а са три ескадрона и четири топа правцем Смиловац – Баба – Везирово брдо. После борби непријатељске заштитнице са једним српским ескадроном, Немци су се повукли ка Параћину. Предњи делови Коњичке дивизије су се око 13 часова примакли Параћину. У исто време 1. коњички пук протерао је непријатељску заштитницу (један до два батаљона пешадије и једна батерија) од Смиловца ка Плани. Око 13.30 часова започела је борба за Параћин, која је трајала до 16 часова, када се непријатељ повукао са ивице вароши. Тада су око 17 часова делови коњичке дивизије, заједно са левом колоном Моравске дивизије, ушли у Пара-

3

ћин. Нешто касније у 19 часова 1. коњички пук је под борбом овладао селом Лешје. Непријатељ је с једним пуком пешадије и две до три батерије, које су дејствовале од Бошњака, наставио упорно да брани десну обалу Грзе од Давидовца до Свете Петке.

Разорени Параћин

Дунавска дивизија је била у другом ешалону српске војске. Десна колона Дунавске дивизије налазила се код Сталаћа, а лева код Крушевца. Коњички ескадрон био је код Варварина, а Штаб дивизије у Крушевцу. Предњи делови 1. армије зановили су на линији Вис – кота 902 – Лешје – Мириловац – Параћин – Ратари – Обреж – Белушић – Крст – Јасење – Краљево. Током дана ослобођени су Параћин, Варварин и Белушић, при чему је заробљено више од 200 непријатељских војника. Немци су, као што је наведено, наредили да становништво напусти Параћин. Ево шта о томе пише Коста Хаџи Видојковић:

„И доиста, двестрећег ујутро, отишли су и последњи официри, сем месног команданта, и у вароши се видео тек по који војник. Но, тек што ми почесмо помаљати заставе и спремати венце, пуче глас по вароши да је команда немачка наредила да се сво становништво, и мушко и женско, и старо и младо, до једанаест сахати пре подне има иселити из варо-

ши и да иде пут Ниша. Ко се после тога времена у вароши нађе, биће убијен. Ова вест пукла је као гром из ведро неба.

Највећа радост претвори се одједаред у највећу неизвесност. Испочетка чак и не веровасмо, али кад служитељи општински зађоше из куће у кућу да ову наредбу саопштавају, бесмо начисто да треба све оставити, па живот спасавати или остати, па смрт дочекати. И кренусмо се. Шта је ко могао и чега се досетио, узео је и са собом понео. Ко је имао какве тарнице или кљусе, тај је био најсрећнији, јер није бар морао ствари на леђима вући. Дан је био необично леп и то беше срећа. Оне који су први похитали беше задржала немачка стража на крају вароши, јер није имала наређење да нас пропушта. Ту смо се сви сачекали, јер док је стражи стигло одобрење да нас пропусти, протекло је више од једног сата. И око једанаест сахати пре подне кренуло се са пет до шест хиљада душа, незнајући ни сами куда. Већ смо за собом остављали последње куће параћинске. Ишли смо полако и пажљиво да се не би свој од свога одвајао. Па, ипак, било је и таквих случајева али су се опет убрзо састајали. Већином се ћутало, као да смо ишли на губилиште. Само се чуо плач где којег детета или кукњава по које жене, коју су друге ућуткивале. Успут смо сретали по којег немачког војника или гомилицу од неколико њих. На три до четири километара од вароши прођосмо поред једног митраљеског одељења, које беше постављено

крај друма и поред којег је стајао један подофицир са револвером у руци, напереним у масу народа. Онда нисмо имали времена да мислимо шта му то значи, али када смо се доцније опоменули, да су ови митраљежи били спаковани и спремни за повлачење, онда смо били начисто да је ово одељење страховало од нас и да смо га ми, од шале, могли потчинити нашој власти, само да смо били сигурни да су то последњи остаци непријатељске војске. Овако, све је прошло. Од празне пушке, двојица се плаше.”

Уз пут су срели пар немачких војника, а онда на седмом километру од Параћина и прва два српска коњаника. Народ их је радосно дочекао, али су они без застајкивања продужили ка Параћину. Затим је дошло још српских коњаника, међу којима су били и неки Параћинци. Убрзо је наишла и пешадија, која је избеглице уверавала да ће они ослободити Параћин још до мрака и да се не брину. Многе породице свратиле су у село Ратаре, а остали су продужили до Сикирице где су код механе сусрели и српску артиљерију. Ту су срели и прве српске више официре које је предводио потпуковник Леовц. Српски официри били су зачуђени немачким поступком и сматрали су да се ови вероватно спремају за упорну одбрану Параћина. Због тога су саветовали избеглицама да се сместе у оближња села док се не рашчисти ситуација. Већина се после тога сместила у Секирици и Дреновцу, а само мањи број је продужио даље. Ускоро су се појавили и немачки авиони и приморали и последње избеглице да се склоне са поља у села. Пошто су сељачке куће биле мале, многи су морали да проведу ноћ под тремовима.

Прва армија је 24. октобра наставила гоњење на целом свом фронту. Непријатељ се повлачио према северу остављајући јаче заштитне делове који су давали доста јак отпор. Ноћу 23/24. октобра непријатељ је тучао јаком артиљеријском ватром Параћин, Црницу, Текију и Стражу. Параћин је гађан и током дана, нарочито део око цркве, па и сама црква, премда у близини није било српских трупа. Том приликом порушен је торањ на цркви. На основу захтева од претходног дана генерал Пате наредио је 17. колонијалној дивизији да своју претходницу, која је дан раније стигла у Зајечар, упути према Параћину. Главнина ове дивизије, која се налазила на простору Пирот–Цариброд, продужила је 26. октобра за претходницом. Истовремено, француска 76. дивизија је 24. октобра добила задатак да продужи марш ка Зајечару, одакле је 28. октобра требало да преко Петровца на Млави крене ка Пожаревцу. Међутим, пошто су ови покрети француских трупа у међувремену постали непотребни, генерал Пате је у споразуму са Србима своје трупе поново упутио ка северу.

Моравска дивизија се улазећи у Главицу сукобила са колоном из немачког 431. немачког пука, која је убрзо потпуно разбијена са више од 50 погинулих. Током

24. октобра продужен је напад, па је до подне заузела коту 279 и подишла Ђули. Предњи делови допрли су до села Бошњака. Одатле је даље напредовање било задржано јаком митраљеском и артиљеријском ватром. Лева колона подишла је Карађорђевој шанцу, кога је непријатељ упорно бранио. У борбама је погинуо командант 3. батаљона 2. пешадијског пука мајор Марко Т. Павловић. Батаљон који је наступао од Зајечара, преко Бољевца ка Параћину занеоћио је код Извора. Изјутра су Немци (један до два батаљона пешадије и једна до две брдске батерије) почели повлачење, после пешадијске и артиљеријске борбе, са десне обале реке Грзе на десну обалу Црнице (Везирово брдо – Буковичко брдо – Стубица), где су се зауставили. Коњичка дивизија дејствовала је од Шалугова ка Поповцу. Штаб дивизије био је у Лешју. Током дана десна колона наставила је гоњење у правцу севера, при чему је наилазила на јачи отпор непријатеља. Средња колона је око подне допрла до Рашевице. Предњи делови дивизије избили су увече на линију Забрега–Ђула–Рашевица. На десном крилу успостављена је веза са батаљоном 3. пешадијског пука који је наступао од Зајечара, а на левом крилу одржавана је веза са десном колоном Моравске дивизије. Пред вече Немци су отворили јачу артиљеријску ватру на положаје Коњичке и Моравске дивизије. Лева колона, која је у садејству са Расинским одредом наступала преко Гледића ка Крагујевцу, избила је увече предњим деловима на линију јужно од Брзана.

Дринска дивизија је за то време настављала наступање. Чим су српске јединице отпочеле покрет Немци су отворили артиљеријску ватру и то са једном батеријом од четири оруђа 105 mm са Лоћике, са једном брдском батеријом од Јасенове главе и једном брдском батеријом са коте 365. На поменутиим положајима налазиле су се само немачке заштитнице јер се главнина већ била повукла ка Јагодини и Крагујевцу, али је њихов отпор при заузимању положаја био много јачи него до тада, због чега је напад извођен систематски и постепено, чекајући да српска артиљерија сваки покрет унапред припреми ватром. Немци су почели да се повлаче, па је настављено гоњење. Расински одред је у 10.15 часова стигао у Годачицу. Дунавска дивизија је стигла на простор Доњи Крчин – Маринковац. Штаб дивизије налазио се у Крчину.

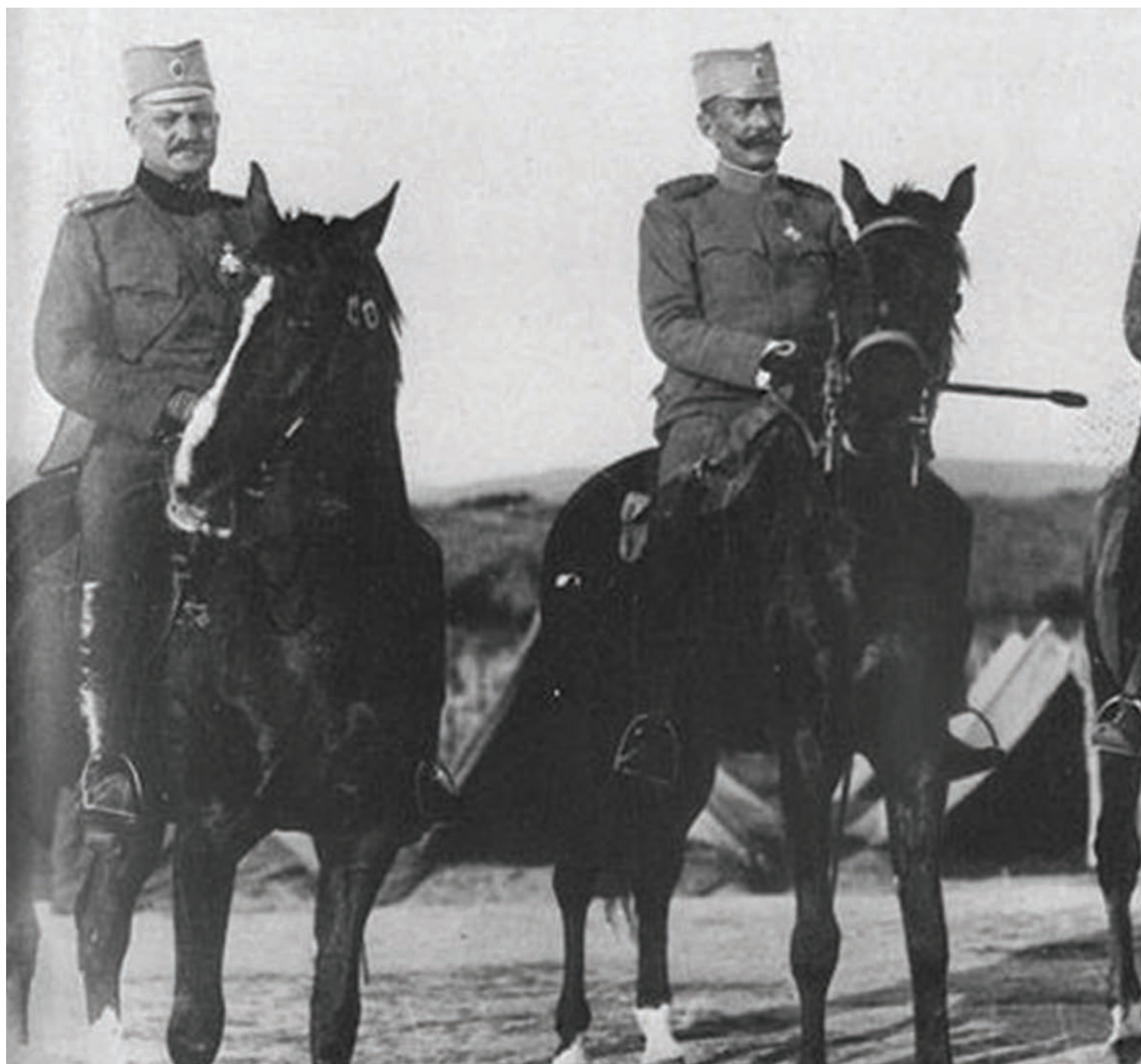
Гоњење непријатеља

Предњи делови колона 1. армије избили су пред мрак на линију Забрега – Ђула – Карађорђевој шанца – Драгошевац – Велики Кременац – Голо Било. Командант армије је тог дана издао наређење о даљем на-

ступању јединица и то Моравска дивизија десном обалом Велике Мораве ка Гложанима и Свилајнцу, а Дринска дивизија ка Крагујевцу. Коњичка дивизија добила је задатак да штити десно крило армије, помажући главном снагом операције Моравске дивизије. Дринска дивизија требало је да изманеврише непријатеља код Крагујевца, тако што ће лева колона да напада правцем Остревца – Столица – Змајевац – Рујевица – Копиловац – Лужница – Сремска пољана ка Чумићу, а лева колона правцем Рековац – Ратковић – Осредњак – Дренак – Струга – Распада – Шупљаја – Бачево. Део дивизије, који се налазио на фронту Жежељ – Белошевац – Корићани, морао је да се задржи на том фронту док обилазне колоне не заврше обилазак и не онемо-

гуће непријатељу рушење Крагујевца. Јединицама у нападу на Крагујевац била је забрањена употреба артиљерије. Коњичка дивизија добила је наређење да свој пук који је на правцу Трстеник–Крагујевац стави под команду команданта Дринске дивизије. И командант Дунавске дивизије имао је задатак да стави на располагање Дринској дивизији један свој пук и потребну артиљерију. Дунавска дивизија требало је да настави наступање преко Црног врха за десним крилом Дринске дивизије на одстојању од око 10 километара задржавајући пук на правцу Обреж–Јагодина–Лапово. Командант авијатичарског сектора требало је да 25. октобра упути авионе у извиђање правцем Алексинач–Параћин–Мутница–Ћуприја–Јагодина–Крагујевац

путем Горњи Милановац до Драча–Љубић–Рековац–Крушевац. Требало је истовремено да упути и једну ловачку патролу и авионе у бомбардовање и митралирање непријатељских одступних колона. Главни задатак авијације био је успостављање превласти у ваздуху. Командант инжењерије требало је да нареди оправку мостова на Морави код Житковца, Ђуниса и Обрежа као и поправку путева. Оперативни део штаба армије премештен је у Крушевац, а други део био је у Нишу.

Тога дана немачки аероплан гађао је скуп цивила окупљених на јасичком гробљу поводом парастоса. Од аеропланске бомбе погинуле су две жене, Вукосава (стара 19 година), кћи Милије Јелића из Срња, и Мла-

дена (65), жена Томе Димитријевића из Велике Крушевице. Разлог због којег је немачки пилот напао мирни скуп цивила на гробљу није познат. Парафинске избеглице су и овај дан провеле ван вароши. Непријатељска артиљерија је још претходног дана у четири по подне почела да дејствује по Параћину и наставила са дејством током ноћи. Остало је записано:

„Ујутро, 24. октобра очекива смо да службено будемо извештени шта је у вароши, но нико ништа не јављаше. Артиљерија је и наша и непријатељска стално дејствовала, а аероплани су непрестано летели над нама, но не пуштаху бомбе, само су ваљда осматрали нашу војску. Тога дана неко пронесе вест око подне, да је торањ цркве параћинске срушен и да је у вароши покољ. За нас беше очајан положај. У селу смо једва налазили намирнице, јер оно што се беше понело, по-нестајало је. Овај други дан прође у непрестаном очекивању и надању, но сем артиљеријских гласова, никакве друге не добисмо. Наша тешка артиљерија не беше успела још да дође, те зато непријатељ могаше и друге ноћи да туче варош.”

Врховна команда је наредила команданту 1. армије да предузме све мере да се у време приближавања Београду у његовом правцу нађе 7. пешадијски пук са једним ескадроном коњице и једном батеријом. Ове јединице требало је да уђу прве у Београд. Премда је током дана владала велика олуја и невреме, српске трупе наставиле су офанзиву. Успеси Дринске дивизије на споју Алпског корпуса и 30. дивизије веома су забринули Штојбена. Дринска дивизија надирала је с обе стране пута Крушевац–Крагујевац, који је једини стајао на располагању Алпском корпусу. Штојбен се плашио да српска 1. армија може да предвоји његову 11. армију и њене левокрилне трупе одбаци на исток. Пошто је постало очигледно да левокрилна бригада 30. дивизије не може да заустави надирање делова Дринске дивизије путем за Крагујевац, генерал Штојбен наредио је повлачење на положаје који су се протезали у висини Крагујевца, затим преко Багрданског теснаца ка Петровцу на Млави, а све како би спречио распад фронта. Да би се омогућило повлачење Алпског корпуса са висова јужно од Крагујевца, 30. дивизија добила је наређење да поседне међуположај Стражара–Столице испред Крагујевца. Истовремено, требало је да се 217. и 219. дивизија повуку на положаје код Јагодине, а немачка 6. резервна дивизија да се задржи код Петровца на Млави.

У току ноћи 24/25. октобра непријатељ је на фронту Дринске дивизије напустио линију Рибеновац – Течићи – кота 366 и повукао се ка Рековцу. Дивизија је протерала заостале, мање непријатељске заштитничке делове. Непријатељски заштитни делови су се ујутру задржали на линији Јазбина–Трњаци–Чуке. Десна колона предузела је напад око 11 часова и успела да

их потисне. Непријатељ током дана није тукао артиљеријом ослобођени Рековац. Јединице дивизије су око подне напали непријатеља који је држао положај код Ратковића. Борба је трајала до 16.30 часова, када је непријатељ потиснут и повукао се ка северу. Мање борбе вођене су и на положајима Кукове Липе. Штаб дивизије је поподне био у Рековцу, где је и заноћио. Дивизијска резерва (9. пешадијски пук са пољским дивизионом) заноћила је у Слатини.

Моравска дивизија је својим предњим деловима пред мрак достигла линију Пећанско брдо – Моштаница. Током дана десна колона наишла је на отпор на коти 367 – Чукара, одакле је непријатељ (до две чете са три до четири митраљеза и једним водом брдске артиљерије) протеран, те је заузето село Вирина и Бећарско брдо. Лева колона наишла је на непријатеља (30 до 40 војника са три митраљеза) који је био посео фабрику шећера. После краће борбе непријатељ је протеран. При подилажењу колоне преко Супске ка Влашкој и Моштаници пет немачких авиона су митраљирањем јако ометали кретање колоне. На Моштаничком брду наишли су поново на непријатељски отпор, па су се предњи делови колоне задржали на падинама коте 202, а главнина нешто јужније. Дивизијска резерва је заноћила на коти 205.

Два ескадрона 2. коњичке бригаде изјутра су се налазила у Шалудовцу, а један у Лешју. Главнина 1. ко-

њичке бригаде је око подне прошла кроз Сење. Претходнички ескадрон се у то време налазио пред Ивановцем. Патроле су у 14.35 часова прошле кроз Пањане. Један ескадрон је у 12 часова упућен од Стубице преко Добре воде за Деспотовац. Сењски рудник је затечен у добром стању. Аустријски минерски вод који је био остављен да током претходне ноћи поруши мостове на прузи побегао је, због комита, за колоном која се око поноћи повукла кроз Сење за Свилајнац. Крајем дана претходница ове колоне заузела је Медвеђу. Предњи дело средње колоне су изјутра око 8 часова избио на раскрсницу путева Варварин–Јагодина и Ћуприја–Јагодина, код Мијатовца. Пред њима је одступала ка Јагодини једна непријатељска пешадијска колона, ојачана артиљеријом. Пошто је на претходницу отворена картечна ватра, она се повукла за око километар јужно од раскрснице, на северну ивицу села Мајура. Око 15.30 часова колона је овладала десном обалом Лугомира и наставила наступање ка Јагодини. По подне колона је стигла под само Гиље (кота 201), где је задржана јаком пушчаном и артиљеријском ватром. Немци су били посели Гиље са две чете пешадије и четири брдске хаубице. Непријатељ је био посео и положаје од Гиља дуж јужне ивице села Мијатовца па до коте 120, где су се ти положаји наслањали на Мораву. Јаче колоне одступале су ка Драгоцвету. Ипак, после краће борбе настављено је наступање, па

су коњичке патроле око 19 часова ушле у Јагодину. Током дана колона је имала двојицу погинулих и двојицу рањених редова.

Непријатељ напушта Ћуприју

Обе колоне Дунавске дивизије у току дана нису наишле на непријатеља. У раним јутарњим часовима јединице ове дивизије ушле су у небрањену Ћуприју. Непријатељ, који је посео железничку пругу од ћупријског моста до села Остриловца, зауставио је, у 11.30 часова, јаком митраљеском и пушчаном ватром Коњички ескадрон и одред мајора Додића.

Током 25. октобра армија је наставила наступање и ослободила вароши Ћуприју, Јагодину и Рековац. Мост у Ћуприји био је бачен у ваздух. Својим предњим деловима армија је избила на линију Јабуковац – Бећарско брдо – северно од Јагодине – Велики врх – Лисин Лаз – Кукова Липа – Столица – Голочело.

Параћинци су се коначно вратили у своју варош.

„Сутра, 25. октобра, чусмо да је наша далекометна артиљерија стигла, и доиста, чим она поче дејствовати, непријатељска малаксаваше, тако да је до поподне била већ ућуткана, те се Параћинци почеше враћати својим домовима, да виде чуда и покоре извршене за време њиховог одсуства. ... артиљеријска палба беше престала. Дан је био леп и друмом се бесмо измешали са придолазећом војском. Над нама су летели непријатељски аероплани и покад кад спуштали бомбе. На путу наиђосмо на једног убијеног коња. Ту је био рањен и један наш војник. Из далека видесмо окрњени торањ на цркви, знак дивљаштва непријатељског. Кад наступисмо у варош затекосмо саму пустош. Свака радња и кућа беше отворена, прозори сви поразбијани, да се је улицом газило по стаклу. Многе зграде порушене гранатама, а остале пробушене шрапнелима.

Највише беху порушене куће поп Заке Петковића, дућан пок. Милосава Павловића, кућа Жике Голубовића, кафана Ђоке Јовановића, аптека Ракићева али и још доста других. Из многих кућа беше изнесено тако рећи све покућанство. Многа стока беше отерана. Но, непријатељ нас још не остављаше.”

Током ових неколико дана велику улогу у спасавању Параћина имао је индустријалац Јулијус Минх, који је поверењем грађана заузимао положај председника општине у Параћину од одласка бугарских власти па до доласка српских власти. Он се одлично носио са немачким командантом места, а кад су Параћинци напустили своју варош, он их је отпратио до Сикирице и одмах се затим вратио у Параћин. Премда су га српски официри и војници саветовали да не улази у варош, он је ипак боравио у њој, и по цену сопственог живота, током 24. и 25. октобра.

„Чули смо од очевидаца да је г. Јулијус ових дан сам и без и једног помоћника и служитеља обилазио варош и на многим местима отклањао пљачку, коју су вршили они мрачни типови што нарочито овакве прилике искоришћавају.”

О борбама за Параћин Хаџи Видојковић износи следеће:

„За време тродневне борбе са непријатељем у самој вароши и на периферији њеној учествовао је Трећи батаљон другог пешадијског пука са својим командантом Марком Павловићем на челу. Борба је најпре вођена у самој вароши, затим је пренесена на северни крај вароши, куда је непријатељ потиснут, морао одступити. Одатле, из Параћинских винограда, непријатељ је давао отпор двадесеттрећег, двадесетчетвртог и двадестпетог октобра, заштићен својом артиљеријом која је тукла Параћин са севера и запада. Борба је била тако очајна да је у једном тренутку, двадесетчетвртог октобра, Параћин могао пасти у руке непријатељу да није било срчаности наших војника и њихових старешина.

При свршетку борбе, командант мајор Марко Павловић пао је смртно погођен непријатељским зрном а, команду је преузео капетан Ђорђе Томић, који је довршио дело ослобођења Параћина, двадесетпетог октобра 1918. године, пре подне.

Жртава је било доста. У порти овдашње цркве погребано је осим мајора Павловића још четрнаест погинулих војника. Слава ослободиоцима Параћина. Палим херојима вечни помен међу захвалним Параћинцима!”

Нажалост, када су већ мислили да су страхоте рата за њима, Параћинци су тешко страдали. Око три сата поподне појавило се над градом пет немачких аероплана. У ваздушном нападу који је трајао један сат на град је бачено око четрдесет бомби, од којих је погинуло шест особа, док је много рањено. Тек после овог напада Параћинци су се могли посветити обнови својих дома.

О уласку француских коњаника у Ћуприју сећања нам је оставио генерал Траније:

„... стижемо у Ћуприју. Говор председника општине прочитао је гимназијалац. На француском. За време нашег дефилеа, свирао је оркестар виолина. Марсељеза. Цвеће. Хризантеме. Узбуђен сам и срећан. Нешто раније, кроз Ћуприју су прошле српске трупе. Народ им је приредио диван дочек. Али, српски војници су одбили да приме дарове: везане мараме и цвеће! Рекли су: Чувајте то за француске војнике који ће ускоро да наиђу...”

Тог дана су аероплани Српске авијатике извели још један извиђачки лет са нишког аеродрома. Телеграмом о. бр.1449 шеф Српске авијатике доставио је следећи извештај српској Врховној команди:

„Итинерер: Ђићевац – Параћин – Ђуприја – Медвеђа – Свилајнац – Лапово – Крагујевац и долином Мораве натраг у Ниш. Опажања: У 14.30 часова, железнички мост на Морави код Ђуприје порушен је. Дрвени мост код вароши у пламену је. Путем: Ђуприја – Медвеђа – Свилајнац и даље на северу крећу, виде се многобројне колоне возова, који се крећу ка северу. У 15.10 часова, путем: Милошево – Лапово и даље ка северу крећу се многе коморе (до 500 кола). На железничкој станици Марковац налази се око 300 вагона. Око 15.30 часова, путем Крагујевац – Лапово, виде се шест колона возова, свака од по 30 кола. У Крагујевцу фабрика и станица горе. У 15.40 часова, од Крагујевца ка Десимировцу и даље ка северу, креће се велика колона возова са аутомобилима, укупно до 400 кола. Пу-

тем Јагодина – Крагујевац, нема живости, сем појединих кола. Железничка пруга је на више места оштећена између Параћина и Јагодине. Општи је утисак, да се непријатељ повлачи правцем ка северу, долином Мораве као и путем, који води од Крагујевца ка северу. Поједине се трупе повлаче долином Ресаве и одступају у правцу Марковца.”

Током 26. октобра настављено је гоњење непријатеља, који је и даље ужурбано одступао. Током тог дана ослобођено је Поморавље све до Лапова, као и Крагујевац. Било је само питање дана када ће српске трупе изаћи на Дунав. Време је било знатно хладније него претходних дана. Трупе Коњичке дивизије наставиле су гоњење непријатеља обема обалама Мораве, према северу, штитећи истовремено десни бок армије. Пред-

њи делови средње колоне су око 8 часова наставили гоњење и око подне су ушли у Багрдан, без додира са непријатељем. Колона је заноћила у Брзану, док су предњи делови избили на Рогот. Непријатељ је још држао Лапово. Дуж железничке пруге све до станице Велика Плана биле су запаљене све станице и магацини. Делови на десној обали Мораве су у 6.30 часова наставили наступање ка Деспотовцу, који су још у 6 часова напустили делови непријатељске војске. Око 8.30 часова претходнички ескадрон 1. коњичке бригаде ушао је у Деспотовац. Непријатељ је одступио ка Свилајнцу. Пошто су мајдани у Сењи и Равној реци затечени у исправном стању, надзорнику рудника наређено је да их обезбеди. Непријатељски слаби заштитнички делови задржали су се западно код реке Дубице. Претходнич-

ки вод је око подне дочекан пушчаном ватром са косе између села Плажана и Милаве, а нешто касније и код Великог Поповића. После краће борбе непријатељ је протеран, али се зауставио на источној ивици села Медвеђе. Ту је све до 17 часова пружио жесток отпор, чак и уз подршку артиљерије. Када је нападнут с фронта и с бока, напустио је Медвеђу и повукао се западно од села. Предњи делови десне и средње колоне избили су увече на линију Медвеђа – Рогот – јужно од Лапова. Дивизија је упутила извиђачка одељења правцима Петровац – Кучево – Велико Градиште и Петровац – Пожаревац – Рам. За хватање и одржавање везе са француским коњичком бригадом упућено је једно одељење правцем Жагубица – Нересница.

Дринска дивизија је од јутра наставила гоњење непријатеља. Средња колона Дринске дивизије протерала је слабе непријатељске делове из 30. дивизије са Мамутовачке косе (линија Стражара – Столица) на Жежељ и око подне продужила гоњење. Аустријанци су успели да се зауставе на јужној ивици града да би омогућили источном крилу 30. дивизије и Алпском корпусу да у последњем тренутку прођу кроз Крагујевац и одступе на север. Десна и лева колона наставиле су са обиласком Крагујевца. Десна колона наступала је ка Лисином лазу без додира са непријатељем. Колона је заноћила са главнином на Расподама, а са предњим деловима на линији Милановац – Прњавор, без додира са непријатељем. Лева колона је уз слаб отпор избила на линију Копиловац – Лак – Кутлово и продужила гоњење ка Врбици. Извиђачки делови 2. коњичког пука, потпомогнути пешадијским деловима леве колоне, водили су борбу западно од Кнића, Бумбаревог брда и Радмиловића. Непријатељ је дејствовао са неколико брдских и једним пољским топом. Армија је својим предњим деловима пред мрак избила на линију Медвеђа – Трифуново брдо – Рогот – Прњавор – Милатовац – Жежељ – Копиловац – Лак – Кутлово. Непријатељ је евакуисао Крагујевац, где је око подне тукао артиљеријом АТЗ, касарне и болнице, али је око 13 часова престао.

Гонећи непријатеља десна колона Моравске дивизије заноћила је на Трифуновом брду, а лева колона на Равном гају. Дивизијска резерва заноћила је код Дубоког. Дунавска дивизија је са десном колоном допела на коту 206, северозападно од Јагодине, а предњим деловима на линију Липар – Рибник. Лева колона достигла је село Црнчу (предњи делови код Горњег Штипља, са избаченом четом код Средњег врха). Одред мајора Додића доспео је до села Милошева, северно од Баграна. Дивизија нигде није успоставила додир са непријатељем. Када су јединице дивизије пролазиле кроз Јагодину становништво је организовало свечани дочек. Штаб дивизије заноћио је у Јагодини.

Нису то они Немци

По губитку Крагујевца дошло је до слома у 11. армији, која је измакла контроли свог команданта. Морално поколебана војска није могла да изведе противнапад, па је генерал Штојбен издао наређење за повлачење. Сматрао је да испред свог фронта има шест српских и по једну француску и грчку дивизију. Био је суочен и са све жешћим нападима устаника у позадини фронта. Због свега тога закључио је да не постоје услови за упорну одбрану, па је 26. октобра донео одлуку да се без застоја армија повуче из Србије. По његовом мишљењу то је био једини начин да се трупе сачувају у добром стању за непосредну одбрану Монархије.

Прва армија је изјутра држала линију Медвеђа – Гложани – Рогот – Драчко поље – Врбица. Крагујевац и Багрдански теснац су били чврсто у српским рукама. У току дана армија је продужила продирање не допустивши непријатељу да се опорави. На фронту Коњичке дивизије непријатељ је изјутра 27. октобра упорно бранио косу на левој обали Клечар потока, а од 9 часова отпочео је повлачење ка Свилајнцу. Током дана осло-

бођен је Свилајнац. Генерал Траније је оставио сећања и о уласку француских трупа у Свилајнац:

„... три дана касније били смо у Свилајнцу, главном месту богате Ресаве. Какав величанствен дочек! На уласку у град, група младих девојака. Већина говори француски. Записао сам имена девојака: Јелена, Даница, Вида, Љубица, Милица. Оне су ми дале везену заставу коју су за време бугарске окупације тајно радиле, ризикујући живот. То је било платно на коме су златом извезене заставе уједињених народа. Како међу њима нико није знао каква је америчка заставка, девојке су је замислиле као српску са звездицама у углу. На дну ћирилицом извезена слова: *Ослободницима Србије. Свилајнац 1918. Младе девојке из Ресаве. Дајући ми на дар ову заставу, девојке су ми рекле да је једна везиља болесна. Отишао сам кући њених родитеља и поздравио је, пожелевши јој брзо оздрављење...*”

Дунавска дивизија је избила на линију Марковац –Рогот–Трашеница. Њен 9. пук је око поднева био на Виску. Коњички ескадрон дивизије је у 15 часова заузео Рачу, а одред мајора Додића је предвече заузео Велику Плану. Десна колона Дринске дивизије је са пред-

њим деловима била на Виску, а са коњичким патролама у Рачи. Није било додира са непријатељем. Средња колона била је на Чумићском брду. Лева колона је рано изјутра продужила покрет од села Драча за село Кутлово и Магареће брдо да би око 15 часова избила на Угљаревац, а са једном четом допрла до Страгара. Ни овде није било додира са непријатељем. Непријатељ јачине око једног пука пешадије и два ескадрона коњице је око 10 часова одступио преко Козорепа и Овсишта за Божурњу и Тополу. У току дана јединице дивизије ушле су у Крагујевац, јер је град обезбеђен од даљег непријатељског бомбардовања. Одступајуће непријатељске делове су још пре доласка српских претходница нападали мештани, што је њих још више убрзало, па су одступали у највећем нeredу. Свуда на путевима су остављани топови, каре са муницијом, ранчеви, па чак и пушке. Дринска дивизија до краја операција више није имала додира са непријатељем. Дивизија је на падинама Рудника ступила у додир са комитама, чији је магацин оружја и муниције био у манастиру Благовештењу код Страгара. Комита је било око 600, али им је број свакодневно растао. До тада су били запленили око 150 волова, три аутомобила и доста

коморе (коње су побили). Истог поподневна патрола из средње колоне, заједно са комитама, протерала је једно слабије аустроугарско одељење из Шаторње.

Моравска дивизија продужила је гоњење, пребацивши се преко Ресаве. Предњи делови армије избили су пред вече на линију Коњушнице – Витежево – Кушиљево – Стари Ахибеговац – Смрдан – Јарушице – Чуми – Пласковац – Шаторња. Тог дана командант армије издао је ново наређење о даљем наступању. Коњичка дивизија је својом главнином требало да наступа ка Пожаревцу, а помоћном колоном ка Смедереву. Моравска дивизија имала је да наступа левом обалом Мораве правцем Паланка – Азања – Велика Крсна – Умчари – Гроцка. Дунавска дивизија имала је да дејствује правцем Наталинци – Топола – Космај – Ковиона – Рипањ – Београд. Немци и Аустроугари су 28. октобра убрзали повлачење, тако да контакта између супротстављених страна готово више неће ни бити. Срби једноставно неће моћи да стигну непријатеља у одступању.

Нису српски војници без разлога говорили: „Нису то они Немци из 1915. године!”

У овим ратним дејствима учествовали су, према не у првим редовима, и српски понтонири. По доласку

на Јужну Мораву код села Пуховца, мостови трен 1. армије оправио је дрвени мост кога је непријатељ био порушио. Нешто касније, трен је код Јасике делом од понтонирског материјала, а делом од месних средстава подигао мост преко Западне Мораве. На мосту је остављена најнеопходнија посада, па је трен прешао у Ћуприју. Ту је заплењена велика количина немачког понтонирског материјала, од кога је склопљен мост преко Мораве. На изради новог моста ангажовани су и непријатељски ратни заробљеници. Задњих дана октобра један део великих немачких понтона спуштен је Моравом и Дунавом до Великог Градишта, где су склопљени чамци за веслање, помоћу којих су превожене наше и француске трупе.

Овим се завршавају борбе за ослобођење Поморавља, а започиње операција током које су српске јединице, следећих пар дана, избиле на Дунав и Саву.

Током 28. октобра 1. армија наставила је гоњење непријатеља према северу, ка Дунаву и Сави, наилазећи на слаб отпор непријатеља, који се разбијен повлачио у неред, гоњен од трупа и од већег броја наоружаних мештана – устаника, који су се још неослобођени подигли на оружје да бране своју имовину од плачке непријатељских трупа у повлачењу. У свом енергичном надирању, које се местимично продужило и до поноћи, трупе ове армије са својим предњим деловима избиле су на линију Пожаревац – Паланка – Обеше-

њак – Наталинци – Топола – Аранђеловац, ослободивши сва ова места.

Коњичка дивизија је на основу наређења команданта 1. армије од 27. октобра требало да следећег дана настави наступање у овом распореду: десна колона (седам ескадрона, један ескадрон пешке и шест топова) наступа правцем Свилајнац – Пожаревац – Костолац са задатком да заузме фронт до ушћа Мораве; један део упућен је преко Петровца долином Мораве ка Кличевцу и Раму, ради осигурања десног бока; једна патрола од Црнућа ка Великом Градишту; једна ка Голупцу и једна у Жагубицу за хватање везе са француском коњицом. Лева колона (један ескадрон пешке и два топа) наступа правцем Велика Плана – Сараорци – Смедерево са задатком да заузме фронт од ушћа Мораве до Смедерева.

Главнина леве колоне Коњичке дивизије је 28. октобра у 6 часова и 50 минута кренула из Старог Ацибеговца, док су још пре тога предњи делови у 6 часова посели Велику Плану, али су при даљем наступања задржани око 7 часова непријатељском артиљеријском ватром (три топа) на десној обали реке Јасенице. Непријатељ је посео леву обалу Јасенице од крњевске воденице до ушћа у Мораву. По извештају патроле у 13 часова није било непријатељских снага у Паланци и Крњеву. По исказу мештана непријатељ се налазио код

Голобока. Око 18 часова стигао је 1. батаљон 1. пешадијског и посео Јасеницу лево од леве колоне коњичке дивизије. Колона је заноћила у Великој Плани са предњим деловима на Јасеници десно од друма за Смедереву па до Мораве.

Немци су у Пожаревцу још 6. октобра 1918. преузели власт од Бугара. Почев од 22. октобра кроз град пролазе колоне немачких јединица које се нису дуже задржавале у вароши већ су продужавале за Дубравицу, одакле су се шлеповима пребацивали преко Дунава у Банат. Командант Пожареваца и све немачке власти престале су да функционишу 27. октобра, а 28. октобра изјутра напустиле су варош.

Премда је 2. коњичка бригада Коњичке дивизије требало да се прикључи дивизији на простору села Кушијева, она је из оправданих разлога каснила. Због тога је 1. коњичка бригада сама наставила гоњење непријатеља друмом Кушијево – Жабаре – Орашје – Пожаревац. Као појачање бригада је добила један пешадијски батаљон и једну брдску батерију из Моравске дивизије. Наступање је започело 27. октобра у 22 часа. Бригада је у току ноћу изненадила непријатељске снаге испред Жабара и одбацила их на село Ракинац (Симићево). Непријатељ који је очекивао да српске јединице наставе наступање тек изјутра одступио је у паници и по лошем времену оста-

вљајући телефоне у Жабарима. Око 11 часова српске претходнице биле су у Ореовици, док су непријатељске снаге у јачини од две чете са батеријом наставиле одступање друмом ка Пожаревцу. Главнина 1. коњичке бригаде наступала је гребеном између Мораве и Млаве практично без непријатељског отпора. Непријатељ је тек код Лучице на Миловом брду пружио слаб отпор с циљем добијања у времену, након чега се око 19 часова повукао и то возовима ка Смедереву, а мањим деловима ка Дубравици и Костолцу. Да би се избегло рушење Пожареваца, бригада се по подне 28. октобра задржала код Пољане. Око поноћи 28/29. октобра немачке заштитнице напустиле су град и одступиле ка Дубравици. Одмах за њима у варош је око 23 часа ушла српска официрска патрола под командом мајора Чемерицића, коју су дочекали одушевљени грађани. Патроле су одмах упућене у свим правцима ка Дунаву. За извиђање и осигурање упућен је још раније 3. ескадрон 1. коњичког пука капетана Муцића, који је 28. октобра у 8 часова изјутра заузео Петровац на Млави.

Придодати батаљон Моравске дивизије заноћио је на Жutom брду са наређењем да 29. октобра поседне Пожаревац. Од два заробљена непријатељска војника из раденичке чете сазнало се да се један аустроугарски батаљон ноћу 28/29. октобар укрцао у Дубравици у велике моторне чамце и пребацио преко Дунава.

Дринска дивизија је током дана наставила са наступањем, тако да су до 18 часова десна и лева дивизијска колона избиле главнином код Божурње и Шаторње. Колубарски одред био је прикупљен код Кутлова и спреман за покрет. Дивизијска резерва са хаубичким дивизионом је била на Чумићком брду. Извиђачки делови 2. коњичког пука Коњичке дивизије потчињеног Дринској дивизији ушли су 27. октобра у 23 часова у Горњи Милановац, у који је изјутра 28. октобра ушао и извиђачки ескадрон истог пука. Предњи делови дивизије заноћили су на линији Бање – Липовац – Венчац – кота 675.

Дунавска дивизија је такође наставила наступање, али је само њен коњички дивизион имао некаквог додира са непријатељем. Ескадрон је у 12 часова ушао у Наталинце, али се непријатељ већ у току ноћи повукао у Жабаре. Ескадрон је наставио наступање ка Тополи.

Моравска дивизија је предала једна батаљон и једну брдску батерију Коњичкој дивизији, а са осталим снагама прегазила Велику Мораву код Старог Ацибеговаца и наставиле наступање левом обалом Велике Мораве. Претходница дивизије заноћила је у Смедеревској Плани, а главнина у Великој Плани. Када је у 16 часова стигао у Велику Плану, командант дивизије утврдио је да непријатељ држи леву обалу Јасе-

нице на линији Велико Орашје – Крушево, због чега је одмах упутио један батаљон са брдском батеријом правцем Краљево – Голобок – Михаиловац и даље ка Смедереву са задатком да обезбеди десни бок дивизије и да послужи као ослонац левој колони Коњичке дивизије у протеривању непријатеља ка Смедереву. За време подилажења Крушеву одред је тучен јаком артиљеријском ватром од једне пласиране батерије северно од друма Орашје – Крушево. Одред је заноћио у Крушеву.

Ка обалама Дунава

Током 29. октобра 1. армија продужила је надирање према северу енергично гонећи непријатеља са тежњом да што пре избије на обалу Дунава и Саве наилазећи на слабији отпор непријатеља. Пред мрак, Коњичка дивизија, десно крило армије, избила је на обалу Дунава на просторију од Кличевца до Дубравице, а предњи делови осталих дивизија задржали су се услед мрака на линији Радинац – Умчари – Младеновац – Крченик – Медведњак – Клањевци – Дићка главица.

Коњичка дивизија (без једног пука) продужила је надирање долином реке Мораве према северу, тежећи да што пре избије на обалу Дунава. Изјутра 29. октобра у Пожаревац је ушла главнина 1. коњичке бригаде, а предњи делови бригаде наставили су ка Дунаву. Српске претходнице изашле су на Дунав и поселе фронт Кличевца – Дубравица у 10 часова 29. октобра 1918. године. При избијању патроле код Дубравице, патрола је добила артиљеријску ватру са монитора. Цео овај простор био је очишћен од непријатељских војника, који су протерани преко Дунава. Патроле су упућене ка Раму, Великом Градишту и Голупцу.

Непријатељ је држао положаје код села Орашја, које је напустио 29. октобра око 4 часа изјутра. Лева колона Коњичке дивизије се у 6 сати покренула и словивши слабији непријатељски отпор код Лозовика наставила предњим деловима гоњење све до 16 часова, када ју је непријатеља задржао у селу Радинцу. Непријатељ у јачини две чете пешадије, два вода коњице и два топа посео је утврђене положаје нешто северније од села. Због тога је колона посела положаје на северној ивици Радинца, бранећи друм и железничку пругу. Ту је и заноћила. Коњички 2. пук остао је у саставу Колубарског одреда.

Дринска дивизија је и током 29. октобра наставила наступање. Њена десна колона је у 13 часова стигла у Копљаре и упутила извиђачке делове ка Марковцу и Стојнику. Лева колона је у 15.30 часова била северно од Аранђеловца, а предњи делови на линији Крченик – Медњак. Колубарски одред је до поподнева

стигао у Белановце, а извиђачки ескадрон испред Клањевца и Дића. Дивизијска резерва била је код Липовца.

Дунавска дивизија се 29. октобра налазила код Тополе. Коњички ескадрон стигао је непријатељске делове у 9 часова код села Богословци и од њих отео два аутомобила (од којих један исправан). Након тога ескадрон је продужио наступање у правцу Космаја и том приликом, у 14.20 часова, прошао кроз Младеновац.

Моравска дивизија је наставила напредовање левом обалом Велике Мораве. Претходница дивизије је око 15 часова прошла Велику Крсну и заноћила код Умчара. Одред упућен као десна побочница заноћио је северно од села Михаиловца. Додира са непријатељем није било. Главнина са штабом заноћила је код Велике Крсне.

Током 30. октобра 1. армија наставила је надирање према северу наилазећи на слаб додир са непријатељем, који се и тог дана нагло и у неред у повлачио ка Дунаву и Сави. Своје дејство армија је тог дана проширила и на исток до Великог Градишта како би очистила терен од непријатељских делова, протерала их преко Дунава и хватала везе са деловима француске Источне војске (коњичком бригадом генерала Гамбете) на запад до линије Словац – Шабац, чистећи долину Колубаре. Предњи делови армије задржали су се увече 30. октобра на линији Велико Градиште – Кличевац – Смедерево – Гроцка – Ђуринци – Космај – Венчани – Лазаревац – Словац. Током целог дана падала је киша, путеви су били необично раскаљани, а воде су надолазиле.

Коњичка дивизија је са својом десном колоном задржана у току 30. октобра на обали Дунава, на одсеку Кличевац – Дубравица, упућујући извесне делове источно ка Раму и Великом Градишту, с циљем чишћења

десне обале Дунава од непријатељских делова и хватања везе са деловима француске коњичке бригаде генерала Гамбете. Изјутра око 4 часова патрола упућена ка Великом Градишту напала је непријатеља јачине око 30 војника са митраљезима, који је држао Велико Градиште, али је овај напад одбијен. После тога, овој патроли упућено је појачање како би протерала непријатеља из Великог Градишта. До поднева Градиште је ослобођено. Официрска патрола је у 10.05 ушла у Голубац. По исказу мештана непријатељ у јачини једног вода налазио се у селима Радошевцу и Бикињу, а једна чета у селима Усију и Пониквама. Поред тога непријатељ је прелазео у чамцима и у друга села у околини Градишта и Голупца ради пљачке. Лева колона Коњичке дивизије пошла је из села Радинца у гоњење непријатеља, који је током ноћи одступио, изјутра у 6 часова 30. октобра и већ у 7 часова, после краће борбе, јужно од вароши, ушла у небрањено Смедерево протеравши слабије непријатељске делове преко Дунава. Претходне ноћи непријатељ је са острва пребацио преко стотину српских интернираца на обалу код Дубравице. Колона је на основу постојећег наређења запосела положаје којим је обезбеђивала обалу Дунава од Смедерева до ушћа Велике Мораве. Овде ће се задржати све до 6. новембра 1918, када ће најпре одмаршевати до Великог Градишта, где ће на сплавовима прећи у Банат. Током 30. октобра у Пожаревац су стигла и два батаљона и коњички ескадрон француске 17. колонијалне дивизије.

Моравска дивизија је од раног јутра наставила наступање, са линије Умчари – Мијаиловац, према није било додира са непријатељем. У 11 часова претходница је избила на Дунав код Гроцке без додира са непријатељем. Дивизијска артиљерија гађала је два монитора који су вукли шлепове. Главнина дивизије заноћила је на просторији Бегаљица – Пударци – Умчари.

Дринска дивизија се око поднева 30. октобра налазила на линији Стрмо-

во – Борешница. Лева колона имала је наређење да се одмара у Венчану, осим једног батаљона са два топа који је упућен ка селу Црњану, али тако што би по једна чета са два митраљеза маршовала преко Степојевца и Лазаревца ка Обреновцу и Убу, ради чишћења територије од непријатеља и заштите од пљачке. Предњи делови леве колоне по подне протерали су једну непријатељску чету код Сибнице и стигли до Слатине. На путу Росава – Венчане непријатељ је оставио доста артиљеријске муниције. Дивизијска коњица је упућена ка Умци и Обреновцу. Коњички ескадрон је у 14 часова из Степојевца протерао 25 аустроугарских жандара. Колубарском одреду наређено је да најенергичније делује у правцу Словац – Шабац. Већ у 7.45 часова предњи делови одреда ушли су у Лазаревац, а у подне су се пребацили преко Колубаре и потисли непријатељске заштитнице код железничке станице Лајковац. Ко-

лубарски одред је пре подне током наступања заробио шест непријатељских војника из 1. јегерског батаљона и 89. аустројског пука. До 18 часова десна колона стигла је до села Копљара, а око 14 часова Колубарски одред прешао је село Брајковац. Штаб дивизије налазио се у Аранђеловцу.

Све ближе престоници

Дунавска дивизија наставила је са наступањем без додира са непријатељем. Коњички ескадрон је у 13 часова ушао у Сопот у коме није било непријатеља. Од патроле упућене правцем Рогача–Дучина ради осигурања преноћишта сазнало се да су се у Дучини задржали слабији непријатељски делови, који

су после краће борбе протерани. Према извештају патроле упућене ка Раљи, ради расветљавања ситуације на Ковиони дознало се да се непријатељ повукао око 17 часова са Ковионе и одступио у правцу Рипња. Поједини делови задржали су се у Парцанима ради пљачке али их је патрола под командом потпоручника Животе Јелића растерала. Око 18 часова десна колона се са главнином налазила код Младеновца, а лева код села Раниловића са предњим деловима нешто северније. Штаб дивизије налазио се у Аранђеловцу.

Прва армија је 31. октобра продужила надирање према северу ка Београду, Обреновцу и Шапцу, гонећи непријатеља ка Дунаву и Сави. До додира са непријатељем долазило је ретко јер се потпуно разбијен, нагло и у неред у повлачио као прелазима на Дунаву и Сави. Десно армијско крило (Коњичка дивизи-

ја) задржала се непосредно на десној обали Дунава на фронту од Великог Градишта до Смедерева у осматрању, док су остале дивизије са својим предњим деловима избиле на линију Гроцка – река Болечица – Лештани – Липа (к. 272) – Ковиона – Губеревци – Слатина – Степојевац – Конатица – Мислођин – Степање.

Коњичка дивизија је 31. октобра протерала ситне непријатељске делове око Градишта и Голупца тако да од поподнева тог дана није било више непријатеља на десној обали Велике Мораве. Предњи делови Моравске дивизије заноћили су на линији Болечица – село Лештани. При подилажењу Болечу одступиле су у неред две непријатељске чете са четири митраљеза. Штаб дивизије сместио се у Гроцкој. Главнина десне колоне Дунавске дивизије заноћила је у Раљи, а претходница на линији Ковиона – Трешња – Липа (к. 372). Главнина леве колоне Дунавске дивизије заноћила је на линији Губеревци – Сопот, избацујући осигуравајуће делове напред. Коњички ескадрон наишао је на непријатељске делове на коти 312, који су отворили митраљеску ватру на српске патроле али су се затим повукли. До 21 часа сав простор до линије Авала – Петров гроб био је слободан, а непријатељ се налазио у Пиносави. Штаб Дунавске дивизије био је у Сопоту. Дринска дивизија је заноћила око Младеновца, а Штаб дивизије у Аранђеловцу. Коњички ескадрон Дринске дивизије покушао је око 15 часова 31. октобра прелаз преко Колубаре код села Мислођина, али је спречен непријатељском пешадијом. Један батаљон Дринске дивизије стигао је пред мрак код села Конатице и пребацио једну чету преко Колубаре код Лазаревца. Колубарски одред пребацио се преко Колубаре и наставио гоњење непријатеља у правцу Уба и Шапца.

Српска 1. армија је и током 1. новембра продужила надирање према северу ка Београду, Убу, Обреновцу и Шапцу гонећи разбијеног непријатеља ка Дунаву и Сави. Десно армијско крило (Коњичка дивизија) налазило се на фронту Велико Градиште – Пожаревац – Смедерево у осматрању. Остале дивизије са својим предњим деловима избиле су на линију Велики Врачар – Милићево брдо – Велико село – Винча – Велики мокри луг – Бањица – Жарково – Железник – Остружница – Умка – Барич – Мислођин – Конатица – Степање.

Коњичка дивизија је 1. новембра остала на својим положајима, ухвативши везу са 17. француском колонијалном дивизијом. Током дана у Смедереву је ухваћено 14 скривених непријатељских војника. Моравска дивизија је затим са линије река Болечица – село Лештани – Мостиње продужила гоњење у две колоне уз Дунав у правцу Београда, гонећи непријатеља са којим у току дана није имала додир. Око 15 часова 1. новембра посела је положаје Велики Вра-

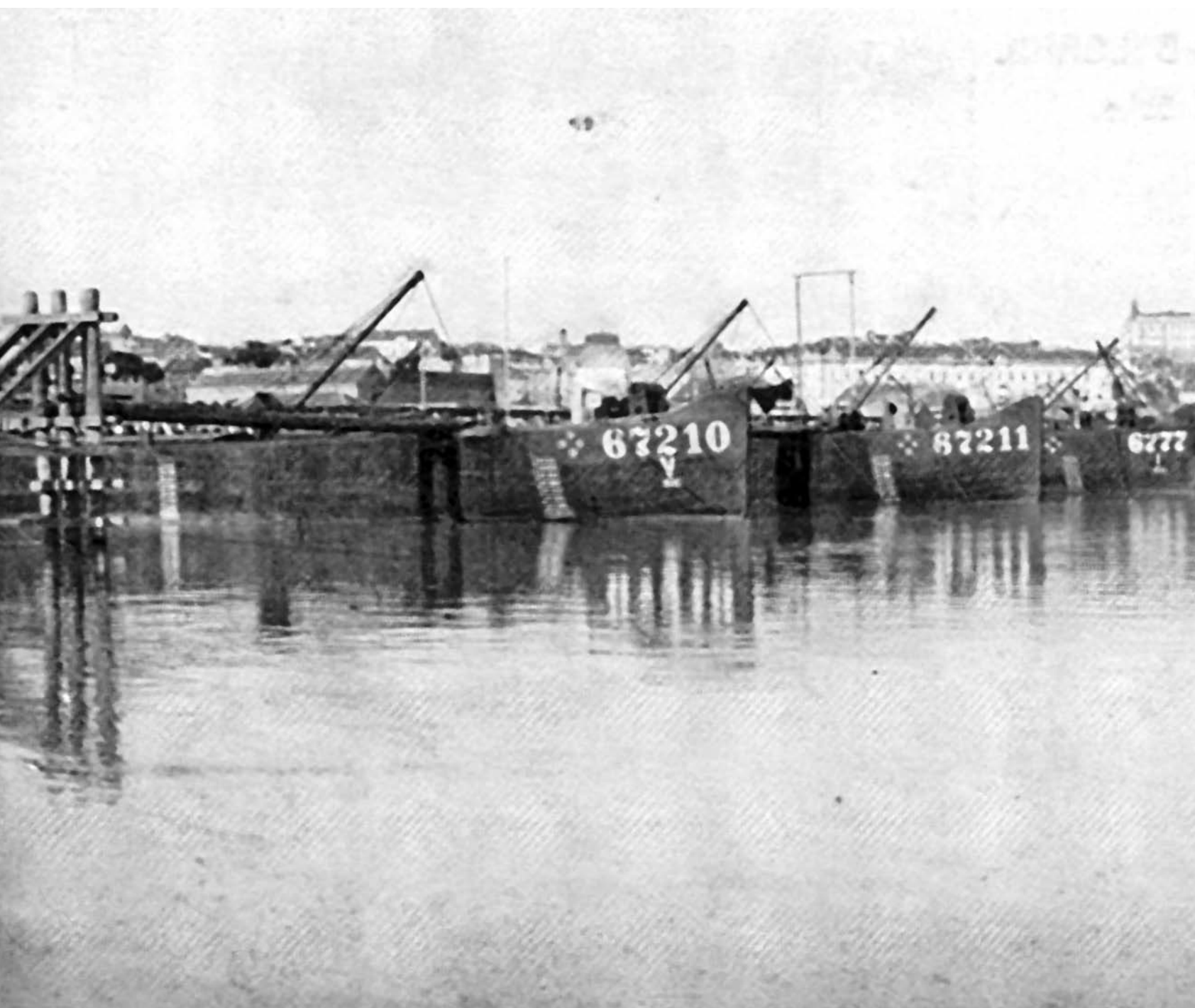

чар – Милићево брдо – Велико село – Винча и то без додира са непријатељем. При избијању код Вишњице непријатељски монитори који су пловили ка Земуну испалили су неколико граната, али без резултата. По захтеву председника вароши Београда предвече је у град упућена једна чета 1. пешадијског пука. Десна колона Дунавске дивизије је у 15 часова доспела главнином на Торлак, а предњим деловима на линију Топчидерско брдо – Велики мокри луг; један батаљон 7. пешадијског пука упућен је у мрак у Београд ради одржавања реда и осматрања Саве. Лева колона Дунавске дивизије избила је на Петров гроб, а извиђачки делови ка Бановом брду, Железнику и Остружни-

ци. Додира са непријатељем није било. Међутим, у Београд је први ушао коњички ескадрон Дунавске дивизије још у 10.30 часова да би већ у 11 часова посео Калемегдан. Ескадрон је утврдио да је непријатељ већ порушио све понтонске мостове, а железнички мост дигао у ваздух.

У међувремену друга група дивизија генерала Патеа (Patey), коју су чиниле 17. колонијална и 76. француска пешадијска дивизија, 19. октобра ослободила је Зајечар, а нешто касније 76. дивизија посела је обалу Дунава од Видина до Лом Паланке. Коњичка група генерала Гамбете је 27. октобра ослободила Доњи Милановац, а 30. октобра и Неготин.

У Србији више нема непријатељских војника. Јединице српске војске од 28. октобра практично више неће водити озбиљније борбе са аустроугарским и немачким пешадијским, коњичким и артиљеријским јединицама, али хоће, и то у неколико наврата, са аустроугарским мониторима.

Дејства на рекама

Аустроугарска Дунавска флотила играла је запажену улогу у борбама за освајање Србије и Румуније током 1915. и 1916. године. Када је 29. новембра

1916. Дунав до Радујевца очишћен од мина, завршена су и дејства Дунавске флотиле. Монитори су раздељени по већим румунским лукама на Дунаву, а неки су упућени и на оправке у Будим и Турн Северин. По завршеној оправци, бродови су до почетка 1918. остали у лукама да би тада сви бродови Дунавске флотиле били окупљени у Сулини. Одавде је део, 8. априла 1918, пребачен у Одесу и даље за Николајев. На Црном мору, Дњепру, Дњестру и Бугу бродови флотиле нису изводили борбена дејства, већ су само вршили полицијску службу.

Повлачење Аустроугарске Дунавске флотиле ка Будимпешти

Крајем септембра 1918. аустроугарском генералштабу било је јасно да ће бити тешко задржати савезничке снаге јужно од Саве и Дунава. Због великог значаја којег је могла имати у евентуалним будућим борбама око Саве и Дунава, почетком октобра Дунавској флотили наређено је да се прикупи у Браили. Главнина флотиле („Енс“, „Босна“, „Темеш“, „Велш“ и „Виза“) испловила је 13. октобра из Браиле узводно Дунавом и већ 16. октобра прошла је поред Лом Паланке. Ту су јој се придружили „Бодрог“ и „Компо“, док су „Самош“ и „Кереш“ чекали у Калафату. Како у то време нису евакуисани пловни објекти из Црног мора, крцатих заплењеним материјалом из Украјине и Крима, у Сулини су до 19. октобра остали, ради њихове заштите, монитори „Сава“, патролни чамац „Баршч“ и минерско одељење са минополагачем „Уна“.

Крајем октобра флотила је добила задатак да подржава прелазак остатака аустроугарске војске из Србије на леву обалу Дунава. У то време она се састојала од два дивизиона монитора и од дивизиона патролних чамаца. Флотила је била подељена у групе од по два монитора и од по два патролна чамца. У опреми је укупно било осам монитора и то „Босна“, „Енс“, „Ин“, „Сава“, „Темеш“, „Бодрог“, „Кереш“ и „Самош“. Два најстарија монитора „Марош“ и „Лајта“ били су стављени у распреду у главној бази флотиле у Будиму. Свих осам патролних чамаца „Виза“, „Барш“, „Компо“, „Велш“, „Фогаш“, „Чука“, „Лач“ и „Штор“ било је оперативно. У саставу флотиле налазило се и десетак мобилисаних бродова и реморкера (један командни брод, пет наоружаних бродова, три миноловца и минополагача, један болнички брод и један брод за позадинску службу флотиле са више шлепова). Команда флотиле налазила се на јаhti „Хебе“, а команда оперативних снага на једном од монитора. Дунавска флотила представљала је моћну снагу, која је могла озбиљно да доведе у питање савезничко форсирање Дунава, погото-

во што је савезничка тешка артиљерија била далеко заостала, а она је представљала једину реалну опасност за мониторе. Ипак, распад Аустроугарске монархије имаће погубне последице и по флотилу, тако да она неће извести намењен јој задатак.

Заједно са Дунавском флотилом повлачио се и мањи број немачких пловних објеката, који су употребљавани око Истанбула. Нешто раније, 9. септембра 1918, од немачке Команде дунавских стражарских чамаца и Царске немачке дунавске флотиле формирана је немачка Дунавска стражарска флотила, јачине 37 пловних јединица са 202 члана посаде. Највећи део флотиле није успео да се евакуише узводно Дунавом, па су због тога од 10. до 12. новембра 1918. скоро све пловне јединице потопиле њихове посаде. Укупно су уништена 24 моторна чамца, док их је шест враћено румунској хидротехничкој служби. Шест чамаца покушало је да се повуче са аустроугарском флотилом.

„Сава“, „Баршч“ и „Уна“ су 22. октобра, око 19 часова, пловећи Дунавом узводно форсирала пролаз код Лом Паланке упркос ватри двеју француских батерија од 75 милиметара. Бродови су гађали пристаниште и варош гранатама од 105 и 150 милиметара. Био је то први сукоб бродова Дунавске флотиле са савезничким снагама. Током те ноћи доћи до још једног сукоба између бродова и француских артиљераца код Лом Паланке. „Сава“ и друга два брода стигли су 23. октобра у Турн Северин. Око 25. октобра готово сви бродови флотиле налазили су се на сектору Турн Северин – Београд. Кевеш је 28. октобра наредио флотили повлачење из Београда за Нови Сад. Ради обезбеђења аустроугарског повлачења у рејону Смедерево–Београд, остаће само монитори „Бодрог“, „Самош“ и „Босна“.

До првог сукоба српских трупа са бродовима флотиле доћи ће 29. октобра. Тога дана око 10 часова једна патрола Коњичке дивизије је у тренутку када је избила на Дунав код Дубравице потпала под ватру са аустроугарских монитора. Сутрадан, око 11 часова изјутра, тукле су код Гроцке, брдске батерије Моравске дивизије два монитора који су вукли шлепове ка Београду. Нешто касније код Винче је укрцан у шлепове један аустроугарски батаљон и више топова. Код Винче је укрцано и око 30 шлепова разног материјала (жита и стока) и све је под пратњом монитора одвезено ка Београду. При избијању српских трупа код Вишњице 1. новембра, монитори су испалили неколико метака, али без резултата.

Командант Дунавске флотиле, комодор, капетан бојног брода Мариус Ратковић се од 28. октобра налазио на командном броду „Хебе“ у Новом Саду. Ту је 30. октобра примио отворени телеграм, којим му је наређено да преда флотилу мађарској влади у Будиму. Одмах затим људство словенске народности отказало је послушност. То је приморало Ратковића да 31. октобра преда флотилу најстаријем официру мађарске народности ка-

петану Олафу Вулфу и да истог дана отплови јахтом „Хебе“ за Беч. Ионако лоше стање на бродовима је од 31. октобра постало потпуно хаотично. Због дезорганизације у снабдевању осећала се велика оскудица у храни, што је довело до тога да је дисциплина и мађарског дела посаде у потпуности попустила. Због тога је Вулф настојао да што пре стигне у Будим и тако спасе целокупну флотилу предату Мађарској. Чим су се 1. новембра сви бродови, осим „Бодрога“, сјединили у Новом Саду, флотила је наставила узводну вожњу, с циљем да што пре стигне у Будимпешту. Пре подне 2. новембра бродови су пристали у вуковарску луку да би се искрцали морнари Југословени, њих око 40. Капетан фрегате Вулф уопште се није обазирао на велики број пловних објеката у луци, већ је одмах наставио пловидбу ка Будимпешти, где је стигао 6. новембра.

Монитор „Бодрог“ је током 31. октобра обезбедио прелазак аустроугарских и немачких јединица

Након овога одустало се од одсукавања монитора, али је све до 5. новембра искрцаван материјал са монитора на обалу. И поред непрекидног дејства српских брдских топова, извесна количина жита и артиљеријске муниције је искрцана. Пар дана након тога брод су посели српски војници, али је „Бодрог“ ипак остао насукан све до пролећа 1919. године

Заплена аустроугарског пловног парка

Аустроугари и Немци су приликом повлачења из Србије и Румуније евакуисали су огромне количине заплењеног материјала, пре свега прехранбених производа. Највећи део евакуисан је Дунавом. За српску војску и остале савезничке снаге заробљавање овог материјала било је од прворазредног значаја. Порушена железничка пруга Солун–Скопље–Ниш–Београд онемогућавала је свако значајније снабдева-

преко Дунава у рејону Гроцка–Београд. Евакуација је настављена и у току ноћи. Због изненадне појаве густе магле „Бодрог“ се насукao на леву обалу Дунава, насупрот Вишњице. Насукавање је било такво да се брод није могао ослободити сопственом снагом, па ни помоћу других монитора који су му током ноћи покушали помоћи. У зору су монитори наставили пловидбу ка Новом Саду, а „Бодрог“ су притекли у помоћ помоћна речна топовњача „Самсон“ и најјачи дунавски реморкери „Вулкан“ и „Донау“. Ујутро 1. новембра јединице 1. моравске бригаде избиле су на Дунав код Вишњице. У саставу ових делова била је и 6. брдска батерија Моравског артиљеријског пука, која је одмах отворила ватру на насукани монитор и бродове који су покушали да га одвуку. Убрзо су прецизном ватром брдских топова потопљена оба реморкера. Том приликом удавио се већи број чланова посаде и избеглица укrcаних на реморкеру „Вулкан“.

ње савезничких оперативних трупа. Транспорт за потребе становништва Србије се још дуго времена неће моћи изводити овом саобраћајницом. Запленом бродова на Дунаву омогућила би се прехрана становништва и војске током неколико следећих, критичних зимских месеци. Овим би се омогућило да се сви камиони, којих је било веома мало, употребе искључиво за транспорт војног материјала, пре свега муниције.

Српске претходнице изашле су на Дунав и поселе фронт Кличевац–Дубравица у 10 часова 29. октобра 1918. године. Током 31. октобра и 1. новембра Коњичка дивизија заузела је Велико Градиште, Голубац и Смедерево. Делови Моравске дивизије су ујутро 1. новембра избили на Дунав код Вишњице. Истог дана, у 10.30 часова, ескадрон Дунавске дивизијске коњице ушао је у Београд, а делови Дринске дивизије стигли су на реку Саву и запосели фронт Обреновац–Дебрц. Једна чета Дунавске дивизије ушла је 5. новембра у Земун, а 7. новембра Коњичка

дивизија запосела је Базјаш и Нову Молдаву. Делови Дринске дивизије су 7. новембра запосели Вуковар, док су француске трупе 12. новембра ослободиле Доњи Милановац и Кладово. Коначно, 14. новембра Дунавска дивизија заузела је Бају.

На основу горе изнетог можемо рећи да ниједан противнички брод (осим донекле монитора) после 31. октобра није могао уз Дунав проћи Смедерево, после 1. новембра Београд, после 7. новембра Вуковар и коначно после 14. новембра Бају.

Да би се спречио непријатељски саобраћај Дунавом, Савом и Дрином, командант 1. армије Петар Бојовић у свом наређењу О. бр.19127 од 2. новембра, између осталог, наређује потчињеним јединицама да по сваку цену спрече сваки саобраћај овим рекама. Ипак, проћи ће још десетак дана док се тај циљ оствари.

По плану аустроугарског генералштаба било је предвиђено да се цео пловни парк што пре пребаци на део Дунава од Будимпеште до Регенсбурга, па је задњих дана октобра већина бродова упућена узводно да у Мохачу сачека даља наређења. До 1. новембра највећи део пловног парка успео је да се извуче узводно Дунавом од Новог Сада. Сва средства која су савезници запленили на просторији Смедерево–Голубац прику-

плена су код Великог Градишта. Њихов број није познат, али с обзиром на то да је за пребацивање једног пешадијског пука преко Дунава било неопходно слати додатне бродове, тај је број био незнатан. На Дунаву, низводно од Голупца било је такође веома мало напуштених бродова. Уопште, Ђердап је све до краја новембра био практично ничија земља. Припадници Српске бродарске команде (СБК) који су се враћали у земљу преко Бугарске успели су да при проласку кроз Ђердап, код Текије, 22. новембра заплене два брода „Апатин“ (бивши „Београд“) и „Алер“, док је трећи делимично оклопљени брод био онеспособљен. Били су то једини бродови на које су наишли на свом путу Дунавом од Видина до Голупца. Број шлепова на овој деоници је такође био занемарљив, само неколико комада. У Београду готово да није било пловних објеката. При ослобођењу Земуна заплењено је пет бродова, док на Сави бродова и шлепова готово није било. Једино је у Брчком заплењено нешто више пловних објеката (један пароброд, два шлепа и један моторни чамац).

Сасвим друга ситуација била је на Дунаву узводно од Београда. При уласку у Нови Сад српске трупе су 9. новембра у пристаништу заплениле више од 100 шлепова и већи број бродова и реморкера. Многи

шлепови били су пуни са храном, а један је био крцат санитарским материјалом.

Када су се морнари југословенског порекла искрцали са бродова Дунавске флотиле 2. новембра 1918. у Вуковару, градско пристаниште било је претрпано бродовима и шлеповима. Искрцани морнари ставили су се на располагање Народној вијећи у Вуковару, па је организован наоружани одред са задатком чувања великог броја заплених пловних објеката којима је забрањено испловљење из луке. Одредом је командовао поручник фрегате Метод Пирц, уз помоћ пет до шест резервних кадета. Током следећих неколико дана одред је ојачан са мањим бројем пристиглих ослобођених српских заробљеника и са нешто добровољаца из бивше аустроугарске војске. Истовремено, Народно вијеће из Загреба оформило је посебну комисију од три официра, са задатком чувања заплениеног материјала. У пристаништу су постављене страже са задатком спречавања пљачке или бекства бродова. Ипак, на свим запленим бродовима и шлеповима било је пљачке и то и од посаде и од мештана, а убрзо је дошло и до организованог разбојништва. Са друге стране, посаде су масовно напуштале бродове и шлепове, носећи са собом све што су могле.

Претила је опасност да се монитори врате из Будимпеште и силом преотму бродове. Један такав захтев немачки командант Вуковара поручник Литке (Lutcke)

упутио је 3. новембра мађарском министру председнику грофу Михајлу Карољију, али је овај то одбио. Интересантно је да је Литке остао у Вуковару све до доласка српских регуларних трупа 7. новембра. Да би се боље заштитили пловни објекти, Народно вијеће из Вуковара послало је посебним возом трочлану делегацију са пратњом да успостави контакт са српском војском и затражи помоћ од ње. Делегација је 6. новембра у 18.00 часова стигла до команданта Мачванског одреда, који је, на њихову молбу, пристао да упути једну чету из 6. пешадијског пука. Чета је одмах кренула из Церовца за Шабац, где је прешла Саву код Кленка. Ту се са делегацијом укрцала на воз и продужила за Вуковар, где је стигла 7. новембра око 17 часова и одмах преузела обезбеђење пловних објеката. Међутим, ни ово појачање није било довољно, па је Народно вијеће упутило нову делегацију, која је стигла 11. новембра у 13 часова, код команданта десне колоне Дринске дивизије. Делегација је изјавила да народ и даље пљачка шлепове и бродове, а што је још горе, постоји опасност да се врате монитори. Зато је неопходно да се пошаље још трупа, али и артиљерије за заштиту од монитора.

Командант десне колоне Дринске дивизије уважио је ове захтеве и крајем истог дана упутио је у Вуковар још једну чету пешадије и 4. брдску батерију. Све српске трупе у Вуковару стављене су под коман-

ду команданта 3. батаљона 6. пешадијског пука. Овим потезом српске трупе постигле су блокаду Дунава, Вуковар је био обезбеђен.

Мађари су 7. новембра упутили из Будимпеште патролни чамац „Штор” под командом Хартман Гаштона

да отплови до Новог Сада, извиди ситуацију и покупи што је могуће више бродова. „Штор” је 10. новембра стигао у Нови Сад, али је ту већ затекао српске трупе. Патролни чамац је са шлеповима које је успут покупио вратио у Вуковар истог дана, да би после преговора са

месним одбором продужио пут узводно Дунавом, без ексцеса. У Будимпешту се вратио 18. новембра.

Ипак, тек наредбом команданта Дунавске дивизије команданту 8. пешадијског пука, од 18. новембра, којом је овом наређено да саопшти команданту бата-

љона у Баји да је бродовима и шлеповима забрањено да иду уз Дунав даље од Баје, наступила је потпуна блокада пловидбе Дунавом са територије коју је контролирала српска војска ка Мађарској и даље Аустрији.

Чим је стигао у Вуковар командант 3. батаљона написао је материјал на пловним објектима, о чему је известио команданта Дринске дивизије. У истом извештају скренуо је пажњу да је потребно хитно истоварити хране да се не би покварила, а такође је неопходно пребацити бродове у зимовнике јер прети опасност од леда. Овај извештај је преко 1. армије прослеђен српској Врховној команди, али се ништа конкретно неће урадити по овом питању још десетак дана.

Почетком новембра ситуација у ослобођеном Београду била је веома тешка. Хране за становништво било је само за неколико дана. Слична ситуација била је и са дрветом за огрев и угљем. Везе и са Србијом и са Сремом биле су отежане. Време је било влажно и хладно. Евентуална појава леда на Дунаву могла је да доведе до уништења доброг дела пловног парка, који је лежао незаштићен у лукама.

Да би се сачувао пловни парк, начелник штаба Врховне команде војвода Мишић наредио је, 25. новембра, начелнику Инжињерског одељења Врховне команде пуковнику Ђурђу Лазићу да одмах од команданта Пловидбе на Дунаву затражи један брод којим би отпловио за Вуковар. Тамо је требало да обезбеди пловни материјал и залихе на њему и да организује да се што пре пребаци што већа количина хране и огрева за Београд. Истог дана Лазић је од команданта Пловидбе на Дунаву адмирала Трубриха добио путнички брод „Радецки“ (касније назван „Војвода Мишић“).

„Радецки“ је испловио из београдског пристаништа 26. новембра, вијући велике српске заставе. Са Лазићем су кренули и командант београдског пристаништа бродарски капетан Војислав Тодоровић и машиниста СБД Милорад Ђорић.

Поред краћих задржавања у Земуну и Новом Саду, Лазић је успут застајао и код заосталих укотвљених шлепова да би издао одговарајућа наређења. „Радецки“ је упловио у вуковарску луку око 17 часова. Још исто вече Лазић је отишао у Вијеће града Вуковара, где се састао са комисијом Народног вијећа из Загреба, командантом српских трупа и градоначелником. Том приликом обавештен је да је највећи проблем у томе што посаду бродова и шлепова чине Мађари, Немци и Аустријанци, који саботирају сва наређења, поготово што већ одавно нису примили плату. То је практично онемогућавало склањање бродова у зимовнике у Београду и другим местима, где би се хитно искрцао товар. Исте вечери, око 20 часова, Лазић је окупио сво особље са бродова и шлепова и саопштио им:

„...да имају безусловно извршавати издата им наређења од стране команданта пристаништа; да не губе из вида да је још ратно стање и да они сада потпа-

дају по српске војне законе, који за непослушност или побуну предвиђају смртне казне; да су они по нашим законима заштићени као што ваља и да буду исправни грађани; да ће им се непримљена плата издати и у будуће издавати било од стране њихових ранијих пловидбених друштава или од наше државе”.

Исто вече, по овлашћењу војводе Живојина Мишића, пуковник Лазић поставио је Ђорића за команданта пристаништа у Вуковару. У писменом наређењу које је издао Ђорићу, Лазић је нагласио да треба, помоћу бродова који се налазе у Вуковару, одвући празне шлепове из Вуковара у зимовник у Новом Саду, а пуне шлепове, нарочито оне са храном и горивом, отеглити у савски зимовник у Београду. То исто требало је урадити и са осталим шлеповима, који су затечени на Дунаву, од Новог Сада до Баје. Командант пристаништа морао је да са командантом српске посаде и комисијом Народног вијећа да по сваку цену спречи било какву крађу на пловним објектима у пристаништу.

Лазић је отпловио из Вуковара 27. новембра у 8 часова да би у 13 часова стигао у Нови Сад, где га је сачекао командант новосадског пристаништа бро-

дарски капетан Војислав Николић и коме је издао иста наређења као и Ђорићу. Пловни материјал на новосадском пристаништу је већ био добро обезбеђен са стражом коју су давали српски војници. По доласку у Београд, Лазић је већ сутрадан, 28. новембра, реферисао о свему начелнику штаба српске Врховне команде војводи Мишићу, који се у потпуности сложио са предузетим мерама.

Већ 27. новембра из Вуковара је испловило шест бродова са око 30 шлепова, највећим делом ка Београду. Евакуација пловног материјала из Вуковара, али и са Дунава од Баје до Новог Сада извршена је за свега неколико дана.

Од 28. новембра свакодневно су у Београд пристизали бродови са шлеповима, тако да су се убрзо испунили зимовници код железничког моста (на левој обали Саве) и на Чукарици. Ускоро је и цело пристаниште било крцато пловним објектима. Искоришћени су метални делови савског железничког моста као пилотна за заштиту од леда па се низводно од њега и у зимовнику на левој обали Саве сместило око 400 шлепова. ■

